REMZİ KİTABEVİ

W. Shakespeare

KRAL LEAR

W. Shakespeare
KRAL LEAR

KRAL LEAR

W. Shakespeare

Kral Lear

Türkçesi:
Özdemir Nutku

4. Basım

Remzi Kitabevi
Ankara Caddesi, 93 — Istanbul

Dördüncü Basım: Haziran, 1995

Özgün Adı: *King Lear*

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 975-14-0347-2

Remzi Kitabevi A.Ş.
Selvili Mescit S.3 Cağaloğlu-Istanbul, 1995
Tel. 522 05 83 - 511 69 16

KRAL LEAR ÜZERİNE

Kral Lear, 1607 yılının 26 Aralık gecesi, sarayın «Whitehall» denilen salonunda oynanmıştır. Böylece, Telif Hakları Dairesi kaydına da bu tarihte geçmiştir[1]. Birinci Quarto 1608'de yayımlanmıştır[2]. İkinci Quarto aynı metinle 1919'da[3], Üçüncü bir Quarto da 1655 yılında basılmıştır. 1623'te yayımlanan Birinci Folio'da, Quarto'da olmayan, Shakespeare'e ait yüz yeni dize izlenir[4]. Buna karşılık, Birinci Quarto'da da, Folio'da olmayan yaklaşık üçyüz dize bulunmaktadır[5]. III. Bölüm, 2. sahnenin sonundaki Soytarı'nın çıkış tiradı Folio'larda bulunmasına karşılık, Quarto'larda yoktur ve bu tirad çoğu Shakespeare araştırıcısı tarafından sonradan Soytarı'yı oynayan bir oyuncunun eki olarak kabul edilmiştir[6]. Bu tirad dışındaki bütün dizelerin kesinlikle Shakespeare'e ait olduğu herkesçe kabul edilmektedir.

Folio'daki budamaların çoğu, sahneye uygulanışında yapılmıştır; bu yüzden Folio'yu *Kral Lear*'in sahne metni olarak kabul etmek doğru olur. Ancak budamaların, yazarın kendi tarafından yapıldığı üzerine de bir belgeye rastlanmamıştır. Quarto ile Folio arasındaki farklar da Shakespeare'in oyununu yeniden yazdığını gösteren bir delil değildir. Globe Tiyatrosu'nun oyun düzeni defteri de, Quarto ile Folio arasındaki bu farklı bize aydınlatacak durumda değildir[7]. Budamaları dışında, Folio daha yetkin bir metindir; ancak Quarto'da doğru olanlar da Folio'da yanlıştır. Bu iki metnin karşılaştırmasında, araştırıcı ya da yönetmen sağduyusunu kullanıp doğru olanı bulmak zorundadır.

Oyun, büyük bir olasılıkla 1605 yılının sonu ile 1606'nın başları arasındaki bir süre içinde yazılmıştır. Yazılış tarihini bulma açısından kanıtları söyle sıralayabiliriz:

1. Yukarda belirtildiği gibi oyun 26 Aralık 1607'de, Ermiş Stephen Gecesi, sarayda, Kralın önünde oynanmış ve kayda geçirilmiştir. Bu tarih oyunun yazılışının son sınırıdır.

2. Edgar tarafından III. Bölüm 4. sahnede ve IV. Bölüm 1. sahnede adları verilen cinlerin ya da kötü ruhların kaynağı, Harsnet'in 1603'te yayımladığı *Declaration of Egregious Popish Impostures* adlı kitabıdır. Bu kitaptan alındığı belli olan adlar, ayrıca II. Bölüm, 4. sahnede, III. Bölüm 4. ve 6. sahnelerde, IV. Bölüm 1. sahnede geçer. Öyleyse, bu oyun 1603'ten önce de yazılmamıştır.

3. Birinci Bölüm'ün 2. sahnesinde, Gloucester, «Şu son günlerdeki güneş ve ay tutulmaları hiç de hayra alamet değil," der. Nitekim, 1605 yılının Eylül ayında ay, Ekim ayında da güneş tutulmuştur[8]. Bu tutulmalar o dönemdeki İngiliz halkını çok korkutmuş ve bunun kötü sonuçlar doğuracağı düşüncesi yaygınlaşmıştır. *Kral Lear*'in, ay ve güneş tutulmaları güncelliği içinde yazılmış olması büyük bir olasılıktır.

4. Aynı sahnede Gloucester, «kentlerde ayaklanmalar» dan, «sarayda ihanet»lerden sözeder ki, bu da 5 Kasım 1605 günü ortaya çıkarılan «Barut Suikastı» (Gunpowder Plot)[9]'nı çağrıştırmaktadır. Gloucester'in «Hayatımızın o güzel günleri geçti artık... Hile, yalan dolan, ihanet ve her türlü yıkıcı düzenler peşimizi bırakmayacak artık... ta mezara kadar» sözleri de bu oyunun o sıralarda ya da bu olaydan kısa bir süre sonra yazıldığını göstermektedir.

5. Başka güçlü bir kanıt, III. Bölüm, 4. sahnenin bitiminde Edgar'ın «Britanyalı kanı kokuyor burası» sözleridir. 1596 yılında yaımlanan Nash'ın risalesinde bu dize «Bir *İngiliz*'in kan kokusunu alıyorum»dur. «İngiliz» sözcüğünün «Britanyalı» olarak değiştirilmiş olması, büyük bir olasılıkla İskoç Kralı'nın

I. James olarak 1603'te Britanya tahtına oturmuş olmasından dolayıdır[10].

Lear (Llyr ya da Ler), eski Britonların mitologyasında önemli yeri olan bir figürdür. İrlanda ve Galya folklorunda çocukları üzerine öyküler vardır. Monmouth'lu Geoffrey, onikinci yüzyılda yazdığı *Historia Regum Britanniae* adlı yapıtına Lear'in üç kızı hakkında yazılmış olan bir halk masalını eklemiştir. Holinshed, bu masalı Chronicle'ına aktarmış, sonra da Spenser *Faerie Queene*, John Higgins 1574'te *A Mirrour for Magistrates* adlı yapıtlarında bu masaldan sözetmişlerdir. Bütün bu yapıtlar, okuyan Elizabeth dönemi insanları için bilinen kaynaklardı. Bu öykü, 1594'te «tarihsel oyun» olarak kayda geçen ve 1605'te basılan, sonra yine «trajik tarih» olarak ikinci kez kayda geçen *The True Chronicle History of King Leir and his Three Daughters* adıyla oyunlaştırılmıştır.

Shakespeare'in tragedyası için ana kaynak Holinshed'dir. Burada soylu Baldud'un oğlu, Kral Leir ve üç kızından sözedilir. Kızları Gonorilla, Regan ve Cordeilla'dır ve kızların en küçüğü olan Cordeilla, hem karakter hem de ruh sağlığı açısından ablalarından üstündür. Leir, yaşlanınca ülkesini üç kızı arasında paylaştırmak ister; ama önce kızlarının onu nekadar sevdiğini anlamak için onlara sorar. Büyük kızlar, sevgilerinin büyüklüğünü abartarak, sözlerle süsleyerek gösterirken, küçük kız Cordeilla, gerçek sevgisini Leir'in istediği gibi dile getiremez ve mirastan da pay alamaz. Leir, büyük kızlarının birini Cornewal Dükü Henninus'la, öbürünü de Albania Dükü Maglanus'la evlendirir. Ölümünden sonra da topraklarının ikiye bölünerek bu iki dükalık arasında paylaştırılmasını vasiyet eder. Cordeilla ise avucunu yalar. Bu olaydan sonra, Galya Prensi Aganippus Cordeilla ile evlenmek ister, Kral Leir de onu çeyizsiz bu prense verir. Kral yaşlanınca, her iki Dük, onun ölümünü beklemeden toprakları paylaşırlar ve Kral'a da aylık bağlarlar. Karılarının birbiriyle yarışmasından dolayı da bu aylık giderek azalır. Sonunda Leir Galya'ya sığınmak zorunda kalır. Kral, orada,

Cordeilla ve kocası Galya Prensi tarafından çok sıcak bir şekilde karşılanır. Aganippus, büyük kızlarının Leir'e çok kötü davrandıklarını öğrenince ordusuyla Britanya'yı istila eder. Asi Dükler bu savaşta öldürülür ve Leir tahtına kavuşur. Leir kendisinden sonra tahta kızı Cordeilla'nın geçeceğini resmen duyurur. Leir, iki yıl daha Britanya'yı yönetir ve huzur içinde ölür. O ölünce, tahta geçen Cordeilla ülkeyi beş yıl yönetir. Bu arada kocası Galya Prensi ölür. Cordeilla'nın hükümranlığının beşinci yılı tamamlanırken, Gonorilla ile Regan'ın kuzenleri, Britanya tahtında bir kadın istemedikleri için ona karşı savaş açarlar. Savaş sonunda Cordeilla'yı tutsak edip hapsederler. Cordeilla buna dayanamayarak hapishanede kendini öldürür.

Holinshed'in *Chronicle*'ındaki öykünün özeti bu. Higgins'in yapıtındaki öykü de aşağı yukarı böyledir. Görüldüğü gibi, Shakespeare, konuyu almış, ama onu epeyce değiştirmiştir. Holinshed'de Lear huzur içinde ölür. Cordelia beş yıl hükümranlık eder; trajik son Lear ile değil, Cordelia ile gelir. Shakespeare, bu efsaneden çok, bu efsanenin etkili bir dramatik kurgusuyla ilgilenmiştir. Konu onun için bir tramplen olmuş ve bu atlayıştan Kral Lear gibi bir başyapıt ortaya çıkmıştır. Holinshed'in öyküsündeki biri mutlu, biri trajik iki gelişme, bu oyunda bir trajik aksiyonla birleştirilmiştir. Kuzenlerin Cordeilla ile savaşı, tragedyada Cordelia'nın kardeşleri olan Düklerle olan savaşına dönüşmüştür. Holinshed'de savaşı kazanan Cordeilla'dır, bu tragedyada ise yenilen Cordelia'dır. Cordelia'nın ölümü intihar değil, cinayettir. Shakespeare, böylece insan doğası üzerinde derinlemesine gelişen çok etkileyici bir ilişkiler zinciri kurarken, kendine özgü bir oyun yapısını da ortaya çıkarmıştır[11]. Holinshed'de baş rolde Cordeilla'yken, bu tragedyada baş oyun kişisi Lear'dir.

Az önce sözünü ettiğimz, 1594'te kayıtlara geçen ve 1605'te basılan *The True Chronicle History of King Leir*'i ele aldığımızda görürüz ki, Shakespeare bu oyundan hemen hemen hiç yararlanmamıştır. Her şeyden önce bu yazarı bilinmeyen

oyun bir tragedya değil, bir «tarih öyküsüdür»; ve Holinshed'deki gibi, Cordelia'nın zaferi ve Lear'in yeniden tahta geçmesiyle sona erer. Shakespeare, ancak bu oyundan, yeni bir oyun yazmak için etkilenmiş olabilir[13]. Anonim oyunda Kent'in yerinde Perillus vardır. Perillus yaşlı başlı, karşı çıkışlarında yumuşak, yaşlı bir adamdır. Oysa Kent daha etkin, kişilikli ve işlevseldir. Perillus, Kent gibi sürgüne gönderilmez. Anonim oyunda Regan'ın babasını öldürmek için tuttuğu Haberci, bu tragedyada Oswald'ı çağrıştırır; ama karakter boyutları açısından «sırıtkan serseri» Oswald, Haberci'den çok daha inandırıcı, değişik ve renklidir. Shakespeare, Spenser'e, (Cordeilla ya da Cordella yerine) yalnızca Cordelia adını borçludur. Başka hiçbir şey değil. Cordelia'nın, I. Bölüm, 1. sahnedeki, ilerde evleneceği erkek üzerine söylediği sözler, çok zorlanırsa belki Higgins'in şiirindeki iki dizeyi anımsatabilir[13].

Öbür yanda, Gloucester ile iki oğlu bu eski öyküde yer almaz. Onların öyküsü Sidney'in *Arcadia* adlı yapıtının ikinci bölümünde yer alan «Nankör Paphlagonya Kralı ile İyi Oğlu» adlı episoddan alınmıştır. Shakespeare, bu öyküyü öylesine ustaca oyunun kurgusu içine oturtmuştur ki, ana olay dizisi ile yan olay dizisi birbirinin ayrılmayacak parçaları durumuna girmiştir; çünkü bu tragedyanın sonucunu getiren egemen öğe Edmund'un kötülüğüdür.

Shakespeare'in başvurduğu bütün bu kaynaklar yalnızca onu şurdan ve burdan ateşliyen kıvılcımlar olmuştur. Bu tragedyanın kurgusu, karakterleri, felsefeli konuşmaları, evrenselliği, zaman aşımına uğramayacak insalcıllığı ile ortaya çıkan görünüm, Shakespeare'in hiçbir tragedyasında bulamadığımız ölçülere ve boyutlara ulaşır. Özellikle, Shakespeare bilgini Wilson Knight'ın bu tragedyanın yapısına iyice kaynaşmış olarak bulduğu grotesk özellikler[14], tragedya-komedya ikilemi, bu başyapıtın kendine özgü niteliklerinin başında yer almaktadır.

Kral Lear'de, insan doğası üzerine bazı temel sorunlar ortaya atılırken, anında verilen parlak yanıtların yetersiz olduğu-

nun vurgulanması ve dolayısıyla ilişkilerinin karmaşıklığı içinde siyasal ve toplumsal olanın araştırılması da yer aldığından, bu tragedya, en büyük sanat yapıtlarında bulunan şu üç özelliği kapsar: 1. evrensellik, her çağa, her döneme bir şeyler anlatacak boyutluluk, 2. yazarın özyaşamında büyük bir duyarlılıkla algıladığı insancıl özellikler ve 3. uygarlığın değişim dönemlerindeki çok az sanat yapıtında bulunan bilinçli bakış açısı. Kısacası bu tragedya, insancıl-doğal, siyasal ve toplumsal düzlemlerde insanın rolü üzerinde evrensel bir alegoridir.

Kral Lear'in teması dünyanın yozlaşıp çökmesidir. Oyun, tarihsel oyunlar gibi, krallığın paylaştırılması ile başlar ve yine tarihsel oyunlar gibi, yeni bir yönetimin gelişiyle sona erer. Ancak tarihsel oyunların ve tragedyaların tersine, bu oyunda yeni bir dünya kurulmaz, hatta o dünya iflah olmaz. *Kral Lear'*de genç, dinamik ve kararlı bir Fortinbras, soğukkanlı bir Octavius ya da «sofralara et, geceleye uyku» sağlayacak bir Malcolm yoktur. Tarihsel oyunların, tragedyaların sonunda genellikle taç giyen yeni krallar vardır. Bu tragedyada böyle bir şey bulamayız. Bütün önemli kişiler ya ölmüş ya da öldürülmüştür. Bunlardan geriye kalan Albany, Kent ve Edgar ise bu çöken dünyanın yıkılmış kalıntılarıdır. Bu çöküş, oyunda iki düzlemde ele alınmıştır: Bunlardan biri insan-insan ilişkilerini suç ortamında işleyen fiziksel aksiyon düzlemi, öteki de insan-doğa ilişkilerini evrensel ahlak ortamında ele alan tinsel aksiyon düzlemidir.

İnsan-insan ilişkilerinin bulunduğu düzlem bir dizi cinayet dünyasıdır. Goneril'in, Regan'ın Cornwall'ın, Edmund'un, Oswald'ın acımasız dünyasıdır bu. Ama bu dünyanın sorumluları yalnızca bu kişiler değillerdir; bu dünyadan Lear de, Gloucester de sorumludurlar ve tragedyanın sonunda hepsi evrensel adaletin elinden kurtulamazlar. Bunların içinden yalnızca Cordelia bunların hiçbirinden sorumlu olmayabilir. Ancak o da dürüstlüğünün ve çevresine uyamamanın kurbanıdır. Onun hapishanede

bir asker tarafından asılarak öldürülmesi trajiktir; hatta bu, Cordelia'yı tragedyanın en trajik kişisi durumuna getirir.

İnsan-doğa ilişkilerinin bulunduğu evrensel ahlak düzlemi ise bu oyunun temel dünyasıdır. Bu dünyada, insanın yazgısına ilişkin ironik, acı ve grotesk sahneler yer alır. Bu dünyada, bütün kişiler, toplumsal konumlarından alaşağı edilip çırılçıplak bir duruma getirilirler. Görkemli ve varlıklı bir yaşamdan, sefaletten başka bir şey bulnmayan bir yaşama indirgenip gerçekleri görmeleri sağlanır. Bu kişilerin ayakları yere bastığında, yukarda olup bitenlerin nekadar çocuksu ve basit olduğu anlaşılır. Lear'in, Gloucester'in, Edgar'ın ve Kent'in düşüşleri hem fiziksel, hem ruhsal, hem de toplumsaldır. Böyle bir dünyanın baş oyuncuları da Soytarı, Edgar, Lear, Gloucester'dır.

Oyun geliştikçe bu iki düzlem büyük bir ustalıkla birbirinin içine girer ve birbirine kaynaşmış olarak oyunun sonuna kadar gider. Bu açıdan, *Kral Lear*, Shakespeare'in yazmış olduğu en karmaşık, en zor ve boyutları en çok olan oyunudur. Tragedya içinde komedya, komedya içinde tragedya vardır. Oyun boyunca bir «leitmotif» gibi süregiden grotesk yöneliş de oyunu bir yandan oynanması güç bir duruma getirirken, öbür yandan da yönetmene büyük anlatım olanakları sağlar. *Kral Lear*, bu yönden de çağdaş olabilecek estetik ve teknik nitelikleri içerir. Yanılsamayı ikide birde kırarak gelişen ve adeta çağdaş bir kara mizahı içeren bu tragedyanın, Shakespeare'in yazarlığının en boyutlu ve hüzünlü üçüncü döneminde ortaya çıkmış olması da ilginçtir. *Hamlet*'te, *Macbeth*'te izlediğimiz manyerist özellikler bu yapıtta da vardır. Evrende dengeli bir düzenin olduğundan kuşku duyan ve insanın iç ile dış dünyası arasında bir uyumsuzluk olduğuna inanan manyeristler[15] gibi, Shakes de bu tragedyasında Lear, Gloecester ve diğerleri yoluyla insanın iç ve dış dünyasını sorguya çekmiştir. İnsanın, kendine, başkasına olan sorumluluğu dışında, doğal ve toplumsal çevresindeki konumu araştırmıştır. Manyerist'lerin dünyası, huzursuz, dengesiz bir atmosfer içindeki kaçıklar dünyasıdır.

Kral Lear'de bütün ölçüler birbirine karışmıştır. Lear'in dünyası büyük uyumsuzluklar dünyasıdır; o dünyada her şey, daha başlangıcından itibaren düzeltilemeyecek bir kargaşaya doğru yönelir. Yine bu oyunda, manyerist üslupta izlediğimiz çok yönlülük vardır. Bu oyuna ve baş karakterlere değişik yönlerden bakmamız gerekir; çünkü bunların hiçbiri yalnızca tek bir açıdan tam olarak anlaşılamaz. Örneğin, Oswald gibi çıkarlarına düşkün, acımasız bir adamın bağlılık ve görevini sonuna kadar götürme gibi birtakım erdemleri vardır; genelde korkak ve tabansız biridir, ama en zor görevleri de gözünü kırpmadan gerçekleştirmek ister. Kısacası, ilerde de göreceğimiz gibi, her karakter olumlu ile olumsuzun kaynaşmasından ortaya çıkan diyalektik bir yapıya sahiptir.

Manyerizm suçlu bir vicdanı yansıtır. Sözgelimi, II. Bölüm 1., 2. ve 4. sahnelerdeki fundalık, fırtına, yağmur ve hiçbir şeyleri —adları bile— kalmamış kişilerin bir araya gelişinde, suçlu bir vicdanın genel görünümü vardır. Örneğin, manyerist üslubun en belirgin örneklerinden biri olan Tintoretto'nun «Ermiş Mark'ın cesedinin Taşınması» adlı tablosunda, bir sahne perspektifi görünümündeki resmin ekseni Ermiş Mark'ın cesedidir. Zemin, perspektifi abartılmış bir uzaklığa doğru gider; buna karşılık perspektifin en derin noktasındaki bina yakınmış gibi durur. Mark'ın cesedi ve onu taşıyanlar daha kanlı canlı gözükürken, diğer figürler birer hayalet gibi saydamlaştırılmışlardır. Bu hayalete benzer figürlerin kaçtıkları bina da saydam görünüşü içinde gerçek olmayan bir dünyayı çağrıştırır. Gökteki yıldırım ve bulutlar, o göğe bir parçalanmışlık verir. Gök sanki yozlaşmış bir dünyayı kapsayan bir kanser yarasıdır ve bu dünya ölmek üzeredir. Perspektifin ucundaki bina sonsuzluğa açılan bir simgedir, o da sol yandaki yapı gibi bir düştür sanki. İşte *Kral Lear*'deki fırtına sahnesini andıran bir korku, çaresizlik, güvensizlik kuşku ve bilinçlenme evresini gösteren bir görünüm.

Yukarda değindiğimiz fundalık sahnelerinde, biz yalnızca kişilerin aralarında konuştuklarını duymayız; işittiğimiz başka sesler vardır, bunlar birbirini yankılar ve birbiriyle çatışır. Bu sesler Lear'in acı çeken bilinçlilik durumundan varolur ve Lear'in bilinçliliği de bir yönden insanlığın bilinç durumunu yansıtır. Zaten oyun boyunca, aynı yoğun etkiyi yaşarız. Bir karakter ötekini yankılar: Gloucester'in gözlerinin oyulması Lear'e yapılanlara koşutluk kurar. Gloucester gözlerini, Lear belleğini yitirir. Gloucester, gözlerini yitirdikten sonra gerçekleri görmeye başlar, Lear ise belleğini yitirdikten sonra doğru olanı, insanı ve dünyayı öğrenir. Ama bütün bunların ötesinde yine kuşku duyulan, araştırılan bir insanlık ve dünya vardır. Az önce de belirttiğim gibi, bu kuşku duyularak araştırılan dünya, kişiler her şeylerini yitirdikten sonra belirlenmeye başlar. Kişilerle birlikte doğa da yitiktir; çıplak fundalık, kovuk, samanlık, Dover kayalıkları, üstünde önünü ve arkasını kapayan bir bezden başka bir şey olmayan «deli dilenci» taklidi yapan Edgar, başı açık, giysileri yırtık pırtık bir Lear, gözleri oyulup şatosundan kovulan Gloucester, uşak giysileri içinde Kent, çıplak doğa, çıplak insan imgesiyle o insanın toplumdaki ve kozmostaki yerini araştırır. Burada, manyerizm'de de izlediğimiz, matematik mantık yerine iç mantık, dolayısıyla iç gerçek ön plana çıkar[15]. Lear'in tutumu daha çok kendi iç dünyasının açısından mantıklı bir görünüm kazanır. Onun için, Lear'in eylemi daha çok özneldir; bir iç devinim yoluyla gelişir.

Bu tragedyanın şiiri yalnızca renkli ve coşkun, değil aynı zamanda özlü ve çok anlamlıdır. Shakespeare, bu anlamı, Soytarı'nın ve Edgar'ın kara mizahı getiren, yarı alaylı, yarı acı dizeleriyle pekiştirmiştir. Şiir, bir yanda dramatik gelişimi güçlendirecek devinim içinde karşımıza çıkarken öbür yanda Soytarı'nın manileri andıran, ama özlü ve anlamlı yönelişini sağ duyuya ve mantığa doğru çeker. Lear'in acılar içinde kıvrandığı fırtına sahnesinde, Lear'in sözlerindeki şiir, onun durumunu belirtmekle kalmaz, aynı zamanda doğal atmosferi de verir:

«Uğuldayın rüzgârlar uğuldayın!
Çatlayıncaya kadar şişirin yanaklarınızı!
Kudurun! Uçurun dünyayı!
Seller, kasırgalar tepemize boşanın,
Sulara gömün kuleleri rüzgâr horozlarına kadar!
Düşünce hızıyle çakıp sönen kükürtlü alevler,
Bir vuruşta meşeleri ikiye bölen yıldırımın öncüleri,
Şu ak saçlı başımı alazlayın!
Ve siz, ey evreni sarsan gök gürültüleri,
Yamyassı edin şu semiz dünyayı o korkunç kükremenizle,
Paramparça edin doğanın insan döken kalıplarını,
Yokedin hemen nankör insan üreten tohumlarını!»»

Lear'in bu coşkunluğuna karşılık Soytarı, biraz makvelyen de olsa onu gerçeklere döndürmek ister:

«Amca, kuru bir evde sahibinin suyuna gitmek, dışarda böyle yağmur suları altında gitmekten iyidir. Hadi, amcacığım, dön de kızlarının hayır dualarını iste. Böyle bir gece ne akıllılara acır, ne kaçıklara.»

Ama Lear, bunları duymaz ve doğanın taşkınlığıyla yarış edercesine duygularını açıklar:

«Gürleyin gökler vargücünüzle!
Yağdırın, saçın ateşlerinizi! Sellere boğun bizi!
Yağmur, fırtına, yıldırım, ateş, sizler kızlarım değilsiniz.
Ben sizi nankörlükle suçlayamam ki.
Size koca bir ülke vermedim, evlatlarım da demedim,
Boyun eğmekle yükümlü değilsiniz bana.
Onun için, bu korkunç eğlencenizi bozmayın benim için,
Yağdırın üzerime neniz varsa!»

Burada bir fırtına tanımı yoktur, ama Lear'in şiirinde fırtınanın sesi, kendi vardır; nazmın müziği ve seyredenin imgelemine yönelen özelliği dramatik bir biçimde fırtına atmosferini yara-

tır. Bu sahnedeki şiir de, birçok sahnede olduğu gibi, yalnızca öyküyü geliştirmez, aynı zamanda sahne efektlerini gerektirmeyecek bir fırtına duygusunu getirir. Manzum dramda şiirin oyun üzerindeki denetimi büyüktür. Bu şiir, sahne üzerinde, bir hareketi gerektirmeden bir durumun yoğunluk derecesini azaltıp çoğaltığı gibi, bir karakterin ruhsal durumunu da seyirciye gösterebilir.

Lear, tiradına «Uğuldayın rüzgârlar uğuldayın!» diye coşkun bir karşı duruşla başlar ve bu coşkunluk yavaş yavaş durularak onun çaresizliğini gösteren dizelerle son bulur:

> «İşte Kölenizim artık, zavallı, düşkün, dermansız
> Ve hor görülen bir ihtiyarım.»

Gök gürültüsü ve fırtınanın uğultuları ile başlayan tirad, Lear'in çaresizliğine kadar iner. Biz ise bu duyguya, yazarın oyun içindeki açıklamaları ile değil, şiirin itici devinimi içinde, her sözcüğe verdiği ölçü ve ses denetimi ile yöneliriz.

Shakespeare, daha oyunun başlangıcında Lear'in karakterini verir. Lear topraklarını paylaştıracaktır, ama bundan önce kızlarından, ona olan sevgilerini açıklamalarını ister. Bu adeta bir güzel konuşma yarışmasıdır. O, büyük kızları Goneril ile Regan'ın abartılı sözlerindeki iki yüzlülüğü sezemez. Küçük kızının dürüstlüğünü ve yalınlığını sezecek durumda da değildir. Onun için, sözlerini yeterli bulmadığı küçük kızına topraklarından pay vermez ve onu reddeder. Lear'in çevresinde olup bitenleri göremeyecek kadar bencil ve kendine dönük oluşu bile, onun bu tutarsızlığını bağışlatamaz. Lear gülünç, naiv ve hatta budalalığa varacak bir saflık içindedir. Aklını yitirdiğinde bile, insana trajik bir dehşet duygusu vermez, yalnızca bir acıma duygusuyla yetiniriz.

Gloucester de, naiv ve gülünçtür. İlk sahnelerde, töre komedyasından bir oyun kişisi imgesi yaratır. Robert Speaight, onu, elinde şemsiyesi, başında melon şapkası pazar günü St. James caddesinde gezinen tutucu bir centilmene benzetir[17]. Lear ile

Gloucester büyük acılar içinde kıvranmalarına karşın, trajik figürler olmaktan çok grotesk kişilerdir. «Çünkü grotesk tragedyadan daha çok acı verir»[18]. Oyunda izlenen acımasızlık, Elizabeth döneminin bir gerçeğiydi ve o dönemden bu yana böyle sürdü gitti. Ne romantik ne de naturalist tiyatro bu tür bir acımasızlık gösterebilmiştir. Bu tür bir işkence tiyatrosuna ancak çağımızda rastlıyabiliyoruz. Bu oyundaki saçma ve uyumsuz özellikler, kara mizahla karışıp en etkili grotesk görünümleri vareder. Edgar'ın Gloucester'i Dover kayalıklarına götürüyormuş gibi yapması, Gloucester'in intihar için aslında dümdüz bir alanda uçuruma atlıyormuş gibi atlaması, Lear ile Gloucester arasında geçen konuşmalar. Soytarı, Edgar, Lear ve Kent'in bulunduğu düşsel yargı sahnesi ve benzerleri bu oyunun grotesk havasını kurar. Zaten Grotesk değişik biçimde yazılmış bir tragedyadır; çünkü grotesk ancak trajik bir dünya içinde doğar. Tragedya, sonuçta, insan yazgısı üzerine bir değerlendirme, mutlak olanın bir ölçüsüyse, grotesk de çelimsiz, insansal deneyim adına mutlak olanın eleştirisidir. Bunun için de, tragedya *katarsis*'i sağlarken, grotesk, sonuçta kişiyi avutacak hiçbir şey getirmez. *Kral Lear*'de de olay hem çok komik, hem de çok patetiktir. Gerçekten de kasırga gibi her yanı allak bullak eden bir oyunun, bukadar evcil bir temel üzerine oturtulması şaşırtıcıdır[19].

Klasik tragedyada, iki karşıt değer arasında bir seçim vardır ve çoğu kez doğru seçim felaketi getirir. Antigone, evrensel düzenle (doğa düzeniyle) insanların ortaya çıkardıkları toplum düzeni arasında bir seçim yapmaya zorunludur; başka deyişle, mutlak olan ile Kreon'un istekleri arasında bir seçim yapmak durumundadır. Antigone, mutlak olanı, yani evrensel düzeni, evrensel ahlakı seçince, ölüme mahkûm olur. Kahramanın ölümü, onun aklanması, doğrulanmasıdır. Oysa seçenekler saçma, tutarsız, ikisi ortası bir yere geldiğinde, trajik durum groteske dönüşür. Ortada bir seçenek yoksa bile, kahraman bu işi sürdürmek zorundadır. Bu da tragedyadan çok daha acı, dehşet veri-

ci ve aynı zamanda buruk bir alayı içeren groteski vareder. Grotesk, tarihsel kesinliği kara mizah yoluyla alaya aldığı gibi, klasik tragedyanın dayandığı tanrıların, doğanın ve yazgının kesinliğini de çeşitli tersinlemelerle eleştirir.

Jan Kott, «tragedya dünyası ile grotesk'in dünyası aynı yapı üzerine kuruludur,» dedikten sonra şöyle sürdürür düşüncesini: «Grotesk, tragedyanın temalarını alır ve aynı temel sorunları tartışır. Yalnızca verdiği yanıtlar değişiktir. İnsan yazgısının trajik ve grotesk yorumu üzerindeki tartışma, iki değişik felsefenin ve iki ayrı düşünce sisteminin bitmeyen çatışmasıdır. (...) Tragedya, rahiplerin tiyatrosu, grotesk ise soytarıların tiyatrosudur»[20]. *Kral Lear*'de de seçenekler, seçme tutarsız ve belirsizdir, tanrılar bile acımasız, doğa küskündür; insan, yazgısını kendi çizer. Böylece, bu oyunda bütün karakterler birbirilerinden değişik soytarılar ve maskaralar olarak ortaya dökülürler. Bu tragedya'da Soytarı, öteki kişiler bu duruma düştüklerinde ortadan kaybolur ve yerini yenilerine bırakır: Lear'e, Gloucester'e, Edgar'a verir oyundaki yerini. Zaten oyunda da bu dönüşüme ilişkin birçok konuşma vardır. Lear ile Soytarı arasındaki konuşmalar daha 1. Bölüm'ün 4. sahnesinde başlar:

«Lear : Acı söyleyen bir kaçık!

Soytarı : Bak evladım, sen acı kaçıkla, tatlı kaçık arasındaki farkı biliyor musun?

Lear : Bilmiyorum delikanlı; sen söyle de öğrenelim.

Soytarı : Kim sana öğüt verdiyse
Pay et topraklarını diye,
Beri gelsin, yanımda dursun —
Diyelim ki, sen osun.
Böylece tatlı kaçık, acı kaçık
Çıkar ortaya apaçık:
Tatlısı bu alacalı (kendini gösterir)
Acısı da şu olmalı. (Lear'i gösterir)

Lear : Yani bana kaçık mı diyorsun, delikanlı?
Soytarı : Ee, n'apalım, ötcki ünvanlarının hepsini bağışladın; doğuştan bir bu kaldı sana.»

Soytarılık, bir meslek olduğu kadar, felsefi bir şeydir de. Bir soytarının mesleği, eğlendirmektir; felsefesi ise, doğruyu söylemek ve göstermek, yalana dolana, hileye hurdaya karşı karşısındakini uyarmaktır. *Kral Lear*'deki Soytarı'nın bir adı bile yoktur, o yalnızca bir maskaradır, o kadar. Ama bir soytarının konumunu da ilk anlayan soytarıdır:

«Soytarı : (...) N'olur amca, soytarına yalanı öğretecek bir öğretmen tut. Yalan söylemeyi öğrenmek istiyorum.
Lear : Hele bir yalan söyle efendi, kırbacı yersin.
Soytarı : Hayret doğrusu, nasıl oluyor da kızlarında aynı soydansın, bir türlü anlamıyorum. Doğru söyledim mi onlar dövüyor; yalan söylersem sen kırbaçlatacaksın; bazan da hiçbir şey söylemediğim için kırbaç yiyorum. Keşke soytarı olmasam da, ne olursam olaydım. Ama amca, yine de senin yerinde olmak istemezdim. Aklını her iki yandan yontup ortada bir şey bırakmamışsın.» (I, 4)

Bu öyle bir soytarıdır ki, kendini bir hükümdarın hizmetine vermeyi kabul ederek, soytarılıktan arınıp doğruyu söyleyen bir danışman durumuna girmiştir; bunun bilincindedir o. Bir soytarının felsefesi, herkesin birer soytarı olduğu düşüncesini temel alır; ve tabii en büyük soytarı da kendinin soytarı olduğunu bilmeyen kişidir, yani burada hükümdarın kendidir.

Bu oyunun baş kişisi hiç kuşkusuz Lear'dir. Lear, tamamen Shakespeare'in yarattığı bir kişiliktir. Tarihsel öyküde Lear'in hiçbir karakteri yoktur; anonim tragedyada da o yalnızca bir masalın boyutsuz tipi durumndadır. Hatta anonim tragedyada,

Lear, efsanedeki görünümünden çok daha cılız, çaresiz ve siliktir[21]. Oysa Shakespeare'in elinde Lear, yüce bir anıt durumuna girer; ama idealize edilmiş, abartılmış bir figür değildir. O, zaafları ve yaşlılığın da verdiği güçsüzlükle yargılarında kör, bencilliği son sınırına varmış bir kraldır. Lear oyunun başlarında kendinden emin, kendine dönük, gururlu, kendinden başkasının düşüncelerine değer vermeyen, hatta karşı çıkanı süren, coşkun, duygusal bir yapıya sahiptir. Oyunun başından sonuna olan gelişimde Lear'in tek yitirmediği de bu coşkusu ve duygusallığı olur. Kral olarak bir ülkeyi yöneten Lear, çok yakınında olan kişileri anlamaya çalışmamıştır; belki bu biraz da kendine dönük olmasından ileri gelen bir durumdur. Ne kızlarının karakteri üzerinde bir bilgiye sahiptir, ne de onu seven, ona yakın olan adamlarını anlamıştır. Onun için de, büyük kızlarının onu pohpohlamalarına kanıp küçük kızın yalınlığını ve dürüstlüğünü anlamaz ve onun haksız yargısına karşı çıkan en yakın dostu Kent'i sürgüne gönderir. Sezgileri körlenmiş, sağduyuyu yitirmiş, uzak görüşlülüğü kalmamış, coşkulu bir kral olan Lear, içgüdülerinde yüce olana, kahramanca olana yatkındır. W. Knight'ın çok yerinde belirttiği gibi, o, «Akıl yönünden çocuk, duygu yönünden bir dev olan»[22] oyun kahramanıdır. Onun için de, ilişkilerinde naivite ile coşku içiçedir. Oyunun başında, hiç yanılmadığına inanan Lear, oyun geliştikçe, her açıdan yanıldığını anlar ve kendi vicdanıyla başbaşa kalır. Bu da onu bir uyumsuzluğa ve ruhsal bunalıma sürükler[23]. Kendi kendiyle çekişmesi bitip gerçeklerin temeline indiğinde de, kısa bir dinlenmeden sonra kendine gelir ve bundan sonra da her hareketinde bilinçlidir.

Cordelia, aslında dıştan belirgin olan, ama üzerinde durdukça karmaşıklaşan bir karaktere sahiptir. Onu yalnızca birkaç sahnede görürüz. Ama onun her sahneye çıkışındaki güzellik ve pathos çok etkileyicidir. Bu etki, bir bakıma Goneril ile Regan ile karşılaştırılınca daha da belirginleşir. Goneril'in hırslı, insiyatifi elden bırakmayan karakterine, Regan'ın sinsi, soğuk, acı-

masız huyuna karşı, Cordelia, saf, dürüst ve yalın karakteri ile etkileyici bir kişiliğe sahiptir. O, dürüst kişilerin hayranlığını çeken, Fransa Kralı'nın, Kent'in, Gloucester'in ve daha sonra da Lear'in ilahlaştırabildiği bir kadındır. Goneril ile Regan'ın yırtıcılığı karşısında, o, onların masum bir avı gibidir. Kendi çıkarlarını düşünmeyen, kendine karşı yapılan haksızlığa karşı bile konuşmayan, genç, yumuşak ve minyon[24] bir kadındır. Alçak sesle ve yumuşak bir biçimde konuşur. Shakespeare'in tüm kadın kahramanları içinde, Cordelia, en az mutlu olanıdır. Goneril ve Regan gibi hırçın ablaların yanında büyümüş. Babasına olan sevgisini bile dilediği söyleyememiş[25], bu sevgi, acı ve kaygı ile karışmıştır. Daha çocukluğundan duygularını bastırmayı öğrenmiştir. Kırgınlıklarını, üzüntülerini içine atmıştır. Ancak bu minik kadın güçlüdür. Babasına karşı yapılanların cezasını vermek için bir orduyla İngiltere'yi istila eder ve savaşa girer. Onun güçlü bir kadın olduğu, tutuklandığında da belli olur. Başkaları üzerinde etkilidir. Kocası Fransa Kralı'nı ona bir ordu vermes
nır. Bunalımdan sonra kendine gelen Lear'i sevecenliği ve içtenliği ile etkiler. Bütün davranışlarında soyludur. Sanki bu dünyaya ait olmayan bir sevgi saflığı ve özverisi vardır. Onun tek kusuru, zamanında kendini savunmayışı, haksızlıkların karşısına zamanında dikilmeyişidir.

Genel bir bakışla, Goneril ile Regan birbirinden kötü iki benzer canavar olarak algılanabilir. İkisinin de, canavar olduğu kesindir; ancak bu Gorgon kardeşlerin ikisi de birbirinden farklı özellikler içindedir. Görünüşte Regan daha kadınsıdır; onun gözlerinde Goneril'in «yabaniliği» yoktur, Yine Lear'in ağzından, Regan'ın bakışları «yakmaz, huzur verir.» Goneril gibi zina yapmamıştır, kocasını öldürmeyi planlamamıştır, kızkardeşini zehirlememiştir, Cordelia ve Lear'in öldürülmesine adını karıştırmamıştır. Regan, Goneril kadar cüretli ve aktif değildir, ama güvenilmez, sinsi, saman altından su yürüten çok daha tehlikeli bir kadındır. Bütün acımasızlığı ve kötülükleri kendinde toplamış

olan Edmund bile, ilerde düşlediği evlenme konusunda Goneril'i seçer, çünkü ona göre Goneril daha güvenilirdir. Regan, kendi düşüncelerini kapalı ve çok daha acımasız sözler içinde gerçekleştirir. Sözlerinin ardında ürpertici bir alay vardır[26]. Babasının laneti ona vızgelir. Regan, Shakespeare kadın karkterleri arasında eşi olmayan, korkunç ve tehlikeli bir kadındır.

Goneril'in bakışları daha yabanidir, ama kötülüklerini daha açık bir biçimde yapar. Sözleri de öyledir. Suikast ve kötülük konularında çok iyi işleyen ve plân yapan bir kafaya sahiptir, olayları hemen değerlendirme niteliği vardır[27]. Çabuk karar veren, hemen harekete geçen ve önüne gelen engelleri anında yokeden bir kişiliğe sahiptir. Oysa Regan plan yapamaz, ama kardeşinin ne düşündüğünü anlayıp öyle hareket eder. Yöneten Goneril'dir. Ne yapılacağını yazılı olarak bildiren odur ve kötülük konusunda patron odur. İlerde ortaya çıkacak zorlukları sezen de yine odur. Goneril sürekli hareket halindedir. Göz önündedir. Regan ise onu gölge gibi izler ve zamanı geldiğinde, Goneril' den daha korkunç bir biçimde zehrini akıtır.

Albany Dükü ile Cornwall Dükü[28] de birbirleriyle karşıtlanmışlardır. Albany genellikle yumuşak, nazik ve merhametli ve âdildir. Oyunun başında, karısı Goneril'in yaptıklarını kavramakta geç kalmış, ama anlayınca da, insiyatifi eline geçirmeye çalışmıştır. Biraz geç hareket etmiş olsa da bazı araştırmaların belirttiği gibi pısırık ve korkak değildir; ancak hırslı da değildir. Kral Lear döndüğünde, onun için hemen tahttan feragat eder. Albany'nin birçok niteliği vardır. Ne ki bu olumluluk, onun özellikle başlarda pasif durmuş olmasıyla gölgelenir. Biraz kararsızdır, işler son kertesine varmadan harekete geçmez. Meslektaşı Cornwall ise onun zıddıdır; Regan canavarına tıpatıp uymuş bir adamdır. Hiçbir şeye karşı saygısı olmayan, kolayca işkence yapıp, cinayet işleyebilen, acımasız, hatta sadist bir figürdür. Bir tek olumlu yanı yoktur; eğer çok aranırsa belki kararlı oluşu ve cesareti olumlu olarak belirtilebilir.

Ancak bu kararlılık da kötülük adına olduğundan bu da olumlu bir yan sayılmayabilir. Oyunun olumsuz kişilerinden «sırıtkan serseri» Oswald bile, efendisine bağlılığı ile kendisi için bir olumlu puvan alabilir. Cornwall, Lear'e küstahça davranır, Lear'in elçisi durumunda olan Kent'i tomruğa vurdurarak, Lear'e hakaret eder. Gloucester'in gözlerini kendi elleriyle oyar. Cornwall, Orta Çağ engizisyonunun ve Elizabeth dönemi sadizminin bir temsilcisidir.

Gloucester iyi bir insan olmasına karşın biraz havai ve zayıftır. Tutarsız kişilerin özelliklerini kuşanmıştır. Lear, Cordelia'yı reddettiğinde, hiç ses çıkaramaz; ama Cornwall, Kent'i topruğa vurduğunda, bunun Kral için bir hakaret olacağını söyleyecek cesareti bulur. Ondan sonra da, yine Kral ile Regan ve Cornwall'ın da arasını bulmak için küçük de olsa, bir çaba gösterir. Fransız ordusunun İngiltere'ye ayak bastığını öğrenmeden Lear'in yanında yer aldığını gösterecek bir hareket yapmaz; bu açıdan bir oportunisttir. En olumlu yanı oğullarına olan sevgisidir; ama o da Lear gibi, onları anlamak için çaba göstermemiştir.

Edmund tam anlamıyla kötülüğün simgesi
vencidir. Önce Edgar'ın hakkı olan toprakları ele geçirmek ister, bunu başardığını sandıktan son
tanya tahtına yönelir. Sevgi, dostluk, bağlılık onun için saçma sapan şeylerdir. Kendi amaçları için herkesi kullanır. III. Richard'ın fiziksel kusurundan gelen olumsuz yan, Edmund'da yasa dışı bir piç olmasıyla ortaya çıkar. Elbette, Edmund'un onun yasa dışı bir evlat olması, onun kötülük yapması için bir neden olamaz, ama onun oyundaki bu durumu az çok seyirciyi etkiler. O, doğanın çocuğudur, tanrıçası doğadır ve hiçbir ahlak kuralı olmayan doğanın temsilcisidir; zaten toplum düzeni de kuralları ve yasalarıyla onu kabul etmemektedir. O, bu düşüncelerle plânını uygulamaya koyar. Ama sonunda da tanrıların adaletini ve yenilgiyi kabul eder:

«Bak işte feleğin çarkı devrini tamamladı,
Beni aynı yere getirip bıraktı.» (V, 3)

Ayrıca Edgar'ın anlattığı şeylerden etkilenir; duygusuz değildir. Ölürken de Lear ile Cordelia'yı öldürülmek üzere gönderdiğini itiraf eder ve onlara bir şey olmadan «çabuk ve vaktinde yetişmelerini» salık verir. Edmund karakteri çok ince bir denge üzerine kuruludur. Bunca kötülük yapmış olmasına karşın, Edmund'a da acırız. Eğer yasa dışı bir çocuk olmasaydı ve Gloucester'in öz oğlu Edgar gibi, ailesiyle birlikte olsaydı (dokuz yıl dışarda eğitim görmüştür), belki de Edmund bu yola girmeyecekti. Onun durumunda patetik bir yön vardır. Nitekim ölmeden önce oradakilere

«(...) Karakterime aykırı da olsa,
Ölmeden bir iyilikte bulunacağım buradaki dostlara,»

diyerek Lear ile Cordelia'nın hapsedildikleri yeri haber verir. Edmund, kendi durumundan utanmaktadır; başkalarının yanında bir aşağılık kompleksi içindedir. Utanç ve aşağılık kompleksi suç işlemeyi davet eder. Bu tragedyada, Edmund, toplum düzeninin adaletsizliğine karşı çılgınca bir öç duygusuyla adaleti sağlayacağına inanan, başka örneği olmayan bir karakterdir.

Öbür yanda, Edgar, yerinin adamıdır. Oyundaki konumu Cordelia'nın paralelindedir. O da, Cordelia gibi sevecendir ve babasına bağlıdır. Hatta Cordelia gibi bağışlayıcıdır. Düelloda Edmund'u ağır yaraladıktan sonra, Edmund'un yapmış olduğu bunca kötülüğe karşın onu bağışlar. Ama bu sevecenliği ve yumuşaklığı içinde, yiğit, gözüpek ve akıllıca düşünen bir gençtir. Konuşmasından iyi eğitim görmüş, bilgili bir insan olduğu anlaşılır. Onun tek kusuru, babası gibi, Edmund'un masalını araştırıp sormadan kabul edecek saflıkta olması ve yine Cordelia gibi, kendi düşüncesini babasına söylememesidir. O soylu ve yeteneklidir; kurduğu planını adım adım, sabırla başarıya götürecek bir olgunluk içindedir.

Bir sadakat simgesi olan Kent, bize *Fırtına*'daki Gonzalo' yu anımsatır. Kent, bu İtalyan beyzadesinden daha kaba, ama ondan daha güçlü ve daha felsefî bir yapıya sahiptir. O ve Edgar, kötülüğe karşı zafer kazanan iyiliğin temsilcileridirler. Kent'in kendine özgü —biraz kaba çizgili de olsa— bir esprisi ve mizah gücü vardır. Yaşına karşın, uşak kılığına girip kendini tanıtmadan Lear'i adım adım izleyip ona yardımcı olmaya çalışması, onun buradaki en önemli özelliğidir. Soylu olmasına karşın, tanınmamak için kaba saba bir uşak rolünü başarıyla götürebilecek bir zekâya ve yeteneğe sahiptir.

*
* *

Bu oyunu[29] çevirirken daha önce çevirmiş olduğumuz *Romeo ile Juliet*[30] ve *Othello*[31]'da olduğu gibi, Kittredge ile Alexander'in[32] metinleriyle, bir de buna ek olarak A. W. Verity' nin *King Lear* metniyle çalıştık. Bugün kullanılan bazı sözcüklerin Shakespeare döneminde farklı karşılıkları olduğunu bildiğimizden çeşitli sözcüklere başvurmayı doğru bulduk. Yine oyunun manzum ve düzyazı bölümlerini olduğu gibi çevirerek sahne konuşmasını ve oyuncunun hareketlerini dikkate aldık. Her karakterin dil-tavır özelliklerini elimizden geldiğince vermeye çalıştık. Manzum bölümleri, yapay, oyuncuyu zorlayacak uyaklara gitmeden, hatta çoğu kez sözcüklerin uyumuna yönelerek aktarmaya özen gösterdik. Çevirinin başarılı olup olmadığı, önce okunarak ve sonuçta da, asıl, iyi bir yönetmenin elinde, sahnede belli olacaktır.

Özdemir NUTKU
1986

NOTLAR

(1) G. L. Kittredge. "Introduction," *Sixteen Plays of Shakespeare.* Ginn and Co., Boston / New York / Chicago / Atlanta / Dallas / Columbus / San Fransisco / Toronto / London 1939, 1107; ayrıca, A. W. Verity, "Introductlon," *King Lear,* Cambridge at the University Press 1951, vii.

(2) M. William Shak-speare: / his / True Chronicle Historie of the life and / death of King Lear an his three / Daughters. / With the vnfortunate life of Edgar, sonne / and heire to the Earle of Gloster, and his / sullen and assumed humor of / Tom of Bedlam / As it was played before the Kings Maiestie at Whitehall vpon / S. Stephans night in Christmas Hollidayes. / Ey his Maiesties seruants playing vsually at the Gloabe / on the Bancke-side. / London / Printed for Nathaniel Butter, and are to be sold at his shop in Pauls/Church-yard at the signe of the Pide-Bull neere/St. Agustins Gate, 1608.

(3) Üzerindeki tarih yanlışlıkla 1608 olarak basılmıştır; bkz. Kittredge, 1107.

(4) Bkz. oyun metnindeki dip notları.

(5) Bkz. Dip notu 136.

(7) Bu konuda yapılan tartışmalar, araştırmalar ve ileri sürülen düşünceler için bkz. E. K. Chambers, *William Shakespeare,* I, 1930, 464; Madeleine Doran, *The Text of King Lear,* 1931.

(8) G. B. Harrison, *Times Literary Supplement,* 30 Kasım 1933, 856; bkz. Kitt., 1108.

(9) İngiliz tarihinde "Barut suikastı" diye bilinen olay, Lordlar Kamarası'ndaki bir toplantı sırasında Kral I. James'i ve sonra da Avam Kamarası'nı havaya uçurmaya yönelik bir girişimdi. Bu suikastı Katolikler hazırlamıştı ve başlarında Robert Catesby vardı. Suikastçıların içinden, Francis Tresham, kayınbiraderi Lord Mounteagle'a bu girişimi haber verince, suikast amacına ulaşmadan ortaya çıkarılmıştır. Suikastçıların elebaşları ölüm cezasına, bir çoğu da yaşamboyu hapis cezasına çarptırılmışlardır.

(10) Bkz. Verity, "Introduction," ix.

(11) Bunun üzerinde ilerde duracağız.

(12) Shakespeare'in *King Lear*'i ile bu yazarı belli olmayan oyun arasındaki karşılaştırma ve masal malzemesi için bkz. R. W. Chambers, *King Lear*, London 1940.

(13) Bkz. Kittredge, 1110.

(14) Bkz. G. Wilson Knight, "King Lear and the Comedy of the Grotesque," *The Wheel of Fire*. New York 1957. 160-76. Buna dayanarak ilginç bir inceleme Polonyalı araştırmacı Jan Kott'un *"King Lear* or *Endgame"* adlı yazısıdır (bkz. *Shakespeare Our Contemporary*, London 1964, 101-37).

(15) Manyerizm, Rönesans'ta etkin olan ve sonra bu etkinliğini uzun zaman sürdüren dört üsluptan (ötekiler Gotik, Barok ve Geç Barok) biridir. Aşağı yukarı 1520 ile 1620 yılları arasında yoğun olduğu dönemdir ki, Shakespeare'in 1564'te doğup 1616'da öldüğünü anımsarsak, bu üslubun ona etki etmiş olabileceğini rahatça düşünebiliriz. Bu üslubu ortaya çıkaran nedenler arasında Reformasyonun gelişmesi (dine ve dinsel uygulamaya duyılan kuşku), kanlı öldürüler, savaşlar, Cetvit'lerin sert politikası, Kilisenin verdiği korkunç ölüm cezaları, felsefede, edebiyatta ve sanatta kuşkuculuk (Montaigne, Bacon, vb.) ve felsefede Brahe'nin, Copernicus'un "kutsal evrensel düzen," denge ve uyum düşüncesine karşı çıkarak, evrende ve dünyada dengenin, uyumun olmadığı düşüncesini yaygınlaştırmasıdır. Manyerizmi doğuran duygu ve anlayış ise çağa duyulan güvensizlik, kuşku, düzenliliğin, uyumun, dengenin ve simetrinin kesinliğine karşı oluş ve bir de eski-yeni kuşak arasındaki algılayış ve bakış farkıydı.

(16) Shakespeare'in oyunlarının ve sonraki Jacobean dramın yapıtlarında gördüğümüz dramatik ustalık bu iç gerçekle önümüze çıkar.

(17) Bkz. Robert Speaight, *Nature in Shakespearean Tragedy*, London 1955.

(18) Kott, 104.

(19) Bkz. W. Knight, 161.

(20) *Shakespeare Our Contemporary*, 113.

(21) Bkz. Kittredge, 1111.

(22) *The Wheel of Fire*, 164.

(23) Kral Lear'in hep "delirmesi" üzerine durulmuştur. Bizce "delirme" sözcüğü Lear'in karakteri ve oyunun yorumu açısından yanlıştır. Lear'in çevresiyle ve kendiyle bir uyumsuzluk içine düşmesi onu bir süre için bellek kaybına, şaşkınlıkla karışık bir bunalıma sürükler; kısacası bir şok durumundadır. Nitekim daha sonra yeniden belleğine kavuşur ve bunalımdan çıkar. Bundan sonra da her yaptığının bilincindedir. Lear'de izlenen şokla karışık ruhsal bunalım "delilik" ile karıştırılmamalı.

(24) Lear, I. Bölüm, 4. sahnede, Cordelia'nın onu ne kadar sevdiğini sorarken, ona "minik kızım" diye yönelir; ayrıca, bir başka yerde de "şu küçücük şey" diye Cordelia'yı kasteder. Yaşlı Lear'in, o dermansız haliyle Cordelia'nın ölüsünü taşıdığı da düşünülürse, onun ufak tefek, minyon olduğu anlaşılır.

(25) "Ya sen zavallı Cordelia, ya sen!"
Hayır, hayır, niye zavallı olayım;
Sevgim, bütün sözlerden daha gerçek, daha zengin değil mi? (I, 4).

(26) IV. Bölüm, 5. sahnede, Regan'ın Oswald'a söylediği şu sözleri, Goneril böyle buruk bir alay içinde söylemezdi:
"Gloucester'in gözleri oyulduktan sonra,
Serbest bırakılması büyük bir hata;
İnsanları aleyhimize çeviriyor her gittiği yerde.
Sanırım *Edmund acıynca babasının sefaletine*
Onun karanlıklar içindeki yaşamına son vermeye gitti."

(27) Örneğin, Haberci, Cornwall Dükü'nün öldüğünü haber verdiğinde, Goneril, o anda yeni bir plân kurar. IV. Bölüm, 2. sahnede bu haber üzerine düşünür:
"Bu bir bakıma iyi oldu.
Ama kardeşim şimdi dul,
Ve benim Gloucester'im şimdi onun yanında;
Hayalimde kurduğum o yapı üstüme yıkılabilir,
Bu da sonum olur benim.
Ama düşündüğüm gibi olursa, bu haber hiç de kötü değil."

(28) Albany (ya da Albania) Dükalığı 1398'de İskoçyalı III. Robert tarafından kurulmuştur. Albany, eski bir İskoç adıdır; kaynağı Brutus'un en küçük oğlu, Britanya Kralı Albanactus'tur.
Cornwall Dükalığı, 1068 yılında Kral Willlam'ın, Cornwall'ı bir Kontluk yaparak üvey kardeşi Robert'e vermesiyle kurulmuştur. 1336'da III. Edward burayı Dükalığa yükseltmiş ve başına da en büyük oğlu "Kara Prens"i geçirmiştir. O günden bugüne Galler Prensi, Cornwall Dükü olarak anılır.

(29) *Kral Lear*'in ülkemizde bugüne kadar yapılan çevirileri şunlardır:
— *Kral Lir*, çeviren: Abdullah Cevdet, Resimli Kitap Matbaası, İstanbul, 1917.
— *Kral Lir*, Almancadan çeviren: Seniha Bedri Göknil, Türk Yurdu Basımevi, İstanbul, 1937; İkinci Baskı Yücel Yayınevi, İst. 1941.
— *Kral Lear*, çeviren: İrfan Şahinbaş, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 1959; İkinci Baskı, M. E. B. 1965.
— *Kral Lear*, çeviren: S. B. Göknil, Remzi Kitabevi, İstanbul 1967.

(30) Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984.

(31) Aynı, 1985.

(32) Peter Alexander, *William Shakespeare, The Complete Works*, London / Glasgow 1954; ayrıca bkz. "Notlar".

KRAL LEAR

KİŞİLER

LEAR	Britanya Kralı
FRANSA KRALI	
BURGONYA DÜKÜ	
CORNWALL DÜKÜ	
ALBANY DÜKÜ	
KENT KONTU	
GLOUCESTER KONTU	
EDGAR	Gloucester'in oğlu
EDMUND	Gloucester'in evlilik dışı oğlu
CURAN	Saraylı
YAŞLI ADAM	Gloucester'in çiftliğinde kiracı
DOKTOR	
LEAR'İN SOYTARISI	
OSWALD	Goneril'in Kâhyası
SUBAY	Edmund'un emrinde
BEYZADE	Cordelia'nın hizmetinde
TELLÂL	
CORNWALL'İN UŞAKLARI	
GONERIL	Lear'in büyük kızı
REGAN	Lear'in ortanca kızı
CORDELIA	Lear'in küçük kızı

Lear'in maiyetindeki Silahşörler, Subaylar, Haberciler, Askerler, Koruyucular, vb.

Olay Britanya'da Geçer.

BİRİNCİ BÖLÜM

Birinci Sahne

(Kral Lear'in Sarayı.)

(Kent, Gloucester, Edmund girerrerler. Kent ve Gloucester konuşurlar, Edmund geride durur.)

KENT

Kralın, Albany[1] Dükünü, Cornwall dükünden daha çok sevdiğini sanıyorum.

GLOUCESTER

Biz de öyle sanırdık; ama şimdi krallığı paylaştırırken hangisine daha çok değer verdiği anlaşılmıyor; paylar öylesine iyi dengelenmiş ki, ne kadar dikkatle bakarsan bak, birini ötekine tercih edemezsin.

KENT

Oğlunuz, değil mi efendim?

GLOUCESTER

Onu büyütmek bana düştü efendim. Oğlum demekten kızara bozara öyle pişkinleştim ki utanmayı unuttum.

KENT

Pek anlayamadım.

(1) Kuzey İngiltere, İskoçya.

GLOUCESTER

Bu delikanlının annesiyle aramız iyiydi; bu yüzden de karnı büyüyüverdi. Kadıncağızın daha yatağına koca girmeden beşiğine bir oğlan giriverdi. Yaptığım hatayı anlıyorsunuz, değil mi?

KENT

Doğrusu sonucu öyle yakışıklı[2] ki, keşke bu hatayı yapmasaydınız, diyemiyorum.

GLOUCESTER

Bir de meşru oğlum var; bundan bir yaş kadar büyük. Ama öyledir diye, onu daha çok severim sanmayın. Gerçi bu hergele daha çağrılmadan, pek de utanmadan dünyaya geldi; ama annesi güzeldi, ona can vermek epeyi zevkli oldu ve tabii bu veledi kabullenmekten başka çare kalmadı. Edmund, bu soylu centilmen'i tanıyor musun?

EDMUND

(Yaklaşır.)

Hayır, Lordum.

GLOUCESTER

Kent Kontu. Bundan böyle onu benim şerefli bir dostum olarak bilmelisin.

EDMUND

Hizmetinizdeyim, efendim.

KENT

Sizinle dost olmayı, sizi daha yakından tanımayı isterim.

EDMUND

Bu teveccühünüze layık olmak için elimden geleni yapacağım, efendim.

(2) Buradaki "proper" sözcüğü o dönemde "handsome", yani yakışıklı, güzel anlamına geliyordu.

GLOUCESTER

Dokuz yıldır ülke dışındaydı; yine gidecek.

(Boru sesi duyulur.)

Kral geliyor.

(Önde küçük bir taç taşıyan görevli; ardından Lear, Albany ve Cornwall Dükleri, sonra Goneril, Regan ve Cordelia maiyetleriyle girerler.)

LEAR

Gloucester! Huzura çıkmaları için refakat edin
Fransa ve Burgonya beylerine[3].

GLOUCESTER

Başüstüne efendimiz.

(Gloucester ve Edmund çıkarlar.)

LEAR

Bu arada biz de açıklayalım
Şimdiye kadar gizli tuttuğumuz bir kararımızı.
Haritayı getirin.
Şunu bilin ki üçe böldük krallığımızı;
Tüm sorumlulukları ve devlet işlerinin yükünü
İhtiyar sırtımızdan atmak,
Sürünerek ölüme yaklaşırken
Bunları genç omuzlara bırakmak
Kesin kararımızdır. Damadımız Cornwall
Ve siz, damadımız Albany, aynı ölçüde sevdiğimiz,
İlerde çıkabilecek anlaşmazlıkları şimdiden önlemek için

(3) Kralın girişiyle günlük, düzyazı konuşmanın yerini manzum konuşma alır ve ilerde Fransa Kralı ile Cordelia'nın çıkışıyla konuşma yine düzyazı ile sürer. 2. Sahnede yeniden manzum olur.

Kızlarımıza düşen mirası şu anda duyurmaktır isteğimiz.
Üstelik en küçük kızımızın aşkıyla yanıp tutuşan
İki büyük rakip, Fransa ve Burgonya prensleri
Uzun bir süredir iç çekerek oturmaktadırlar sarayımızda;
Cevabımızı bugün bildirmek gerekir onlara da.
Söyleyin kızlarım; madem ki hükmetmekten,
Ülkemizden ve devlet işlerinden
Mahrum etmekteyiz kendimizi,
Söyleyin bakalım, hanginiz en çok seviyor bizi?
Söyleyin ki, doğuştaki hakkına, bize olan sevgisini katana[4]
Bağışlayalım ihsanlarımızın en cömertlerini.
Goneril, ilk göz ağrım, sen konuş önce!

GONERIL

Efendimiz, sözlerin ifade edemeyeceği kadar çok seviyorum sizi;
Siz, benim için, göz nurundan, ucu bucağı olmayan özgürlükten,
Zengin ve bulunması zor olan her şeyden daha değerlisiniz;
Nimet, sağlık, güzellik ve şeref dolu bir hayatı nasıl seviyorsam,
Öyle seviyorum sizi, hiçbir evladın sevemeyeceği,
Hiçbir babanın sevilemeyeceği kadar.
Size olan sevgimi anlatmak için soluğum cılız, sözlerim güçsüz.
Sizi varolan her şeyden çok seviyorum.

CORDELIA

(Kendi kendine.)

Ya sen Cordelia, ne söyleyeceksin? Sev ve sus!

LEAR

Bu sınırdan şu sınıra kadar olan toprakları,
Gölgeli ağaçlıkları, zengin ve bereketli ormanları,
Gürül gürül akan ırmakları, geniş otlakları,
Sana veriyoruz kızım. Bütün buraları

(4) Buradaki "nature with merit," "nature" artı "merit" anlamındadır; bunu "layığına" olarak çevirmek pek doğru olmasa gerek.

Sonuna kadar senin ve Albany sülalesinin[5].
— Ortanca kızımız, Cornwall'ın karısı, sevgili[6] kızım Regan,
Sen ne diyeceksin bakalım? Söylel

REGAN

Efendimiz, aynı hamurdanız kardeşimle,
Size olan sevgimin ölçüsü de aynı.
Onun, benim de sevgimi dile getirdiğini
Hissediyorum yüreğimin derinlerinde.
Ancak bir şey var kardeşimin belirtmediği:
Kendimi, benliğimin en ince, en duyarlı yanının duyabileceği
Bütün öteki hazların düşmanı görüyorum
Ve mutluluğumu yalnızca siz aziz efendimizin sevgisinde
buluyorum.

CORDELIA

(Kendi kendine.)

Ya sen zavallı Cordelia, ya sen!
Hayır, hayır, niye zavallı olayım;
Sevgim, bütün sözlerden daha gerçek, daha zengin değil mi?

LEAR

Güzel ülkemizin üçte biri de sonsuza dek senin ve sülalenindir,
Bu parça da Goneril'e bağışladığımız kadar büyük, güzel ve
değerli.
— Sen Cordelia, hayatımın sevinci,
Sırada sonuncu olsa da, sevgimde sonuncu olmayan,

(5) Lear, sınırları haritada gösterir. Hernekadar Lear en geniş arazileri Goneril ile Regan'a veriyor görünüyorsa da, kendisini iki kızından da daha çok sevdiğine inandığı Cordelia'ya en geniş araziyi ayırmıştır; bkz. Kittredge, 1158/64.

(6) A. W. Verity buradaki "dearest" sözcüğüne dikkati çekerek Lear'in Regan'a Goneril'den daha eğilimli olduğunu belirtir (bkz. 124/61).. Oysa Lear'in bu sözcüğü kullanması, Cordelia'ya ayırmış olduğu en geniş payı biraz da maskelemek içindir.

Bir yanda Fransa bağlarının, öte yanda Burgonya otlaklarının
Sevgisini elde etmek için çekiştikleri minik kızım,
Kardeşlerinden daha değerli bir parça için ne diyeceksin?

CORDELIA

Hiçbir şey efendimiz.

LEAR

Hiçbir şey mi?

CORDELIA

Hiçbir şey.

LEAR

Hiçten hiç çıkar. Bir şeyler söyle.

CORDELIA

Çok üzgünüm. Yüreğimdekileri söze dökemiyorum.
Efendimizi sevmem gerktiği kadar seviyorum.
Ne daha çok, ne daha az.

LEAR

Ne demek, nasıl yani, Cordelia? Dikkat et sözlerine,
Ayağına gelen kısmeti tepebilirsin.

CORDELIA

Saygıdeğer efendimiz,
Bana can verdiniz, büyüttünüz, sevdiniz beni;
Buna karşılık ben de yerine getiriyorum bütün görevlerimi,
Sözünüzü dinliyor, sizi seviyor ve herkesten çok size saygı duyuyorum.
Kardeşlerim yalnızca sizi sevdiklerini iddia ediyorlarsa,
Niçin kocaları var? Bir gün evlenirsem eğer
Sevgimin de, görevlerimin de, bağlılığımın da yarısı
Yeminle bağlanacağım kocamın olacaktır.
Ben, hiçbir zaman kardeşlerim gibi
Bütün sevgimi babama vererek evlenecek değilim.

LEAR

Bunları yürekten mi söylüyorsun?

CORDELIA

Evet, efendimiz.

LEAR

Hem bu kadar genç, hem de bu kadar duygusuz mu?

CORDELIA

Hem bu kadar genç, efendimiz, hem de dürüst.

LEAR

Peki öylcysel Dürüştlük olsun senin payına düşen de!
Güneşin kutsal ışınları üstüne,
Hekate'nin[7] ve gecenin gizli törenleri,
Yaşama, ölüme hükmeden yıldızların etkileri üstüne
Yemin ederim ki, bugün burada
Tüm babalık haklarını, aile ve kan bağını yok sayıyorum,
Bundan böyle yabancısın artık sonsuza dek
Gönlüme de, kendime de.
Açlığını gidermek için öz çocuğunu yiyen bir yamyam bile,
Bir zamanlar kızım olan senin kadar
Sevgi, acıma ve avunma bulacaktır yüreğimde.

KENT

Soylu efendimiz —

LEAR

Sus Kent! Ejderle[8] gazabı arasına girme.
Hepsinden çok onu severdim ben;
Onun müşfik ellerinde bulacağını umuyordum

(7) Hekate, büyüye hükmeden bir yeraltı tanrısıdır.
(8) Ejder, eski İngiliz krallığının armasıydı.

Yaşlılığımın güvencesini.
— Defol, bir daha görünme gözüme!
Mezarımda huzura ermek için baba yüreğini söküp alıyorum ondan!
Fransa Kralı'nı çağırın! Hadi durmayın!
Burgonya Dükünü de! Cornwall, Albany,
İki kızımın paylarına bu üçüncüyü de katın.
Görelim, açık sözlülük dediği gurur koca bulsun ona.
Bütün kudretimizi, üstün mevkiimizi ve bütün nimetlerini krallığımızın
Siz, ikinize, birlikte kullanmak üzere, bağışlıyoruz.
Bize gelince, bakımını sizin sağlayacağınız
Yüz atlı ayıracağız kendimize,
Her ay sıra ile birinizin evinde kalacağız.
Ancak Kral adını, krallığın unvan ve şereflerini bırakmıyoruz.
İktidar, devlet gelirleri, krallıkla ilgili her şey
Sizindir, sevgili damatlarım.
Bu sözlerimi doğrulamak için işte tacım,
Paylaşın.

KENT

Haşmetli Lear, kralım olarak yücelttiğim,
Babam gibi sevdiğim, efendim olarak boyun eğdiğim,
Koruyucum diye dualarımda andığım yüce kral! —

LEAR

Yay iyice gergin, Kent, oktan kendini sakın!

KENT

Bırak fırlasın daha iyi; gelsin yüreğimi parçalasın!
Lear çıldırdıysa, Kent de saygısızlık etsin.
İhtiyar, ihtiyar, ne yaptığının farkında mısın?
Kudret, kapılırsa yaltaklanmalara
Görev, sesini duyurmaktan korkar mı sanırsın?

Yücelik aklını kaçırırsa, dürüstlük namus borcu olur.
Kararını değiştir[9]; iyi düşün, bu tehlikeli aceleyi dizginle.
Hayatımı ortaya koyarım ki, seni en az seven ne küçük kızındır,
Ne de fısıltıları boşluk içinde tınlamayan kimselerin yürekleri bomboştur[10].

LEAR

Kendi hayatına biraz değer veriyorsan artık konuşmal

KENT

Ben, hayatımı senin düşmanlarına karşı verilecek bir rehin saydım;
Senin esenliğin için de onu kaybetmekten korkmam.

LEAR

Çekil gözüme görünme!

KENT

Gözlerin daha iyi görmeli, Lear!
Bırak da ben gözlerinin hedefi olarak kalayım yine.

LEAR

Tanrılar hakkı için şimdi seni —

KENT

Tanrılar hakkı için kralım, onları boş yere anıyorsun.

LEAR

Nee, seni köle! Seni hain!

(Elini kılıcının kabzasına götürür.)

(9) Cordelia hakkındaki kararı "Quarto"larda, çevirdiğimiz metinde olduğu gibi, "Reverse thy doom," diye yazar. Oysa "Folio"da "Reserve thy state" tümcesi vardır ki, bu da "Bırakma iktidarı" anlamına gelir. Biz Kittredge'in meynindeki "Reverse thy doom" tümcesini doğru bulduk.

(10) Eski İngiliz özdeyişi: "Boş kap çok ses çıkarır."

ALBANY - CORNWALL

Efendimiz bağışlayın!

KENT

Durma vur! Öldür hekimini,
Ücretini de seni yiyip bitiren o iğrenç illete ver.
Geri al kararını, yoksa bağıracağım soluğum kesilene dek
Günah işliyorsun Lear diye.

LEAR

Beni dinle hain!
Ettiğin bağlılık yemini hakkı için dinle!
Değil mi ki bizi şimdiye kadar göze alamadığımız bir şeye,
Sözümüzden dönmeye sürüklemek istedin;
Değil mi ki o aşırı gururunla kararımızla iktidarımız arasına girdin,
Karakterimizin de, mevkiimizin de katlanamayacağı
Böyle bir küstahlıkta bulunabilecek cüreti gösterdin,
O zaman kudretimizin öfkesine de şaşma, razı ol ödülüne:
Beş gün süre tanıyoruz sana;
Hazırlıklarını yap hayatın zorluklarına dayanabilmek için;
Ve altıncı gün o iğrenç sırtını krallığımızdan çevirmiş olacaksın.
Hele onuncu gün sürgün ettiğimiz o bedenin
Ülkemiz sınırları içinde görülecek olursa
O anda öldürüleceksin. Hadi defol şimdi!
Tanrılar şahidim olsun, kesindir kararım.

KENT

Size esenlik dilerim kral. Siz böyle olmak istedikten sonra,
Özgürlük dışardaysa, sürgün sizin yanınızdır.

(Cordelia'ya.)

Tanrılar korusun seni, özü de sözü de doğru kızım!

(Regan'la Goneril'e.)

Size gelince, dilerim kanıtlarsınız davranışlarınızla
O büyük büyük laflarınızı;
Sevgi gösterileriniz, dilerim hayırlı sonuçlara varır.
Elveda soylu beyler, Kent yola çıkıyor
Eski yaşam biçimini sürdürmek için yeni diyarlarda.

(Çıkar.)

(Tören borusu. Gloucester, Fransa Kralı, Burgonya Dükü ve maiyetler girerler.)

GLOUCESTER

Haşmetli efendimiz! Fransa Kralı ve Burgonya Dükü.

LEAR

Burgonya Dükü, önce bu kralla birlikte
Kızıma talip olan size soruyoruz:
Çeyiz olarak ne umuyorsunuz?
En az ne kadarı sizi kararımızdan caydırabilir?

BURGONYA DÜKÜ

Kral hazretleri, gözüm yok siz efendimizin bağışladığından fazlasında,
Siz de bundan azını vermek istemezsiniz zaten.

LEAR

Soylu Burgonya Dükü,
Kızımızı sevdiğimiz zamanlar bu değeri biçmiştik ona;
Ama değeri düştü şimdi. Bakın işte orada.
Bu ufak tefek, doğruymuş, gerçekmiş gibi
Görünen şeyin herhangi bir yeri
Ya da güvenikliğimizle yamanmış olan tamamı hoşunuza gidiyorsa,
İşte orada, buyrun, alın götürün.

BURGONYA DÜKÜ

Ne diyeyim bilmem ki.

LEAR

Onu böyle, sahip olduğu tüm sakatlıklarıyla,
Dosttan yoksun, nefretimize yeni evlat olmuş,
Lanetimizle çeyizlenmiş ve andımızla
Gönlümüzden uzaklaştırılmış olarak alıyor musunuz,
Almıyor musunuz?

BURGONYA DÜKÜ

Bağışlayınız beni efendimiz.
Karar verilemez bu şartlar altında.

LEAR

Öyleyse, vazgeçin efendim,
Tanrı bilir, nesi var nesi yok döktüm önünüze.

(Fransa Kralı'na.)

Yüce kral, size gelince
Sizi evlendirip nefret duyduğumuz biriyle
Dostluğunuzdan olmak istemem;
Bu yüzden rica ederim size,
Doğanın bile yaratmaktan utandığı bir alçaktan
Daha değerli kişilere çevirin sevginizi.

FRANSA KRALI

Çok garip, daha demin en çok sevip beğendiğiniz,
Öve öve bitiremeyip yaşlılığımın tesellisi dediğiniz,
Size en yakın, sizin en değerli kızınız,
Nasıl olur da teveccühünüzün bütün belirtilerinden
Birdenbire yoksun bırakılacak bir suç işliyebilir?
Öteden beri beslediğiniz sevginin
Böyle bir anda yokolabilmesi için
Mutlaka doğaya aykırı, canavarca bir iş yapmış olmalı.
Mucize olmazsa eğer, akla yakın değil buna inanmak.

CORDELIA

Yine de yalvarırım, efendimiz, söyleyiniz;
İçtenlikle dilediğimi bir şey söylemeden yapan ben
Kastetmediğim şeyleri gösterişli, cilalı sözlerle
Söyleme sanatını beceremiyorum diye
Kızmış olsanız da bana, söyleyiniz yalvarırım size;
Lütuf ve teveccühünüzden yoksun kalmama neden
Namusuma sürülen bir leke, canavarca bir iş,
Şerefsizlik, iffetsizlik, alçaklık değildir;
Durmadan dilenen, aç bakışlarım olmadığı için
İlginizden[11] yoksun kaldığım halde,
Dilbazlıktan yoksun oluşumdur bana mutluluk veren,
Beni zenginleştiren şey.

LEAR

Gönlümü hoş tutmadıktan sonra
Dünyaya hiç gelmeseydin keşke.

FRANSA KRALI

Demek buydu bütün mesele,
Duyduklarını dile getiremeyen çekingen bir karakter!
Dük hazretleri, Cordelia'ya bir diyeceğiniz var mı?
Özüne yabancı kalan düşüncelerle karıştırıldı mı
Sevgi sevgi olmaktan çıkar. —
Onu eş olarak istiyor musunuz? Başlıbaşına bir çeyizdir
Cordelia.

BURGONYA DÜKÜ

Haşmetli Lear, yalnızca söz verdiğiniz payı verin,
Ben de hemen şurada Cordelia'yı elinden tutarım,
Onu hemen Burgonya Düşesi yaparım.

(11) Cordelia burada "love" yani "sevgi" sözcüğünü değil, uzak ilişkiyi vurgulayan "like" sözcüğünü kullanmaktadır.

LEAR

Hiçbir şey vermem! Yemin ettim, kesindir kararım.

BURGONYA DÜKÜ

(Cordelia'ya.)

Öyleyse, ben de üzgünüm.
Böyle bir baba kaybettiğiniz için, bir de koca kaybediyorsunuz.

CORDELIA

Uğurlar olsun size Burgonya beyi! Zaten
Sevgisi mal mülk olanın karısı olamam ben.

FRANSA KRALI

Güzel Cordelia, bu yoksulluğunla daha zenginsin,
Terkedilmişliğinle daha değerli, hor görülmüşlüğünle sevimlisin!
Terkedileni almak yasaldır; bütün varlığın, bütün erdemlerinle benimsin.
Ne gariptir Tanrım, onların o buz gibi kayıtsızlığı
Alev alev tutuşturuyor benim aşkımı.
Kral, talihin bize nasibettiği bu çeyizsiz kızın
Gönlümüzün, ülkemizin, Fransa'nın kraliçesidir.
Sulak Burgonya'nın bütün dükleri bir araya gelse bile
Alamazlar bizden değeri bilinmeyen bu değerli varlığı.
Cordelia, sen yine de veda et bu taş yüreklilere.
Daha iyisini bulmak için kaybediyorsun burayı.

LEAR

Al, senin olsun, Fransa Kralı;
Artık bizim böyle bir kızımız yok çünkü.
Yüzünü de görecek değiliz yaşadığımız sürece.
Onun için al ve git, teveccühümüz, sevgimiz olmadan,
Çık git hayır duamızı almadan.
Geliniz soylu Burgonya Dükü.

(Boru sesi. Lear, Burgonya Dükü Cornwall, Albany, Gloucester ve maiyetler. Çıkarlar.)

FRANSA KRALI

Cordelia, veda et kardeşlerine.

CORDELIA

Babamızın değerli süs taşları,
Cordelia ayrılıyor sizden yaşlı gözlerle.
Sizin ne mal olduğunuzu çok iyi biliyorum,
Ama kardeşinizim; yüzünüze vurmak istemiyorum kusurlarınızı.
Babamıza iyi bakın;
Onu, sevgiyi oynayan[12] yüreklerinize emanet ediyorum.
Gerçi teveccühünü kaybetmeseydim,
Ona daha iyi bir yer salık verirdim[13]!
Hoşça kalın ikiniz de.

GONERIL

Göreviniizi sen öğretecek değilsin bize[14].

REGAN

Talihin elinden seni bir sadaka gibi alan
Kocanı memnun etmeye bak sen.

(12) Buradaki "professed" sözcüğü yeni İngilizcedeki kullanımı olan olan "iddiada bulunmak" anlamında değil, o dönemdeki kullanımıyla "stored with mere professions of love" anlamındadır; bkz. Kittredge, 1161/275; ayrıca o dönemde "pro" oyuncu, "profess," "profession," yani meslek, profesyonel anlamındaydı. "Profess" sözcüğü bir de "ucuz oyuncu" anlanında kullanılıyordu; bkz. Eric Partridge, *The Penguin Dictionary of Historical Slang,* Middlesex 1982, 726.

(13) Buradaki "prefer," tercih etmek, yeğlemek anlamında değil, "recommend" yani tavsiye etmek, salık vermek anlamındadır; bkz. Kittredge, 1161/277 ve Verity, 133/266.

(14) Kittredge metninde bu sözleri Goneril söyler; oysa Alexander ve Verity metinlerinde aynı sözleri Regan söyler. Biz Kittredge metnini esas aldık.

Sevgi bağının gereği olan itaati babamdan esirgedin,
Bu sevgisizliğin aynını kocandan görmeyi hakettin.

CORDELIA

Zaman ikiyüzlülüğün gizlediğini
Nasıl olsa bir gün ortaya çıkarır.
Kusurlarını örtenin sonu nasıl olsa utançtır.
Talihiniz açık, keseniz dolu olsun!

FRANSA KRALI

Gel sevgili Cordelia.

(Fransa Kralı ve Cordelia çıkarlar.)

GONERIL

Kardeşim, ikimizi de yakından ilgilendiren sorunlar hakkında sana söyleyeceklerim var. Babamız hemen bu akşam hareket eder sanıyorum.

REGAN

Evet, kesinlikle; hem de seninle gider. Gelecek ay da sıra benim.

GONERIL

Gördün değil mi, yaşlandı artık; bir günü öbürüne uymuyor. Daha demin bunun bir örneğini gözlerimizle gördük. En çok kardeşimizi severdi. Muhakemesi o kadar zayıfladı ki, kolundan tutup atıverdi onu.

REGAN

Bu yaşlılığın zaafı. Zaten hiçbir zaman sağı solu belli değildi.

GONERIL

Sağlıklı, en iyi zamanlarında bile hep aklına estiği gibi, düşüncesizce davranmıştır. Biz artık uzun yılların kökleştirdiği kötü alışkanlıklar yanısıra, illetli yaşlılıkla gelen ters ve keyfi hareketlere de hazırlıklı olmalıyız.

REGAN

Şu Kent'in başına gelenlere bak! Böyle beklenmedik davranışlara biz de pekala hedef olabiliriz.

GONERIL

Daha Fransa Kralı'na vedalaşma töreni yapılacak. Aman kardeşim, birlikte hareket edelim. Bu haliyle babamızın elinde yetki kalacak olursa, az önce bize miras bıraktıkları kâr değil zarar getirir.

REGAN

Bunu iyice bir düşünelim bakalım.

GONERIL

Bir şeyler yapmamız gerek, demir tavında dövülür[15].

İkinci Sahne

(Gloucester Kontu'nun Şatosu. Edmund elinde bir mektupla girer.)

EDMUND

Ey doğa, tanrıçam sensin benim:
Ben senin yasalarının kulu kölesiyim.
Bir kardeşten on onbeş ay sonra doğdum diye
Niçin göz yumayım o baş belası göreneklerin bana kıymasına?
Niçin izin vereyim beni mirastan yoksun bırakan
İnsanların o eleştirel bakışlarına[16]?

(15) Oyun boyunca insiyatifi elde tutan Goneril'dir. Regan yumuşak konuşursa da, sinsi ve tehlikelidir; bkz. II. Bölüm, 4. sahne'deki Lear'in iki kızı hakkında söyledikleri.

(16) Burada "nations" insanlar, "curiosity" eleştirel bakış anlamına gelmektedir; bkz. P. Alexander, "Glossary," *William Shakespeare Complete Works*, London and Glascow 1954, 1355.

Piçmişim, sefilin, alçağın biriymişim, ne hakla?
Ben de namuslu bir kadının evladı kadar
Boyluboslu, soylu ve düzgün değil miyim?
Niçin piçlik damgası vuruluyor bize?
Niçin alçaklık, niçin piçlik, niçin yasadışılık öyleyse?
Evliliğin bayat, soğuk ve bıkkınlık veren döşeğinde,
Uyku ile uyanıklık arasında peydahlanan o ahmaklar sürüsünden,
Bizler, kafaca ve bedenen daha dinç, daha özlü, daha ateşli niteliklerle
Yoğrulmadık mı doğanın o gizli şehvet anlarında?
Meşru kardeşim Edgar: benim olacak topraklarını!
Babamız, piç oğlu Edmund'u da seviyor
Meşru oğlu Edgar'ı sevdiği kadar. «Meşru oğlu» — esaslı laf!
Hele şu mektup istediğim etkiyi yapsın,
Hele yalanım başarıya ulaşsın;
O zaman görürüz, nasıl altedermiş piç Edmund, meşru Edgar'ı.
Büyüyorum artık, açılıyor yolum.
Hadi Tanrılar, piçleri koruyun!

(Gloucester girer.)

GLOUCESTER

Kent böyle sürgüne mi gönderilmeliydi?
Kalkıp gitmeli miydi Fransa Kral'ı böyle hiddetle ?
Ya Kral? Tacından, tahtından vazgeçip küçük bir ödenekle
Geceyarıları yollara mı düşmeliydi?
Ve bütün bunlar bir anda olup bitti!
Ee, sende ne haberler var bakalım, Edmund?

EDMUND

Üzülecek bir şey yok, efendimiz.

(Mektubu saklar gibi yapar.)

GLOUCESTER

Peki, ya o mektubu neden öyle saklamaya çalışıyorsun?

EDMUND

Önemli bir şey değil, efendimiz.

GLOUCESTER

Okuduğun neydi öylcyse?

EDMUND

Hiç efendimiz.

GLOUCESTER

Hiç mi? Peki, cebine sokuşturmak için o telâş neydi öyle? Hiçse eğer, saklamaya ne gerek var? Hadi, göster bana. Hiçbir şey yoksa gözlüğe de gerek yok.

EDMUND

Beni bağışlayın, efendimiz. Kardeşim yazmış. Henüz tamamını okuyamadım. Okuduğum kadarıyla da, görmeniz pek uygun olmayacak efendim.

GLOUCESTER

Ver o mektubu bana.

EDMUND

Vermesem de kusur etmiş olacağım, versem de. Anladığım kadarıyla, yazılanlar efendim, yerilmesi gereken şeyler.

GLOUCESTER

Ver diyorum sana, ver!

EDMUND

Kardeşime haksızlık etmiycyim; herhalde bu mektubu beni sınamak için yazmıştır diyorum.

GLOUCESTER

(Okur.)

«Yaşlılar lehine kurnazca uydurulmuş bir töre olan yaşlılığa saygı, yaşamımızın en güzel yıllarında dünyayı bize zehir ediyor;

bizim olması gereken nimetler de, biz ancak onlardan zevk alamayacağımız bir çağa gelince elimize geçiyor. Yaşlıların acımasız baskısı altında kalmanın hem bir zayıflık, hem de budalaca bir kötülükten başka bir şey olmadığını anlamaya başladım. Bunu bize, güçlü olduklarından değil, körü körüne boyun eğdiğimiz için yapabiliyorlar. Muhakkak görüşelim ve konu üzerinde enine boyuna konuşalım. Eğer babamız, ben uyandırıncaya kadar uyursa, gelirinin yarısı senin olacak; sen de benim soylu kardeşim olarak kalacaksın. Edgar.» Yaa! Demek bana kumpas kuruyor? «Ben uyandırıncaya kadar uyursa, gelirinin yarısı senin olacak...» Oğlum Edgar haa! Eli nasıl vardı bunu yazmaya? Böyle bir şey yüreğinde, kafasında nasıl yeşerdi? Mektubu ne zaman aldın? Kim getirdi sana?

EDMUND

Kimse getirmedi efendim: işin püf noktası da burada. Pencereden odama atmışlar.

GLOUCESTER

Bu, kardeşinin el yazısı değil mi?

EDMUND

Yazılanlar iyi olsaydı efendimiz, onun olduğuna yemin edebilirdim; ama böyle olunca, onun olmadığına inanmayı yeğlerim.

GLOUCESTER

Bu onun el yazısı!

EDMUND

Evet, onun yazısı, efendimiz; ama yüreğinde bu duyguları taşımadığını umarım.

GLOUCESTER

Daha önce hiç açıldı mı sana?

EDMUND

Hiçbir zaman, efendimiz. Yalnız sık sık şöyle derdi: Oğullar olgun yaşa gelip de babalar güçten düşmeye başlayınca, babalar oğullarının vesayeti altına girmeliymiş, babanın gelirini de oğul yönetmeliymiş.

GLOUCESTER

Ah, alçak, alçak! Mektupta söylediği de bu zaten! İğrenç yaratık! Canavar ruhlu hayvan! Hayvandan da aşağılık! Git, bul getir onu çabuk! Tutuklattıracağım onu. İğrenç serseri! Nerede şimdi?

EDMUND

İyi bilmiyorum, efendimiz. Ancak uygun görürseniz, kardeşimin niyeti hakkında kesin bir delil elde edinceye kadar öfkenizi kontrol ediniz; Böylece daha sağlıklı bir yol tutmuş olursunuz. Yoksa önce sert davranır, sonra hata ettiğiniz ortaya çıkarsa, onurunuz, saygınlığınız zedelenir, oğlunuzun da size karşı olan saygı ve bağlılık duyguları kökünden sarsılır. Hayatımı ortaya koyarım ki, mektubu, benim, siz saygıdeğer efendimize olan sevgimi sınamak için yazmıştır, kötü bir niyetle değil.

GLOUCESTER

Sen böyle mi düşünüyorsun?

EDMUND

Eğer efendimiz uygun bulurlarsa, sizi bir yere gizler, bu konu üzerinde onunla görüşürüm. Böylece kulaklarınızla işitir emin olursunuz; hatta hiç gecikmeden bu akşam olabilir.

GLOUCESTER

Edgar böyle bir canavar olsun, imkânsız —

EDMUND

Eminim, değildir de.

GLOUCESTER

Hem de onu canı gibi seven babasına ha! Aman Tanrım[17]! Edmund, onu ara ve bul; neler düşündüğünü anlamaya çalış. Rica ederim, aklını kullan, bu işi hallet. Kuşkudan kurtulmak için her şeyimi, mevkiimi, varımı yoğumu feda etmeye hazırım.

EDMUND

Onu hemen arar bulurum, efendim; durumu da gerektirdiği gibi ele alır, sonucu size bildiririm.

GLOUCESTER

Şu son günlerdeki güneş ve ay tutulmaları hiç de hayra alamet değil[18]. Gerçi bilimsel düşünce bu doğa olaylarını şu ya da bu nedene bağlıyor, ama insan doğası yine de bu tutulmaların ardısıra gelen belâlardan yakasını kurtaramıyor. Sevgiler soğuyor, dostluklar parçalanıyor, kardeşler bozuşuyor; kentlerde ayaklanmalar, ülkede anlaşmazlıklar çıkıyor; sarayda ihanet; baba ile evlat arasına karakedi giriyor. Oğlum olacak o alçak da bu kehaneti doğrulamıyor mu? İşte babaya karşı duran bir evlât: kral doğal yoldan çıkıyor, bu kez de evladına cephe alan bir baba. Hayatımızın o güzel günleri geçti artık... Hile, yalan dolan, ihanet ve her türlü yıkıcı düzenler peşimizi bırakmayacak artık... taa mezar kadar[19]. O yılanın gerçek kimliğini ortaya çıkar, Edmund. Bir şey kaybetmezsin; ama dikkatli ol. Bak o soylu, sadık Kent nasıl da sürüldü! Suçu? Dürüstlük. Çok garip, çok garip.

(Çıkar.)

(17) Edmund'un "Eminim, değildir de" sözünden Gloucester'in "Aman Tanrım" sözüne kadar olan kesim Folio'larda yoktur; bkz. Kittredge, 1163/103-9.

(18) Bkz. "Giriş"teki oyun yazılış tarihine ilişkin not.

(19) Gloucester'in "Oğlum olacak o alçak" tümcesinden "taa mezara kadar"la biten kesim Quarto'larda yoktur; bkz. Kittredge, 1163/117-21.

EDMUND

İşte insanların sersemliğine güzel bir örnek: çoğu kez kendi ektiğimizi biçtiğimiz halde, bahtımız kapandı mı, başımıza gelecek felaketlerin sorumluluğunu gider güneşe, aya ve yıldızlara yükleriz. Sanki zorunlu olduğumuz için kötülük yaparmışız gibi; sanki göklerin zoru ile budala, doğuşumuza egemen olan burcumuzun baskısı ile alçak, hırsız ve hain; sanki yıldızımızın etkisine boyun eğmek gerektiği için sarhoş, yalancı olur, zina ederiz. Yaptığımız bütün kötülükler kutsal bir gücün zoruyla olur. Orospu peşinde koşan bir zamparanın şehvetini bir yıldıza yüklemesi harika bir kaçamak doğrusu! Babam, annemle Ejder takım yıldızlarının kuyruğu altında birleşmiş, ben de Büyük Ayı'nın altında doğmuşum, huyum da ondan kaba saba ve şehvetli olmuş! Saçma! Ben piç olarak ana rahmine düşerken, en saf yıldız göklerde parlasaydı bile, ben neysem o olurdum yine. Edgar'a gelince —

(Edgar girer.)

Hah, işte birden çıkıverdi karşıma: tıpkı eski komedyaların sonu gibi. Benim rolüm, yapmacık bir hüzne bürünüp tımarhane delisi gibi ahlar vahlar çekmek olmalı. Ah, bu ay ve güneş tutulmasının bir felaketc yol açacağı belliydi! Fa sol la mi —[20]

EDGAR

Ne var ne yok bakalım, kardeşim Edmund? Böyle dalmış, ciddi ciddi ne düşünüyorsun?

EDMUND

Geçen gün bir yazı okumuştum; bu güneş ve ay tutulmasından sonra neler olacağını belirtiyordu; onu düşünüyorum.

(20) Tümce sonundaki "fa sol la mi" Quarto'da'dan çıkarılmıştır; bkz. Kittredge, 1164/149. Edmund burada Edgar'ı görmemiş, düşüncelere dalmış gibi görünmek ister.

EDGAR

Böyle şeylere kafa yoruyorsun ha!

EDMUND

İnan bana, yazıdaki kehanet ne yazık ki birer birer çıkıyor: baba ile evlat arasından doğal olmayan durumları; ölüm, kıtlık; eski dostlukların bitmesi; devlet içinde ikilik, anlaşmazlık, krala ve soylulara gözdağı, beddualar; gereksiz kuşkular; dostların sürgüne gönderilmesi, ordunun dağılması[21], evlilik bağlarının kopması, daha neler neler...

EDGAR

Ne zamandan beri müneccimliğe merak sardın[22]?

EDMUND

Öyle olmadığımı bilirsin[23]! Babamı son ne zaman gördün?

EDGAR

Dün gece.

EDMUND

Konuştunuz mu?

EDGAR

Hem de tam iki saat.

EDMUND

Dostça mı ayrıldınız? Sözlerinde, tavrında bir memnuniyetsizlik sezdin mi?

(21) "*Dissipation of cohorts*": buradaki "courts" da olabilir; o zaman "sarayın dağılışı" anlamı ortaya çıkar. Ancak *Lear'in* tarih içindeki krallığı, Shakespeare döneminden çok daha önce de olsa, yazar burada Romalılaşmış Britanya'yı düşünmüş olabilir.

(22) Görüldüğü gibi, ne Edgar, ne Edmund Astrolojiye önem verir.

(23) Edmund'un "baba ile evlat arasında doğal olmayan durumlar" tümcesinden yine onun "Öyle olmadığını bilirsin" sözüne kadar olan kesim Folio'larda yoktur; bkz. Kittredge, 1164/157-65.

EDGAR

Hayır, asla.

EDMUND

İyice düşün, babamı kızdıracak ne yapmış olabilirsin? N'olur öfkesi azalıncaya kadar onun gözüne görünmemeye bak. Çünkü öyle öfkeli ki, sana bir zarar verebilir; sana bir kötülük yaptıktan sonra bile hiddetinin yatışacağını sanmıyorum.

EDGAR

Alçağın biri bana kara çalmış olmalı.

EDMUND

Korkarım öyle. Yalvarırım sana, öfkesinin hızı geçinceye kadar gözüne pek görünme. Beni dinle, gel benim odamda kal. Daha sonra seni uygun bir yere gizler, efendimizin söylediklerini işitmeni sağlarım. Hadi yalvarırım, git şimdi! İşte anahtar. Dışarı çıkacak olursan silahını yanına al.

EDGAR

Silah mı[24]?

EDMUND

Senin iyiliğin için söylüyorum, kardeşim. Silahla dolaş. Eğer çevrede senin iyiliğini isteyen bir tek kişi varsa şerefsizim. Ben sana gördüklerimi, işittiklerimi söyledim. Hem de bu sözlerim dehşet verici gerçek yanında hiç kalır. Hadi git, yalvarırım.

EDGAR

Yakında senden haber alırım, değil mi?

EDMUND

Elimden geleni yapacağım.

(Edgar çıkar.)

(24) Edmund'un "Yalvarırım sana" sözünden Edgar'ın "Silah mı?" sorusuna kadar olan kesim Quarto'larda yoktur; bkz. Kittredge, 1164/181-7.

Saf bir baba! Kötülük nedir bilmediğinden kötülükten kuşku duymayan soylu bir kardeş! Onların bu ahmakça dürüstlüğü çevireceğim dolapları kolaylaştıracak! Artık yolum açık. Eğer doğumumla sağlayamıyorsam istediğim serveti, her türlü yol mübahtır elde etmek için isteklerimi.

(Çıkar.)

Üçüncü Sahne[25]

(Albany Dükü'nün Sarayı. Goneril ve kâhyası Oswald girer.)

GONERIL

Soytarısını azarladı diye bir adamımı tokatlamış babam, öyle mi?

OSWALD

Evet efendim.

GONERIL

Gün ve gece tanığım olsun ki[26], bana haksız davranıyor!
Her an parlayıp birini incitiyor, ortalığı birbirine katıyor.
Artık dayanamayacağım. Azıttıkça azıtıyor adamları,
En önemsiz şeyler için söylediğini bırakmıyor.
Avdan döndüğünde, onunla konuşmayacağım. Hasta, dersiniz.
Hizmette kayıtsız davranırsanız, iyi edersiniz;
Sorumluluk benim.

(Boru sesleri.)

(25) Bu sahne bir önceki sahneden iki hafta kadar sonradır (bkz. I. P., 4 sı). Bu süre içinde Lear Goneril'in yanında kalmıştır.

(26) "By day and night" bir yemin, bir anddır. Lear de I. Perde. 1. sahnede aynı biçimde yemin eder. Göknil bunu "Gece gündüz durup dinlenmeden canımı sıkıyor" olarak çevirdiğinden anlam kayması olmuştur.

OSWALD

Geliyor efendim, sesini duydum.

GONERIL

Sen ve arkadaşların bıkkın görünün, gevşek davranın.
Nedenini sorsun istiyorum. Beğenmezse, kızkardeşimin yanına gitsin;
O da aynen benim gibi düşünüyor, biliyorum,
İkimiz de istemiyoruz tepemizde boza pişirmesini.
İhtiyar bunak, elinden çıkardığı yetkilerini
Bırakmaya yanaşmıyor bir türlü!
İnsanlar, yaşlanıp bunadılar mı, yeniden çocuklaşıyorlar,
Onun için, yüz bulup şımardıklarında
Okşamak gerekir onları arada sırada[27].
Dediklerimi unutma.

OSWALD

Başüstüne, efendim.

GONERIL

Adamlarına karşı da soğuk durun.
Sonu neye varırsa varsın, önemi yok.
İletin bu isteklerimi arkadaşlarınıza da.
Böylece, kozlarımı paylaşacak bir fırsat çıkar onunla[28].
Hemen bir mektup yazacağım kardeşime de,
Aynen benim gibi hareket etsin diye.
Yemeği hazırlatın.

(Çıkar.)

(27) "İkimiz de istemiyoruz,"dan «Okşamak gerekir onları arada sırada" tümcesinin sonuna kadar olan kesim Folio'larda yoktur; bkz. Kittredge, 1165/16-20.

(28) Bu tümce Folio'larda yoktur; bkz. Kittredge, 1165/111-24, 25.

Dördüncü Sahne[29]

(Albany Dükü'nün Sarayı.)
(Kent, kılık değiştirmiş olarak girer.)

KENT

Konuşmamı da değiştirebilsem
Uydurup bir yabancı aksana,
Kılık değiştirerek ulaşabilirim belki
Erişmek istediğim hayırlı maksada.
Evet Kent, suçlanıp kovulduğun şu yerde
Hizmetlilerden biri olabilirsen,
Kimbilir, belki de uğrunda nelere katlandığını anlar
O çok sevdiğin efendin.

(Boru sesleri gelir. Lear, şövalyeler ve hizmetliler girerler.

LEAR

Bir an bile bekleyemem, hemen hazırlansın yemeğim.

(Bir hizmetli çıkar.)

Hey sen necisin?

KENT

Bir adam efendim.

LEAR

İşin gücün var mı senin? Ne istiyorsun bizden?

KENT

İşim gücüm göründüğümden daha başka olmamak;
Bana güvenene bağlılıkla hizmet edip onurlu[30] olanı sevmek;

(29) Bu sahne bir önceki sahnenin devamıdır. Arada zaman aşımı yoktur.
(30) Buradaki "honest" sözcüğü, o dönemde "honourable" anlamına geliyordu; bkz. Kittredge, 1165/IV, 15.

Aklı başında olan ve az konuşan birine can yoldaşı olmak;
Kıyamet gününden korkmak; başka yol kalmayınca
Dövüşmek ve balık yememek[31]!

LEAR

Kimsin sen?

KENT

Çok dürüst, ama kral kadar yoksul bir kişi.

LEAR

Kral'ın yoksul olduğu kadar, sen bir yurttaş olarak yoksulsan, gerçekten çok yoksulsun demektir. Söyle ne istiyorsun?

KENT

Hizmet etmek.

LEAR

Kime?

KENT

Size.

LEAR

Peki beni tanıyor musun?

KENT

Hayır efendim; halinizde tavrınızda öyle bir şey var ki, içimden size «efendim» demek geliyor.

(31) "To eat no fish" Elizabeth döneminde çok kullanılan bir deyimdi. Shakespeare döneminin Kalolikleri hükümetin karşısındaydılar; Katolikler Cuma günleri balık yediklerinden "balık yememek," *devlete bağlı bir protestan olmak* anlamına geliyordu. Aslında Hıristiyanlığın henüz doğmamış olduğu Lear'in krallığı dönemi için bir anakronizmi ortaya çıkaran bu deyim, Shakespeare ve o dönemin seyircisi için bir siyasal tavrı içeriyordu.

LEAR

Neymiş o?

KENT

Haşmet.

LEAR

Elinden ne gibi hizmetler gelir?

KENT

Saklamaya değecek sırları saklamasını bilirim, ata binerim, koşabilirim; çapraşık öyküleri anlatırken bozmakta ustayımdır; bir de ne kadar çirkin olursa olsun, bir haberi hiç süslemeden, dobra dobra söyleyiveririm. Sıradan her insanın yaptıklarını ben de yapabilirim. En iyi yanım, gayretli oluşumdur.

LEAR

Kaç yaşındasın?

KENT

Ne sesi güzel diye bir kadına vurulacak kadar genç, ne de bir kadının üstüne düşecek kadar yaşlıyım. Sırtımda kırk sekiz yılın yükünü taşıyorum.

LEAR

Peki seni hizmetime alıyorum. Yemekten sonra da hoşuma gidersen yanımda kalabilirsin. Yemek n'oldu yemek? Soytarım nerde? Biriniz gidin, çağırın!

(Bir hizmetli çıkar. Kâhya Oswald girer.)

Hey sen, buraya bak, kızım nerde?

OSWALD

Bağışlayın—

(Çıkar.)

LEAR

Ne diyor bu herif? Çağırın şu testi kafalıyı!

(Bir şövalye çıkar.)

Soytarım da nerde? Herkes uykuda sanki.

(Şövalye girer.)

Ee, n'oldu? Nerde o soysuz köpek?

ŞÖVALYE

Kızınızın rahatsız olduğunu söylüyor efendimiz.

LEAR

Peki, ben çağırdığım halde, o alçak neden gelmedi?

ŞÖVALYE

Düpedüz «gelmem» dedi, efendimiz.

LEAR

Nee, «gelmem» mi dedi?

ŞÖVALYE

Neler olup bittiğini anlamıyorum efendimiz; ama bence siz efendimize eskiden gösterilen sevgi ve saygı gösterilmiyor artık. Maiyetinizin, hatta Dükle kızınızın size karşı duydukları o sıcak ilgi bir hayli azalmış gibi.

LEAR

Ya, öyle mi dersin?

ŞÖVALYE

Yanılıyorsam, bağışlayınız efendim; ancak efendimize saygısız davranırlarsa, görevim susmamayı gerektirir.

LEAR

Evet, benim de sezdiklerime dikkat çekiyorsun. Son zamanlarda ben de belli belirsiz bir ihmal görüyorum; ama bunu daha

çok alınganlığıma, duyarlığıma yordum, bana kasten yöneltilmiş bir saygısızlık olarak almadım. Bunun üzerinde duracağım. Peki ama soytarım nerde? İki gündür ortalıkta yok.

ŞÖVALYE

Küçük kızınız Fransa'ya gideli beri çok kederli, efendim, üzüntüden eriyip bitiyor—

LEAR

Yeter! Ben de farkındayım bunun. Git, kızıma söyle, onunla konuşmak istiyorum.

(Şövalye çıkar.)

Sen de git soytarımı buraya çağır!

(Bir hizmetli çıkar. Kâhya Oswald girer.)

Hey, efendi, sen! Buraya gel! Söyle bakayım, ben kimim?

OSWALD

Hanımının babası.

LEAR

«Hanımının babası» ha! Uşak parçası! Kahpenin dölü! Alçak köle! Soysuz köpek!

OSWALD

Bağışlayınız, efendim; ama bunların hiçbiri değilim.

LEAR

Ne bakıyorsun öyle ters ters, alçak herif!

(Oswald'a vurur.)

OSWALD

Kendime vurdurmam efendim.

KENT

Ne de tekme yersin, değil mi? Üç kâğıtçı alçak!

(Oswald'a tekme vurup yere yuvarlar.)

LEAR

Teşekkürler dostum. Hizmetime alıyorum seni; al işte bu da avansın.

(Kent'e para verir. Soytarı girer.)

SOYTARI

Onu ben de hizmetime alıyorum. Al şu külahımı[32] bu da benim sana avansım.

(Kent'e çıngıraklı soytarı külahını verir.)

LEAR

Seni maskara seni, ne alemdesin bakalım?

SOYTARI

(Kent'e.)

Sen en iyisi al şu külahımı.

KENT

Neden soytarı?

SOYTARI

Neden mi? Gözden düşmüş birini tutuyorsun da ondan. Rüzgârın estiği yana gülümsemeyi bilmiyorsan, açıkta kalıp şifayı kaparsın. Hadi, al külahımı! Bak, bu adam kızlarından ikisini kendinden uzaklaştırdı. Üçüncüye de istemeden iyilik etmiş ol-

(32) Soytarı külahı stilize eşek kulaylarıyla horoz ibiği karışımı görünümündedir. Bunların en basiti horoz ibliğine benzetilirdi.

du[33]. Peşinden gitmeye kararlıysan külahımı giymek zorundasın[34]. Sen nasılsın bakalım, amca? Ah keşke, iki külahım, iki kızım olaydı!

LEAR

O neden?

SOYTARI

Varımı yoğumu onlara verince hiç olmazsa külahlarım bana kalırdı. İşte benimki! Ötekini de yalvar kızların versin.

LEAR

Kendine gel efendi— kırbacı yersin[35].

SOYTARI

Gerçek, kulübesinde hapsedilen sadık bir köpektir; o kırbaçla kovalanırken dişi tazı da ocak başına kurulup etrafı kokutur.

LEAR

Zehir gibi içine işliyor insanın bu sözler.

SOYTARI

Bak sana bir şeyler öğreteyim.

LEAR

Öğret bakalım.

SOYTARI

Kulağını aç, amca:

(33) Cordelia Fransa kraliçesi olmuştur.
(34) Lear'in peşinden ancak bir soytarı gider, anlamında.
(35) O dönemde soytarılar kırbaçlanarak cezalandırılırdı.

Varını yoğunu herkese dağıtma,
Bildiğinin hepsini dökme ortaya,
Sahip olduğunun[36] tümünü kaptırma,
Bir ata sahipsen yaya yürüyüp yorulma,
Sana her söylenene inanma,
Kazandığın parayı tek zara yatırma,
İçkiyle kadına kulak asma,
Kendi evinde kal, avare olma dışarda[37];
Böylece bire yirmi alırsın,
Sonunda sen kazanırsın.

KENT

Bu, hiçbir işe yaramaz soytarı!

SOYTARI

Tıpkı açlıktan nefesi kokan bir avukat gibi, değil mi,? Bunun karşılığında bana hiçbir şey verilmedi ki. Sen hiçten işe yarar bir şey çıkarabilir misin, amca?

LEAR

Hayır, tabii çıkaramam. Hiç, hiçbir işe yaramaz!

SOYTARI

(Kent'e.)

Rica ederim, şuna anlat: topraklarının geliri de işte bu kadar bir şey tutar. Ben söylesem kaçık diye inanmaz[38].

LEAR

Acı söyleyen bir kaçık!

(36) "owest," sahip olduğum anlamında; bkz. A. W. Verity, 142/117 ve Kittredge 1167/133.
(37) O döneme ait bir dizi özdeyiş.
(38) Soytarı bu sözleri söylerken Lear'in karşısına, onun uzanamayacağı bir yere geçer ve az sonra söylediklerini hareketlerle destekleyerek oynar.

SOYTARI

Bak evladım, sen acı kaçıkla tatlı kaçık arasındaki farkı biliyor musun?

LEAR

Bilmiyorum delikanlı; sen söyle de öğrenelim.

SOYTARI

Kim sana öğüt verdiyse
Pay et topraklarını diye,
Beri gelsin, yanımda dursun—
Diyelim ki, sen osun.
Böylece tatlı kaçık, acı kaçık
Çıkar ortaya apaçık:
Tatlısı bu alacalı[39].
Acısı da şu olmalı[40].

LEAR

Yani bana kaçık mı diyorsun, delikanlı?

SOYTARI

Eee, n'apalım, öteki ünvanlarının hepsini bağışladın; doğuştan bir bu kaldı sana.

KENT

Bu adama tamamen de kaçık denemez, lordum.

SOYTARI

Elbette denemez; o lordlarda, o koca koca kişilerde kaçıklığı tamamen bana bırakacak göz var mı? Kaçıklığın tekelini alsak

(39) "Motley" soytarının giydiği alacalı bulacalı giysidir. Onun için, "alacalı" derken kendini gösterir.
(40) Soytarı, Lear'i işaret eder.

komisyon isterler[41]. Ya o saraylı hanımlar, tek başına kaçıklığı bana çok görürler! Bak, sen bana bir yumurta ver amca, buna karşılık ben sana iki taç birden vereyim.

LEAR

Bunlar da ne biçim taçmış öyle?

SOYTARI

O biçim işte: yumurtayı tam ortasından kırıp beyazıyla sarısını yedin mi, geriye taç gibi gibi iki kabuk kalır. Sen, tacını ikiye bölüp her iki parçayı da elden çıkarınca, eşeğini sırtına yükleyip çamurlu yolu geçiren adama döndün. Altın tacını bağışladığın zaman cascavlak kalan çıplak başında pek de akıl vardı denemez. Kaçıkça bir dürüstlükle konuşuyorum diye beni değil, sözlerimin doğru olduğunu ilk kavrayanı kırbaçlayın asıl.

(Şarkı söyler:)

Hiçbir dönemde modası geçmedi kaçıkların[42],
Her gün aklı kaydı biraz daha akıllıların;
Kafalarını nasıl kullanacaklarını bilemediler,
Yaptıkları her işte saçmalığı seçtiler.

LEAR

Bu kadar şarkıyı ne zaman öğrendin, efendi?

SOYTARI

Kızlarını kendine ana ettiğin günden beri;
Ellerine sopayı verip pantalonunu indirdiğin zaman:

(41) Shakespeare burada sarayluların rüşvete ve hediyeye düşkünlüklerini eleştirir.

(42) "Fools had ne'er less grace in a year," tümcesi başka çevirmenlerce "Delilerin bu sene hiç kalmadı değeri," ya da "Delilere iş kalmadı" olarak çevrilmiştir. Oysa bu tümce, "There never was a time when fools were less in favour" anlamına gelmektedir. Grace = favour; bkz. Verity, 143-4/160, Kittredge, 1167/181.

(Şarkı söyler:)

Beklenmedik bir anda ağladılar sevinçten;
Bense ağıtlar yaktım kederimden,
Nasıl bir kral çocukluk eder böyle,
Kaçıklar ordusuna nasıl katılır diye.

N'olur amca, soytarına yalanı öğretecek bir öğretmen tut. Yalan söylemeyi öğrenmek istiyorum.

LEAR

Hele bir yalan söyle efendi, kırbacı yersin.

SOYTARI

Hayret doğrusu, nasıl oluyor da kızlarınla aynı soydansın, bir türlü anlayamıyorum. Doğru söyledim mi onlar dövüyor; yalan söylersem sen kırbaçlatıyorsun; bazan da hiçbir şey söylemediğim için kötek yiyorum. Keşke soytarı olmasam da, ne olursam olaydım. Ama amca, yine de senin yerinde olmak istemezdim. Aklını her iki yandan yontup ortada bir şey bırakmamışsın. İşte yoncalardan biri geliyor.

(Goneril girer.)

LEAR

N'oldu kızım, suratın niye öyle asık? Son günlerde neden böyle somurtuyorsun?

SOYTARI

O surat asmalara aldırmadığın zamanlar esaslı bir adamdın sen. Şimdi ise solda sıfırsın. Oysa ben şimdi senden daya iyi durumdayım: hiç olmazsa ben bir soytarıyım, sense bir hiçsin.

(Goneril'e.)

Peki peki, dilimi tutacağım. Bir şey demiyorsunuz, ama yüzünüzden okunuyor. Hım hım!

Ekmeğinden ayırmayan
Bir kabuk ya da lokma
Pişman olur yaptığına
Karnı acıkınca yolda.

(Lear'i gösterir.)

İşte, içi boşaltılmış bir bezelye kabuğu

GONERİL

Efendim, yalnızca her sözüne, her harcketine
Göz yumulan imtiyazlı soytarınız değil,
Maiyetinizdeki bütün o saygısız adamlarınız da
Kavga çıkarıyorlar kusur bulup her şeye;
Artık dayanılmaz bir durum aldı
O kaba saba şakaları, gürültülü alemleri, o taşkınlıkları.
Size anlatayım olup bitenleri,
Bu duruma bir çare bulursunuz diye düşünüyordum;
Ancak az önce söylediklerinizi, yaptıklarınızı duyunca,
Onları koruduğunuzu, hatta bu hareketleri onaylayıp
desteklediğinizi
Anlayıp kaygılandım birden[43].
Kaygılarım yerindeyse, hoş görülmeyecektir bu hata.
Bu konuda alınacak önlemler geciktirilmeyecektir.
Devlet düzenini korumak için başvurulacak bu çareler
Belki sizi kızdıracaktır;
Ama normalde utanç verici sayılacak böyle bir durumu
Bugünkü koşullar zorunlu kılmaktadır;
Bunu gerektirir zaten sağduyu da[44].

(43) Goneril, karşısındakilerin duygularına aldırmadan, dolaysız konuşan bir kişidir. Burada lafı soytarıdan alarak geliştirdiği konuşması ustaca ve kurnazcadır.

(44) Goneril, babasını ilk kez tehdit etmektedir. Kötü niyetini gayet ustaca gizlemesini bilir.

SOYTARI

Sen de biliyorsun ya amca:

Guguk kuşunu öyle uzun besledi ki serçe,
Serçenin beynini deldi guguğun[45] yavrusu büyüyünce.

Derken birden mum sönünce, karanlıkta kaldık biz de[46].

LEAR

Siz, bizim kızımız mısınız[47]?

GONERIL

Lütfen efendim, her zaman sahip olduğunuzu bildiğimiz
Sağduyunuzu kullanınız. Son günlerde
Sizi sizden uzaklaştıran garip tavırlarınızdan vazgeçiniz.

SOYTARI

Eşek bile farkeder, beygiri araba çekti mi.
Hop dedik Joan[48], seviyorum seni.

LEAR

Var mı burada beni tanıyan bir kimse?
Ben Lear değilim herhalde!
Böyle mi yürür Lear? Böyle mi konuşur? Gözleri nerde?
Ya anlayışı kıtlaştı, ya zihni uyuştu.
Uyanık mıyım acaba?
Biriniz söyleyemez mi benim kim olduğumu?

(45) "Cuckoo," guguk kuşu anlamı dışında, argoda deli, budala anlamına gelmektedir. Böylece soytarı bir yandan Goneril'in Lear'e olan tavrını eleştirirken, Lear'e de guguk, yani deli, budala demiş oluyor.

(46) Genellikle soytarılar bir şey dokundurduktan sonra, havayı yumuşatmak için bir tekerleme söylerlerdi. Soytarı burada aynı numarayı yapıyor, ama yine anlamlı.

(47) Lear, bunu kızgınlıkla ya da ironik bir tarzda sormaz; böyle bir şey beklemediği için şaşkındır.

(48) "Jug," Joan, Jane ya da Judith gibi adların bozulmuşudur.

SOYTARI

Lear'in gölgesi.

LEAR

Öğrenmek istiyorum, kimim ben[49]?
Çünkü bu krallık alametleri,
Ne akıl, ne mantık kuralları
Kızlarım olduğuna inandıramıyor beni.

SOYTARI

Hem de seni boyun eğen bir baba
Yapmak isteyen kızları olduğuna[50]!

LEAR

Adınızı öğrenebilir miyim, hanımefendi?

GONERIL

İşte bu şaşırmışlığınız
Tıpkı o yeni çıkan garip şakalarınız gibi.
Yalvarırım efendim, anlamamazlıktan gelmeyin ne istediğimi.
Sizin gibi yaşını başını almış, saygın bir kişi
Mantıklı olmalıdır.
Maiyetinizde yüz atlı tutuyorsunuz burada;
Öyle başıboş, öyle ahlaksız, öyle küstah şeyler ki,
Sarayımızı kirletip azgınlıklarıyla,
Adı çıkmış, sefih bir hana döndürdüler.
Zevk ve sefa alemleri,
Bu itibarlı sarayı meyhaneye, fuhuş yuvasına çevirdi.

(49) "I would learn *that*": buradaki "that" "kim olduğuma" anlamında; Lear, Soytarı'nın söylediklerini dikkate almıyor; bkz. Kittredge, 1169/252.

(50) Soytarı'nın "Lear'in gölgesi" sözünden buraya kadar olan kesim Folio'larda yoktur; Kittredge, 1168-9/252-4.

Bu utanç verici durum hemen düzeltilmeli.
Onun için sizden istediğim,
Rica yerine, emirle yürütebileceğimi bile bile,
Sizden istediğim, sayısını azaltmaktır maiyetinizdekilerin.
Hizmetinizde kalacak olanlar,
Yaşınıza uygun, kendini bilen,
Sizi sayan kişiler olmalıdırlar.

LEAR

Lanet olsun, lanet! Lanet!
Atlarımı eğerleyin! Toplayın adamlarımı!
Soysuz piç! Seni hiç rahatsız etmeyeceğim;
Bir kızım daha var benim.

GONERIL

Adamlarımı dövüyorsunuz
Ve sizin o düzensiz güruhunuz
Uşak sayıyor üstlerini bile.

(Albany girer.)

LEAR

Aklı başına geç gelenin vay haline!
— O, efendim nerden böyle[51]?
Siz mi istiyorsunuz böyle olmasını? Söylesenize!
Hazırlayın atlarımı! Sen mermer yürekli düşman,
Kendini bir evlatta gösterince,
Çok daha iğrençsin deniz canavarından

ALBANY

Rica ederim, sakin olun efendim[52].

(51) Bu dize Folio'larda yoktur; bkz. Kittredge, 1169/279.
(52) Bu dize de Quarto'larda görülmüyor; Kittredge, 1169/283.

LEAR

(Goneril'e.)

Yalan söylüyorsun, iğrenç leş kargası!
Maiyetimdekiler görevlerine bağlı,
Sıfatlarının onurunu korumasını bilen,
Seçkin, değerli kişilerdir.
— Ah sen, ufacık kusur, ne kadar da çirkin görünmüştün
Cordelia'da;
Tüm benliğimi bir işkence aleti gibi
Çatırçatır parçalayıp yüreğimden atmıştı sevgiyi,
Kin ve garazla doldurmuştu beni.
Ah Lear, Lear, Lear!

(Başına vurur.)

Vur bu kafaya, vur ki buyur etsin içeri ahmaklığı,
Kovsun dışarı o senin değerli aklını!
Gidin çabuk çağırın adamlarımı!

ALBANY

İnanın efendim, sizi bu kadar üzen şeyin[53]
Ne olduğunu bilmediğim gibi,
Buna neden olabilecek bir kusur da işlemedim.

LEAR

Olabilir efendim, olabilir.
Dinle beni ey doğa, dinle! Sevgili tanrıça dinle!
Bu yaratığı üretken kılmak niyetindeysen, vazgeç.
Kısırlığı aşıla rahmine;
Kurut tüm üreme organlarını, kuruyup çürüyen bedeninden
Çıkmasın ona onur verecek bir evlat!
Kaderinde doğurmak varsa bile,

(53) "Sizi bu kadar üzen şeyin" sözleri Quarto'larda yoktur; Kitt. I 169/296.

Öyle bir kin ve kötülük mayasıyla yoğur ki,
Çocuğunun hamurunu;
Ömrü boyunca anasına karşı gelsin,
İnim inim inletsin, onu kahretsin!
Kırış kırış yapsın anasının genç alnını,
Yanaklarında derin çizgiler açsın döktüreceği gözyaşları.
Anasının bütün emek ve iyiliklerini de
Alayla, hakaretle karşılasın;
Bu kadın o zaman, evlat nankörlüğünün bir yılan dişinden
Ne kadar daha keskin olduğunu anlasın!
Gidelim, artık duramam burada!

(Lear yanındakilerle çıkar.)

ALBANY

Anlamıyorum, neler oluyor?

GONERIL

Sebebini öğrenmek için kafanı yorma;
Bırak, bunaklığı ne gerektiriyorsa
Öyle davransın.

(Lear girer.)

LEAR

Nee, elli adamıma birden nasıl yol verilirmiş bir çırpıda?
On beş gün bile olmadı daha!

ALBANY

N'oldu efendimiz?

LEAR

Söyleyeyim n'oldu.

(Goneril'e.)

Yaşamla ölüm! Utanıyorum kendimden
Erkekliğimi sarsacak böyle bir güce sahip olduğun için sen;
Bir damlasına bile layık olmadığın şu yakıcı gözyaşlarımı

Tutamadığım için utanıyorum.
Bulaşıcı hastalıklarla donatsın seni kavurucu kasırgalar[54]!
İliklerine işlesin baba lanetinin onulmaz yaraları!
İhtiyar, budala gözlerim,
Bir daha ağlayacak olursanız bu yüzden,
Sizi oyar çıkarır,
Boşuna akıttığınız yaşlarla birlikte,
Fırlatır atarım çömlekçi çamurunu yumuşatsın diye.
Demek bu duruma düştük ha[55]!
Pekala öyle olsun[56].
Bir kızım daha var benim, her şeye rağmen[57].
Eminim nazik davranıp yardımcı olacaktır bana.
Bir duysa bu yaptıklarını,
Tırnaklarıyla yüzer, paralar senin şu kurt suratını.
Ama şunu sakın unutma:
Ebediyyen bıraktığımı sandığın eski kimliğimi,
Göreceksin nasıl yeniden elde edeceğimi,
Evet, göreceksin inan ki[58].

(Lear, Kent ve hizmetliler çıkarlar.)

GONERIL

Duydun mu ne söylediğini?

ALBANY

Sana olan derin sevgimc rağmen,
Taraf tutamam, Gon —

(54) "Blast and fogs upon thee" tümcesindeki "blasts" bulaşıcı hastalığın kavurucu etkisi anlamına geliyor. O dönemde sis ve dumanın hastalık tohumları taşıdığına inanılırdı.
(55) Folio'larda yok; Kittredge, 1170/326.
(56) Quarto'larda yok; aynı, 327.
(57) Lear'in söyleyişindeki tersinlemeyi (ironiyi) gözden kaçırmamak gerekir.
(58) "Ama şunu sakın unutma"dan başlayan tümceden buraya kadar Folio'larda yoktur; Kittredge, 1170/332.

GONERIL

Pekala... Yeter! Oswald nerdesin?

(Soytarı'ya.)

Hadi bakalım, sen de sahibinin peşinden,
Soytarı geçinen ahlaksız herif!

SOYTARI

Lear amca, Lear amca!
Oyalan biraz, soytarıyı da al yanına.
Yakalayınca tilkiyi muhakkak asmalı,
Böyle bir kızı da hemen sallandırmalı,
Yağlı urgan alabilseydim satıp külahı
Yapardım bu işi dinlemeden ahı vahı.
Tüy bakalım buradan yemeden sopayı.

(Çıkar.)

GONERIL

Evet, hakkı vardı. Yüz atlı!
Maiyetinde tepeden tırnağa silahlı yüz atlı bırakmak
Ne de ihtiyatlı bir hareket olurdu ya!
Düşünde her gördüğünü, her fısıltıyı, hayali
Her şikâyeti, hoşuna gitmeyen herhangi bir şeyi
Fırsat bilip bu yüz atlıyı bunaklığına destek ederek
Hayatımıza mı kastetseydi? Oswald, nerdesin?

ALBANY

Bu korkun yüzünden çok da aşırı gidebilirsin.

GONERIL

Ama aşırı güvenden çok daha güvenli.
Durmadan korku içinde yaşamaktansa
Bırakın da o korku tamamen kalksın ortadan.
Bilirim ben onun aklından geçenleri.
Bir bir yazdım kardeşime söylediklerini;
Ama kardeşim yazdıklarımı kulak arkası eder,

Ona ve yüz atlısına bakacak olursa eğer —[59]

(Oswald girer.)

Hah, Oswald! O mektubu kardeşime yazdın, değil mi?

OSWALD

Evet efendim!

GONERIL

Yanına birkaç adam al ve hemen yola çık.
Korkularımı ayrıntılarıyla anlat kardeşime,
Hatta kaygılarımın doğruluğunu desteklemek için
Sana yaptıklarını da ekle sözlerine.
Hadi, git şimdi. Çabuk dönmeye bak.

(Oswald çıkar.)

Hayır lordum, hayır. Sizin bu ılımlı tutumunuzu,
Bu yumuşak başlılığınızı suçladığımı sanmayın,
Ancak izin verin şunu söylememe:
Zararlı yumuşaklığınızı övmek yerine,
İhtiyatsızlığınızı yermek gerekir.

ALBANY

Ne kadar ileriyi gördüğünüzü bilemem ama
Kaş yapayım derken göz çıkarmak da var[60].

GONERIL

Ama bakın —

ALBANY

Peki peki, kim haklı göreceğiz işin sonunda.

(Çıkarlar.)

(59) Goneril'in "Evet, hakkı vardı, yüz atlı" repliğinden "ona ve yüz atlısına bakacak olursa eğer-" repliğinin sonuna kadar olan kesim Quarto'lardan çıkarılmıştır; bkz. Kittredge, 1170/345-56.

(60) Burada eski bir İngiliz özdeyişi kullanılmıştır: "Daha iyi yapayım derken iyi olana da zarar verilebilir." Biz bunu kendi dilimizdeki kullanıma uyarladık.

Beşinci Sahne[61]

(Albany Dükü'nün sarayı önündeki avlu.)

(Lear, Kent ve Soytarı girerler.)

LEAR

(Kent'e.)

Sen al şu mektubu, önden git. Olup bitenlerden kızıma sözetme. Yalnız mektupla ilgili şeylere cevap ver. Çabuk ol, yoksa ben senden önce oraya varırım.

KENT

Gecemi gündüze katıp mektubunuzu yerine ileteceğim, efendimiz.

(Çıkar.)

SOYTARI

İnsanın aklı topuklarında olsaydı, çatlak olmaz mıydı?

LEAR

Olurdu elbet.

SOYTARI

Öyleyse, sevin de kimseye söyleme, aklının terlik giymesi gerekmiyor.

LEAR

Hah hah ha!

SOYTARI

Bak göreceksin, öteki kızın sana kendine göre nazik olmaya[62] çalışacak. Çünkü yabani elma nasıl dış görünüşüyle elmaya

(61) Bu sahne de, üçüncü ve dördüncü sahneler gibi, aynı gün geçer.
(62) Burada "kindly" iki anlama gelmektedir: hem "iyi," "nazik," "kibar" anlamı olduğu kadar, "kendi karakterine göre" anlamı da içermektedir.

benzerse, o da kızkardeşine öyle benzer. Ama ben yine bildiğimi bilirim.

LEAR

Neymiş o bildiğin?

SOYTARI

Ekşi elma ile buruk elma arasında ne kadar tad farkı varsa, ikisinin arasındaki fark da o kadardır. Peki, insanın burnu niçin yüzünün tam ortasındadır, bil bakalım?

LEAR

Ne bileyim.

SOYTARI

Burnunun her iki yanında birer gözü olsun da, kokusunu alamadığı şeyleri görsün diye.

LEAR

Küçük kızıma haksızlık ettim ben.

SOYTARI

İstridye kabuğunu nasıl yapar, söyler misin?

LEAR

Hayır.

SOYTARI

Ben de söyleyemem, ama sümüklü böcek niçin evini sırtında taşır, onu söyleyebilirim.

LEAR

Niçin?

SOYTARI

Başını sokmak için elbette. Kızlarına versin de boynuzları kılıfsız mı kalsın?

LEAR

İnsanlığımı unutturacaklar bana. Hem de benim kadar iyi bir babaya!.. Atlarım hazır mı?

SOYTARI

Eşeklerin bakıyorlar o işe... Yedili takım yıldızda neden yediden fazla yıldız yok? Bir iş var bunda.

LEAR

Sekiz yok da ondan mı?

SOYTARI

Aman ne zekâ!.. Sen esaslı bir soytarı olurdun.

LEAR

Verdiklerimi zorla mı geri alayım? Korkunç bir nankörlük!

SOYTARI

Sen benim soytarım olsaydın, vaktinden önce çöktün diye eşek sudan gelinceye kadar dövdürürdüm seni.

LEAR

Neden?

SOYTARI

Akıllanmadan yaşlanmamalıydın da ondan.

LEAR

Tanrılar n'olur delirtmeyin beni, yalvarırım!
Aklımı başımdan almayın delirtmeyin beni n'olur!

(Adamlarından biri girer.)

Ee, atlar hazır mı?

ADAM

Hazır lordum.

LEAR

Gel, kerata.

SOYTARI

Aranızda kız olanlar sırıtırsa bu gidişe,
Kızoğlankız kalamaz, bazı şeyler önlenemezse.

(Çıkarlar.)

İKİNCİ BÖLÜM

Birinci Sahne[63]

(Gloucester Kontu'nun şatosunda bir avlu.)

(Piç «Edmund» ile Curan karşılaşırlar.)

EDMUND

İyi geceler Curan!

CURAN

Size de efendim! Az önce babanızın yanındaydım. Cornwall Dükü ile eşi Düşes Regan'ın bu gece buraya geleceklerini haber verdim.

EDMUND

Niçin acaba?

CURAN

Bilmiyorum efendim. Haberleri duymuşsunuzdur herhalde — yani şu kulaktan kulağa fısıldanan haberleri demek istiyorum. Ama şimdilik söylentiden öteye gitmiyor.

EDMUND

Benim bir şeyden haberim yok; neymiş onlar? Söyleyin rica ederim.

(63) Bu sahne, Lear'in Cornwall Şatosu'na doğru yola çıkmasından bir gece sonraya açılır ve sabaha karşı, gün doğarken biter.

CURAN

Cornwall ve Albany Dükleri arasında çok yakında[64] bir savaş çıkacağı olasılığından sözediliyor; duymadınız mı?

EDMUND

Hiçbir şey duymadım.

CURAN

Yakında duyarsınız herhalde; hoşça kalın efendim!

(Çıkar.)

EDMUND

Demek Cornwall Dükü bu gece burada olacak ha!
Çok iyi! Mükemmel! Yardımcı olacak kurduğum plana.
Babam her yana gözcü koydu yakalatmak için kardeşimi;
Bana düşen de dikkatle sonuçlandırmak bu nazik işi.
El çabukluğu ve talih, haydi iş başına!
Kardeşim, söyleyeceklerim var! Gel aşağıya[65],
Edgar, duyuyor musun beni?

(Edgar girer.)

Babam pusuda. Aman, hemen kaç buradan!
Nerede saklandığını öğrenmişler;
Şimdi henüz gece, bundan yararlan!
Hiç Cornwall aleyhinde konuştuğun oldu mu?
Bu gece buraya geliyor aceleyle, Regan'la birlikte.
Hafızanı yokla: Albany Dükü'ne karşı olan adamları için
Atıp tuttun mu hiç?

EDGAR

İnan ki, tek bir söz sarfetmedim aleyhinde.

(64) Buradaki "toward," çok yakında, anlamına kullanılmıştır; bkz. Verity, 150/10 ve Kittredge, 1171/11.
(65) Edgar, Edmund'un odasında gizlenmektedir.

EDMUND

Babamın ayak sesleri. Bağışla beni kardeşim,
Birlik olduğumuz anlaşılmasın diye
Kılıcımı çekip seninle dövüşür görünmeliyim.
Hadi şimdi savun kendini[66]!
Teslim ol! Babamın önüne çık. Hey, ışık getirin[67]
Kaç kardeşim. — Meşale getirin meşale!
Talihin açık olsun, hadi!

(Edgar çıkar.)

Şimdi bir de kendimi yaralar kanımı akıtırsam
Çetin bir dövüşten çıktığımı sanırlar.

(Kolunu yaralar.)

Şarhoş delikanlılar
Gösteriş olsun diye bunun beterini yapıyorlar[68]. —
Baba, baba! Tutun şunu! Yardıma gelen yok mu!

(Gloucester, meşale tutan hizmetliler ile girer.)

GLOUCESTER

N'oluyor Edmund? O alçak nerede?

(66) Buradaki "now quit you well" bir çevirmen tarafından yanlış olarak "'hadi git" şeklinde çevrilmiştir. Buradaki "quit" "requite," yani karşılık vermek, anlamındadır; bkz. Alexander, 1368 ve Kittredge, 1171/32.

(67) Bu sözler Gloucetsre'in duyması için yüksek sesle söylenir.

(68) Eskiden, âşık delikanlılar, aşklarını kanıtlamak için kollarını yaralayıp kanlarını şaraba karıştırırlar ve sevdikleri kadınların sağlığına kadeh kaldırırlardı: "Stabbing of arms for a common misstress;" bkz. Middleton, *A Trick to Catch the Old One*, V, 2 (ed. Bullen II, 352). "He hath let his owne arme blood... and quafled an health thereof in praise of his misstress;" bkz. *The Man in the Moone*, 1609 (ed. Halliwell, 43), Kittredge, 1171/37. Steevens, Marston'un *Dutch Courtezan*, IV, 1, adlı yapıtından şu sözleri aktarır: "religiously vowed my heart to you, been drunk to your health, eat glasses, stabbed arms, and lone all the offices of protested gallantry for your sake;" A. W. Verity, *Notes*, 151/35.

EDMUND

Az önce, efendim, şurada yalın kılıç karanlıkta duruyordu,
Birtakım büyülü sözler mırıldanıyordu,
Aya yalvarıp ona yardım etsin diye
Büyüleriyle onu uygun kılmaya çalışıyordu.

GLOUCESTER

Şimdi nerde?

EDMUND

Bakın efendim, yaralandım.

GLOUCESTER

Sana o alçak nerde diyorum.

EDMUND

Şu yana kaçtı efendim. Baktı ki aklımı çelemiyor —

GLOUCESTER

Çabuk peşinden gidin!

(Bazı hizmetliler çıkar.)

Aklını neye çelemiyor?

EDMUND

Siz lordumuzu öldürmeye efendim;
Tanrılar yaman öç alır baba katillerinden,
Bütün yıldırımlarını üstüne yağdırırlar, dedim;
Bir evladın, sayısız sağlam bağlarla
Bağlı olduğunu söyledim, babasına.
Kısacası efendimiz, bu doğadışı niyetlerine karşı
Nasıl nefretle karşı duyduğumu anlayınca,
Beni öldürmek için birden yalın kılıç üstüme saldırdı;
Gafil avlanıp kendimi savunmaya vakit bulamadan
Beni kolumdan yaraladı;
Ama haklı oluşumdan yüreklenip hız alarak

Kendimi savunmak için bütün gücümle silahıma el atınca,
Belki de bağırmalarımdan paniğe kapılıp birden kaçtı.

GLOUCESTER

İstediği kadar kaçsın.
Yakalanamaz diye bir sorun yoktur bu ülke içinde olduğu sürece;
Yakalanınca da işi bitiktir. Cornwall Dükü, soylum efendim,
En büyük koruyucum, velinimetim
Buraya geliyor bu gece.
Onun izni ve yetkisiyle ilan edeceğim herkese:
O alçak caniyi bulup darağacına[69] getiren minnetimizi kazanacaktır;
Saklayan çıkarsa ölüme çarpılacaktır.

EDMUND

Onu niyetinden caydırmayı denedim;
Ama kararlı olduğunu anlayınca
«Seni ele veririm,» diye öfkeyle[70] tehdit ettim.
Ne dese beğenirsiniz: «Seni, meteliksiz piç, senil
Karşına ben çıktığımda,
Saygınlığının, erdemlerinin, değerlerinin
Söylediklerinin herkesi inandırmaya yeteceğini mi sanıyorsun?
Hayır. Her şeyi inkâr ederim
(Hatta kendi elyazımı göstersen bile).
Her şeyi senin kurduğun düzenlere,
Senin hile ve oyunlarına yüklerim;
Ölümümle sağlayacağın çıkarların
Doğal olarak seni bu yola ittiğini düşünmemeleri için
Herkesi serseme çevirmen gerekir.»

(69) "To the stake," ölüm cezasının verildiği yere" anlamında; aslında "stake" eskiden ölüm cezasına çarptırılan bir kimsenin yakılmak üzere bağlandığı kazıktır.
(70) "Curst" = kızgınlık, öfke.

GLOUCESTER

Kurnaz, soğukkanlı mel'un!
Demek mektubunu inkâr edermiş ha!
Hiç dünyaya gelmeseydi keşke.

(Dışardan boru sesi[71] gelir.)

Susun, Dükün geldiği bildiriliyor.
Niçin geliyor acaba?
Bütün limanları[72] kapatacağım. O alçak bir yere kaçamayacak;
Dük hazretleri benden bunu esirgememeli.
Her yana göndereceğim resmini de
Herkes tanısın onu ülkemizde.
Sana gelince, benim sadık ve gerçek[73] evladım,
Bir yolunu bulup seni yasal mirasçım yapacağım.

(Cornwall, Regan ve adamları girerler.)

CORNWALL

Neler oluyor soylu dostum?
Buraya daha demin geldiğim halde,
Çok garip şeyler duydum.

REGAN

Eğer duyduklarımız doğruysa
Yoktur böyle bir suça yetecek ceza.
Nasılsınız Kontum?

GLOUCESTER

Ah efendim, şu ihtiyar yüreğim kırıldı, paramparça oldu.

(71) "Tucket," trompetle çalınan bir dizi nota. Gloucester bunun Dükün özel giriş melodisi olduğunu bilir.
(72) "ports" = limanlar; bkz. Kittredge, 1172/82; Verity, 153/80.
(73) Gloucester, "natural boy" demekle Edmund'un doğal aşk saatlerinin ürünü olduğunu ima etmenin yanısıra, onun bu yüzden kendine olan duygularının da doğal sevgiyi taşıdığını belirtmeye çalışır.

REGAN

Babamın adını koyduğu, onun vaftiz oğlu
Hayatınıza kastetsin ha! Sizin Edgar'ınız hem de[74];

GLOUCESTER

Ah leydim, utancımdan susmayı tercih ederim.

REGAN

Babamın yanındaki o azgın şövalyelerle düşüp kalkmaz mıydı?

GLOUCESTER

Bilmiyorum leydim. Çok feci, çok feci!

EDMUND

Evet efendim, o güruhun arasındaydı.

REGAN

Öyleyse, kötü niyetler beslemesine hiç şaşmamalı.
Mutlaka onlar kışkırtmışlardır yaşlı babasını öldürmeye:
Malı mülkü ele geçsin de har *vurup harman savursun* diye.
Kardeşimden haber aldım bu gece,
Nasıl kişiler olduğunu bir bir anlatmış:
Uyarısı öyle açtı ki gözlerimi,
Bizde kalmaya gelirlerse evde bulamayacaklar beni.

CORNWALL

İnan Regan, beni de.
Duydum ki Edmund, babanız için
Bir evlada yakışır şekilde hareket etmişsiniz.

EDMUND

Görevimdi efendimiz.

(74) Regan, burada, kendi babasının karakteri ile Edgar'ın babasına olan tutumunu ince bir biçimde bağlayıp zehrini akıtır.

GLOUCESTER

Kurduğu planı ortaya çıkaran oydu,
Onu yakalamaya çalışırken de kolundan vuruldu.

EDMUND

Peşine adam salındı mı?

GLOUCESTER

Evet efendim.

CORNWALL

Yakalanınca, artık zarar vermeyecek duruma getirin!
Yakalanıp cezalandırılması için de,
Yetkimizi kullanıp istediğiniz şekilde hareket edin!
Size gelince Edmund: yiğitlik[75] ve bağlılığınız övgüye değer;
Sizi artık bizden sayıyoruz.
Çok ihtiyacımız olacak sizin gibi güvenilir kimselere;
Önce sizi hizmetimize alıyoruz.

EDMUND

Başka bir meziyetim olmasa da,
Size bağlılıkla hizmet edeceğim, efendim.

GLOUCESTER

Onun adına efendim, ben de size teşekkür ederim.

CORNWALL

Sizi niçin ziyaret ettiğimizi herhalde bilmiyorsunuz —

REGAN

Hem de böyle zamansız, karanlık gözlü gecede,
Yollara düşüp binbir zahmete katlanarak.

(75) "Virtue" burada "erdem" değil, "valour" yani yiğitlik anlamındadır; bkz. Alexander, *Shakespeare Glossary*, 1375.

Soylu Gloucester, çok önemli bir konu üzerinde
Size danışmak istiyoruz.
Babamızdan ve kardeşimizden birer mektup aldık:
Aralarında başgösteren anlaşmazlıktan söz ediyorlar.
Evimizden uzak bir yerden yanıtı uygun bulduk;
Her iki yerden haberciler hazır bekliyorlar.
Bizim iyi yürekli, vefalı dostumuz,
Gönlünüzü ferah tutunuz
Ve zaman kaybetmeden halledilmesi gereken bu konu üzerinde
Değerli düşüncelerinizi bağışlayınız bize.

GLOUCESTER

Emriniz başım üstüne.
Hoş geldiniz derim, her iki efendime.

(Boru sesiyle çıkarlar.)

İkinci Sahne[76]

(Gloucester'in şatosunun önü.)
(Kent, Kâhya Oswald ayrı yerlerden girerler.)

OSWALD

İyi sabahlar arkadaş! Bu evin adamı mısın?

KENT

Evet.

OSWALD

Atlarımızı nereye çekelim?

(76) Bu sahne, 1. sahnenin aşağı yukarı bitiminde, sabaha karşı geçer.

KENT

Bataklığa.

OSWALD

Beni seversen söyle.

KENT

Seni sevmiyorum ki.

OSWALD

Umurumdaydı sanki.

KENT

Seni ağıla[77] bir kapatırsam, umurunda mı değil mi anlarsın.

OSWALD

Niçin bana böyle davranıyorsun. Seni tanımıyorum ki!

KENT

Ama ben seni tanıyorum, kocaoğlan[78].

OSWALD

Görelim bakalım, beni nerden tanıyormuşsun?

KENT

Sen rezil, edepsizin birisin. Çanak yalayıcının tekisin! Alçak, kof, küstah, adinin adisi, soyluluk taslayan, donsuz, meteliksiz, uşak kılıklı, kaba keçe çoraplı bir şarlatansın. Sıkışınca yasaların ardına sığınan bir ödlek, ayna düşkünü bir orospu çocuğu, her türlü uygunsuz hizmete hazır, yüzü kızarmayan bir sefil-

(77) "Pinfold," "pound," yani başıboş hayvanların yakalanıp kapatıldıkları ağıldır; bkz. Kittredge, 1172/II-9, Verity, 154/8.

(78) Buradaki "fellow" sözcüğü eskiden şaka yollu "hayvan" anlamına gelirdi; bkz. *The Penguin Dictionary of Historical Slang*, Penguin Books, Middlesex 1982, 311.

sin; tek çıkınlık eşyası olan bir kölesin. Göze gireyim diye pezevenklik edecek tıynettesin. Namussuz, hayasız, düzenbaz bir fırlamasın. Kancık oğlu kancıksın. Bu sıfatlardan bir tekini inkâr edecek olursan seni ayaklarımın altına alır, domuz gibi vıyaklata vıyaklata döverim.

OSWALD

Ne yontulmamış herifsin sen! Seni tanımayan, senin de tanımadığın birine hangi hakla dil uzatırsın?

KENT

Sen de ne yüzsüz bir uşak parçasısın! Beni tanıdığını nasıl inkâr edersin? Daha iki gün önce, seni kralın huzurunda yere serip döven ben değil miydim?

(Kılıcını çeker.)

Kılıcını çek serseri! Henüz alacakaranlık, ama ayışığı var. Seni kalbura çevireyim de ay ışığı süzülsün o pis gövdenden. Çeksene kılıcını kahpenin dölü, berber düşkünü, çek kılıcını!

OSWALD

Git işine! Seninle alıp veremediğim yok.

KENT

Çek diyorum sana, düzenbaz! Buraya kralın aleyhinde mektuplarla gelirsin ha! Babasının krallığına karşı bir bencillik kuklasının[79] yanını tutarsın ha! Hadi, çek kılıcını, yoksa seni kuşbaşı doğrarım[80] sonra! Hadisene serseri, hadi!

(79) Shakespeare'in yaşadığı dönemde kukla gösterileri çok revaçtaydı. Kukla gösterileri daha çok allegorik kişileri kapsıyan moralite oyunlarından oluşuyordu. "Lady Vanity" Marlowe'un oyunlarında, Johnson'un, Munday'ın. Nashe'in, vb. nin yapıtlarında sık sık görülürdü; bkz. Kittredge, 1173-4/39-45 ve Verity, 156/31.

(80) "Carbonado," yemek için eti doğrama işlemidir. Marlowe'un *Tamburlaine* adlı oyununda şu sözler yer alır: "I will make thee slice the brawns of thy arms into carbonadoes" (IV, 4 -ed. Dyce, I, 86); bkz. Kittredge 1174/42, Verity, 156/32 ve *Historical Slang*, 152.

OSWALD

İmdat! İmdat! Adam öldürüyorlar! Yetişin!

KENT

Vursana be, köle! Hadisene serseri! Karşıma çıksana süslü hergele! Vursana!

(Onu döver.)

OSWALD

İmdat! İmdat! Adam öldürüyorlar!

(Kılıcı elinde Edmund, Gloucester, Cornwall, Regan ve Hizmetliler girerler.)

EDMUND

Ne var, n'oluyor? Bu şamata da ne?

(Onları ayırır.)

KENT

Şimdi seninle vuruşmam gerekiyor, delikanlı!
Gel de sana ilk dersini[81] vereyim! Hadi bakalım, acemi silahşör!

GLOUCESTER

Kılıçlar! Silahlar! Neler oluyor burada?

CORNWALL

Durun hayatınızı seviyorsanız! İlk davranan kendini ölmüş bilsin! Nedir bu dövüş?

REGAN

Kızkardeşimizle kralın habercileri bunlar.

(81) Burada "flesh ye!", "initiate you" anlamına gelir: Verity, 156/40, Kittredge, 1174/49.

CORNWALL

Bu dövüşün sebebi nedir? Anlatın.

OSWALD

Anlatacak soluğum kalmadı efendim.

KENT

Elbette kalmaz, cesaretini öylesine zorladın ki... Korkak köpek, doğa bile seni reddediyor. İnsan bozuntusu, terzi makasından çıkmış herif!

CORNWALL

Ne garip adamsın sen! Terzi makasından çıkmış ha!

KENT

Evet, terzi makasından çıkmış; çünkü ne bir heykeltraş, ne bir ressam, sanatlarında iki saatlik bir deneyimleri bile olsaydı, bu kadar kötüsünü yapamazlardı.

CORNWALL

Tekrar soruyorum: niye dövüştünüz?

OSWALD

Efendim, bu antika zorba, kır sakalının hatırına hayatını bağışladığım bu —

KENT

Vay seni kahpenin dölü, dış kapının mandalı! Seni solda sıfır serseril Lordum, izin verin de, şu elekten geçmiş hergeleyi harç yapıp kenef duvarlarını sıvayayım. Kır sakalımın hatırı için ha! Seni kuyruk sallayan kuş senil

CORNWALL

Sus be hınzır herif!
Saygı nedir bilmez misin sen?

KENT

Bilirim efendim, ama bazı ayrıcalıkları vardır öfkenin de.

CORNWALL

Öfkenin sebebi ne?

KENT

Böyle şeref ve namus yoksunu bir kölenin kılıç taşıması.
Bunun gibi sırıtkan alçaklar,
Çözülemeyecek kadar kutsal aile bağlarını
Fareler gibi kemirip koparırlar;
Efendilerinin benliklerinde başkaldıran hırslarını
Baş sallayarak körükler, ateşe yağ, soğuğa buz katarlar.
Duruma göre «hayır» derler, «evet» derler,
Efendilerinin değişken esintilerine göre,
Rüzgâr horozu gibi fırıl fırıl dönerler.
Doğru olup olmadığını düşünmeden,
Köpekler gibi efendilerinin peşisıra giderler. —
Şeytan çarpsın o saralı suratını!
Ne sırıtıp duruyorsun? Maymun mu oynuyor suratımda?
Kaz herif, elime geçseydin Salisbury otlağında[82],
Camelot'a[83] sürerdim seni tıslata fıslata.

CORNWALL

Çıldırdın *mı* sen *ihtiyar*?

GLOUCESTER

Neden kavga ettiniz sen onu söyle!

(82) "Sarum Plain" = "Salisbury Plain".
(83) "Camelot," 1. Kral Arthur'un sarayının bulunduğu yer, 2. Cadbury yakınında kazılarıyla ünlenmiş bir tepe.

KENT

Zıtlar birbirini nasıl iterse,
Ben de öyle nefret ediyorum bu alçaktan.

CORNWALL

Niçin alçak diyorsun ona, ne yaptı sana?

KENT

Suratını beğenmiyorum.

CORNWALL

Belki benimkinden de hoşlanmıyorsun, bununkinden de, onunkinden de.

KENT

Efendim, açık sözlülük benim sanatımdır.
Ben, zamanında, şu karşımda omuzlar üzerinde duran yüzlerden
Çok daha iyilerini görmüşümdür.

CORNWALL

Bu adam, açık sözlülüğü övülünce
Gerçek karakterini zorlayıp küstahça kabalaşan herifin teki!
Tavrına bakılırsa, kimsenin de sırtını kaşımıyor;
Namuslu, toksözlü; mutlaka söylemeli doğru bildiğini.
Sorun kalmaz kabul ederseniz söylediklerini,
Ama yok, hoşunuza gitmezse, n'apalım, o görevini yapıyor.
Ben iyi bilirim bu tip serserileri.
Bunlar açık sözlü geçinirler,
Ama yerlere kadar eğilip
Nezaket görevlerini büyük bir titizlikle yapan asalaklardan
Daha düzenbaz, çok daha tehlikelidirler.

KENT

Efendim, içten duygular, en iyi niyetlerle
Ve yüce varlığınızın izniyle

— O varlık ki, etkisi
Güneşin parlak, ateşli alnını çevreleyen görkemli bir hale gibi[84] —

CORNWALL

Neler diyorsun sen?

KENT

Hoşlanmadığnuz için ağız değiştiriyorum.
Dalkavuk olmadığımı biliyorum, efendim.
Sizi de açık sözlülüğü ile aldatmış olan kimse,
Açıktan açığa bir düzenbazdı, herhalde.
Hoşnutsuzluğunu gidermek umudu bile,
Beni bu yola çeviremez, efendim.

CORNWALL

(Oswald'a.)

Ne yaptın ona?

OSWALD

Hiçbir şey yapmadım. Sırf beni yanlış anladığı için,
Efendisi kralın, beni tokatlayacağı tuttu geçen gün.
Bu adam, efendisinin öfkesine yaranayım diye
Onunla birlik olup beni arkamdan tekmeledi, yere yuvarladı.
Ben yere düşünce sövdü saydı;
Ve bu yüzden kahraman kesiliverdi birden.
Saldırdığı için karşı koymayan birine
Yararlık göstermiş oldu, kralın takdirini kazandı.
Demin de bu büyük kahramanlığının verdiği hızla
Kılıcını çekip dikildi karşıma.

(84) Kent, bu sözlerini söylerken Cornwall'ın sözünü ettiği "görevlerini büyük bir titizlikle yapan asalaklar"ın *parodisini getirecek* biçimde yerlere kadar eğilir.

KENT

Böylesine alçaklar, böylesine korkaklar,
Yiğit Ajax'ı[85] bile budala sanırlar.

CORNWALL

Tomruğu[86] getirin! Seni, inatçı, ihtiyar keçi!
Kendini beğenmiş palavracı! Sana bir ders verelim de —

KENT

Ders alacak yaşı çoktan geçtim, efendim.
Tomruğu getirmesinler benim için.
Krala hizmet ediyorum ben; o sıfatla karşınızdayım.
Habercisini tomruğa bağlamakla soylu efendimin;
Hem kişiliğine, hem de yüce mevkiine
Saygısızlık ve hakaret etmiş olursunuz.

CORNWALL

Tomruğu getirin! Hayatım ve şerefim hakkı için
Bağlı kalacak öğleye kadar.

REGAN

Öğleye kadar mı? Akşama kadar...
Yok yok bütün gece boyunca...

KENT

Babanızın köpeği bile olsaydım
Böyle davranmamalısınız bana.

REGAN

Efendi, onun edepsiz uşağı olduğun için
Böyle davranıyorum.

(85) Troya Savaşı'nda ünlü bir kahraman.
(86) "Stock," suçlunun ayaklarının tomruktan yapılmış kelepçelere geçirildiği kanapeye benzeyen bir ceza aracıdır.

CORNWALL

Bu herif, mutlaka baldızımızın sözünü ettiği güruhtan biridir.
Hadi çabuk, tomruğu getirin!

GLOUCESTER

Efendim, yalvarırım, yapmayın bunu.
Muhakkak ki büyük kabahati;
Ama elbette efendim kral cezasını verecektir.
Sizin buyurduğunuz ceza ise çok alçaltıcı;
Hırsızlara, adi suçlulara,
En aşağılık kimselere verilen bir ceza[87].
İnanın, kral, elçisinin tomruğa vurulmasını
Kendisine hakaret sayacaktır
Ve hiç de hoş karşılamayacaktır.

CORNWALL

Sorumluluk benim.

REGAN

Ya kardeşim? Hizmetinde bulunan bir beyzadenin
Saldırıya, hakarete uğramasını daha kötü karşılamaz mı?
Hadi, bacaklarını geçirin[88]!

(Kent tomruğa bağlanır.)

Hadi Lordum gidelim buradan.

(Gloucester ve Kent dışında herkes çıkar.)

(87) Gloucester'in "Efendim, rica ederim"le başlayan sözünden "En aşağılık kimselere verilen bir ceza"nın sonuna kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; bkz. Kittredge, 1176/148-52.

(88) "Hadi bacaklarını geçirin," sözü Folio'lardan çıkartılmıştır: bkz. aynı, 1179/157.

GLOUCESTER

Senin adına üzgünüm dostum,
Bu Dükün keyfi; huyunu herkes bilir.
Kimse karışamaz ona.
Ama ben yine de senin için ricada bulunurum.

KENT

Rica ederim bir şey söylemeyin.
Zaten uyumadım bütün gece,
Yol da uzundu, epey yordu.
Şimdi bir süre uyurum.
Islık çalarım zamanın geri kalanında.
Bazan böyle kazaya uğrayabilir
İyi kişinin talihi de. İyi sabahlar size!

GLOUCESTER

Dük hiç de iyi etmedi; kral hazmedemez bunu.

(Çıkar.)

KENT

İyi yürekli kralım: yağmurdan kaçarken doluya tutuldun!
Atasözünü kanıtlamak, demek senin nasibinmiş.
Ey ay, dünyanın feneri,
Yaklaş da şu mektubu okuyayım ışığının yardımıyla;
En küçük ferahlık mucize gibi gelir çaresiz olanlara.
Tanıdım, Cordelia'nın yazısı bu.
İyi ki öğrenmiş kılık değiştirerek tuttuğum yolu —

(Okur.)

«Sürüp giden kanunsuzluklardan ve düzensizliklerden
Krallığı kurtarmanın ve zararları karşılamanın
Bir yolunu bulacağım» — çok uykusuzum,
Açamıyorum gözlerimi;
Fırsat bu fırsattır ağırlaşan gözlerim:
Bu utanç verici durumu görmeyin.

İyi geceler, ey kader! Bir kez daha gülümse,
Talih, döndür tekerleğini!

(Uyur.)

Üçüncü Sahne[89]

(Kent dışında ağaçlıklı bir yer.)

(Edgar girer.)

EDGAR

Hakkımda ilan edilen kararı duydum,
Ancak talihin önüme çıkardığı bir ağaç kovuğu sayesinde
Avlanmaktan kurtuldum.
Bütün limanlar kapatıldı, gidecek yer kalmadı,
Gördükleri anda yakama yapışacak acar, uyanık nöbetçiler var.
Kaçabildiğim sürece kurtarabilirim canımı.
Düşünüyorum da, zillet, insanın en aşağılık bir yaratık olduğunu
Yüzüne çarpmak ister gibi,
Onu, hayvana yaklaştıran yoksul, sefil bir kılığa sokar;
Ben de yüzümü çamura bularım,
Belden aşağısını bir bezle kapatırım,
Düğüm düğüm, karmakarışık yaparım saçlarımı;
Ve rüzgârlara, göklerin bütün afetlerine
Uluorta çıplaklığımla karşı koymaya çalışırım.
Ülkede, tımarhane kaçkını dilenciler önce de vardı, şimdi de var;
Bunlar acı acı bağırırlar;
Uyuşuk, kurumuş, çıplak kollarına
İğneler, kıymıklar, çiviler, dikenler saplarlar;
Ve korkunç görünüşleriyle

(89) Bir önceki sahnenin sabahı.

Yoksul çiftlikleri, sefil köyleri, ağılları, değirmenleri dolaşırlar.
Bazan delice lanetlerle, bazan dualarla merhameti zorlarlar.
«Tanrının yoksul kuluna bir sadaka, zavallı Tom'a bir sadaka[90].»
Ancak bu yolda kurtulma umudum var,
Edgar olarak kalmak yokolmaktır.

(Çıkar.)

Dördüncü Sahne

(Gloucester'in şatosu'nun önü; Kent tomruktadır.)

(Lear, Soytarı ve şövalyeler girerler.

LEAR

Evlerinden böyle ayrılmaları,
Habercimi de geri göndermeyişleri çok garip.

ŞÖVALYE

Duyduğuma göre, bir akşam önce
Böyle bir yolculuğu akıllarından bile geçirmiyorlarmış.

KENT

Selam sana soylu efendim!

LEAR

O da nesi! Vakit geçirmek için
Bu utanç verici şeyi mi buldun?

KENT

Hayır, Lordum.

(90) "Poor Trulygod! Poor Tom" sözüyle, Edgar, burada o dönemdeki dilencilerin sadaka dilenmelerini taklit eder.

SOYTARI

Hal Ha! Bakın! Ne de zarif paçabağları takmış!
Atları başlarından bağlarlar,
Köpekleri, ayıları boyunlarından,
Maymunları da apış arasından;
Demek insanları da ayaklarından bağlıyorlarmış!
Bir insan bacaklarını bu kadar çok kullanırsa,
Elbette tahta çorap giydirirler ona.

LEAR

Herhalde, bilmiyorlardı kim olduğunu!
Seni oraya kim soktu?

KENT

İkisi de efendim, damadınızla kızınız.

LEAR

Olamaz.

KENT

Oldu.

LEAR

Olamaz, diyorum.

KENT

Ben de oldu, diyorum.

LEAR

Hayır, hayır, bunu yapamazlar.

KENT

Ama yaptılar bile[91].

(91) Lear'in "Hayır, hayır"la başlayan sözünden, Kent'in "Ama yaptılar bile" sözünün sonuna kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; bkz. Kittredge, 1177/19-20.

LEAR

Yemin ederim, yapamazlar.

KENT

Yemin ederim, yaptılar.

LEAR

Buna cesaret edemezler; yapmazlar, yapamazlar.
Bile bile böyle ağır bir hakarette bulunamazlar;
Bu, adam öldürmekten de beter.
Her şeyi çabuk, ama sükûnetle anlat bana,
Sen ne yaptın da böyle bir şeyi hakettin?
Seni biz gönderdiğimiz halde, bunu nasıl yaptılar sana?

KENT

Lordum, evlerine varınca mektubunuzu teslim ettim;
Saygı görevimi yapmak üzere dize geldiğim yerden kalkmak üzereyken
Soluk soluğa kalmış, buram buram ter kokan,
Dörtnala geldiği anlaşılan bir haberci beliriverdi.
Goneril'den selam getirdiğini söyledikten sonra,
Benim beklememe aldırmadan onlara bir mektup verdi.
Onlar da mektubu hemen okudular,
Mektup bittiğinde derhal adamlarını toplayıp atlarına atladılar.
Bana da soğuk soğuk bakıp arkalarından gelmemi,
Yanıtı, zamanı gelince vereceklerini söylediler.
Gelişinin benim görevime engel olduğunu hissettiğim haberciyi
Daha sonra burada görünce ve hele onun geçenlerde
Efendime karşı edepsizce davranan küstahın
Ta kendisi olduğunu anlayınca
Atılganlığım sağduyumu altetti, çekiverdim kılıcımı.
Ödlek herif korkusundan cıyak cıyak bağırınca
Bütün şatoyu ayağa kaldırdı.
Damadınızla kızınız da
Böyle utanç verici bir şeyle cezalandırdılar kabahatimi.

SOYTARI

Yaban kazları bu yana uçuyorlarsa eğer,
Kış henüz geçmemiştir[92].

Çullar giyen babaya
Evladı kör kör bakar;
Parası bol olana
Evladı sevgiyle akar.
Talih[93], o usta orospu
Almaz yatağına yoksulu.

Ama ne de olsa, o kadar hayrını[94] görecceksin ki kızlarının
Tam bir yıl, saya saya[95] bitiremeyeceksin[96].

LEAR

Yüreğime yayılıyor aşırı bir acı[97]!
Hysterica passio! Yüreğime tırmanan keder kal aşağıda!
Senin yerin orası! Bu kız da nerde kaldı?

KENT

İçerde efendim, Kontla birlikte.

(92) Soytarı, burada, Lear'in sorunlarının henüz bitmediğini ima ediyor. Ayrıca, Regan'ın evini terkedip buralara gelmesini de "yaban kazları" ve "uçma" sözcükleriyle belirtiyor.

(93) Talih (Fortune), batı yazınında çoğu kez orospu olarak ele alınır, çünkü herkese açıktır ve kimse için sürekli değildir.

(94) Shakespeare, "üzüntü," "dert" anlamına gelen "dolours" ile eski Alman parası olan Thaler'in İngilizcesi olan "dollars"ı benzetmiş.

(95) "Tell" hem anlatmak, hem de saymak anlamına geliyor. Böylece "dert anlatmak" ve "para saymak" aynı anda tersinlemeyle verilmiş oluyor.

(96) Soytarı'nın "Yaban kazları" ile başlayıp "bitiremeyeceksin"le tamamlanan konuşması Quarto'lardan çıkarılmıştır; bkz. Kittredge, 1177/46-55.

(97) "Mother" = *hysterica passio*, aşırı coşku, acı ve denetimsiz duyguları kapsayan bir ruh durumuna verilen addı. Eski doktorların inancına göre, bu, karnın alt kısmı gittikçe şişerek gelişen bir hava akımıydı; midede acı, kafada baş dönmesi yaratırdı; bkz. Kittredge, 1177/56-8, Verity, 164/53 Alexander, 1363.

LEAR

Siz gelmeyin; kalın burada.

(Çıkar.)

ŞÖVALYE

Bu anlattıklarınız dışında, bir şey yapmadınız mı?

KENT

Yapmadım. Nasıl oluyor da kral böyle küçük maiyetle geliyor?

SOYTARI

Sadece bu soru için seni tomruğa vursalardı,
Hakettin derdim.

KENT

Neden kaçık?

SOYTARI

Anlaşılan, kışın iş olmadığını öğrenmen için seni karıncaların gittiği okula göndermemiz gerekiyor. Burunlarının doğrultusunda gidenlere[98], kör değillerse gözleri yol gösterir; yirmi burnu yanyana diz, kokmaya başlayan kişinin kokusunu duymayan bir tek burun yoktur. Elindeki koca tekerlek yokuş aşağı yuvarlanmaya başladı mı, koyver gitsin, yoksa boynunu kırarsın; ama yokuşu çıkıyorsa tekerleğin, bırak seni de götürsün. Akıllı bir adam sana daha iyi bir öğüt verirse, benimkini geri verirsin. Bu sözler bir kaçığın olduğuna göre, bırak deliler dinlesin.

Görünüşte arkandan gelen,
Çıkarı için hizmet eden
Toz olur gökyüzü kararınca
Seni bırakır ayazda.

(98) "Burunlarının doğrultusunda gitmek" bugün de kullanılan eski bir deyimdir: Burnun gösterdiği yöne doğru gitmek, anlamına geliyordu; bkz. *Historical Slang*, 337, Kittredge, 1178/70.

Ama bak ben burdayım: kalır kaçıklar,
Bırak tüyüp gitsin akıllılar.
Kirişi kıran alçağa kaçık denilebilir,
Ama benim gibi kaçıklar asla alçak değildir.

KENT

Bunları nerden öğrendin kaçık?

SOYTARI

Herhalde, tomrukta değil, kaçığımtrak!

(Lear ile Gloucester girerler.)

LEAR

Benimle görüşmeyi reddediyorlar ha! Hastaymışlar,
yorgunmuşlar!
Bütün gece at sırtındaymışlar!
Hepsi bahane — Bir isyanın, kaçamağın belirtileri.
Git, bana doğrudürüst bir yanıt getir.

GLOUCESTER

Saygıdeğer efendim, Dükün ne kadar ateşli bir karakteri
olduğunu,
Kararından kesinlikle dönmiyeceğim siz de bilirsiniz.

LEAR

İntikam! Ölüm! Lanet olsun! Kahretsin[99]!
Ateşliymiş! Ne ilgisi var bu durumun onun karakteriyle?
Gloucester, Gloucester, ben sadece
Cornwall Dükü ve karısıyla görüşmek istiyorum.

GLOUCESTER

Evet efendim, bunu bildirdim ben de kendilerine.

(99) Lear'in karakterinin de ateşli olduğu burada bir kez daha belli olmaktadır.

LEAR

Bildirmek mi[100]! Be adam, sen anlıyor musun ne dediğimi[101]?

GLOUCESTER

Anlıyorum efendim.

LEAR

Kral, Cornwall Düküyle görüşmeyi emrediyor;
Sevgili babası, kızıyla görüşmek, onun itaat etmesini istiyor.
Bunu bildirdin mi onlara? Hayatım hakkı için[102]!
Ateşliymiş! Ateşli Dükl Git o fokurdayan Düke de ki —
Yahut dur, daha bir şey deme!
Gerçekten rahatsızdır belki de.
Hastalık hep ihmale uğratır sağlığın borçlu olduğu görevleri.
Baskı altında kalan benliğimiz,
Bedenimizle birlikte sarsınca ruhumuzu
Gerçek kimliğimizi yitiririz.
Kendimi tutmalıyım. Bir hastanın geçirdiği bunalımı
Sağlıklı bir kişinin fevri davranışı[103] sanarak kaybettim kendimi.
Kendime kızıyorum şimdi. —
Tacım başıma yıkılsın[104]! Bu adam ne arıyor burada?
İşte bu da gösteriyor ki:
Dükle karısının benden uzak durmaları

(100) Burada Lear, Gloucester'i "Bildirmek mi!" ("Inform'd") diye ironik bir biçimde yanıtlar; çünkü bildirmekte bir emir değil, rica vardır ve Lear bunu hazmedemez.

(101) Gloucester'in "Evet efendim"le başlayan, Lear'in "anlıyor musun ne dediğimi" sözleriyle biten kesim Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1178/100.

(102) "My breath and blood," "Upon my life" anlamına gelen ateşli bir küfürdür; bkz. Kittredge, 1178/104.

(103) Buradaki "will" irade, istem anlamında değil, "impulse" yani davranış, saika, fevri hareket anlamındadır; Kittredge, 1178/112.

(104) Başka bir küfür. Buradaki "my state," "my royal power" anlamındadır.

Desiseden başka bir şey değil.
Çıkarın oradan adamımı!
Git, Dükle karısına söyle: konuşmak istiyorum onlarla —
Hemen şimdi. Buraya gelsinler, söyleyeceklerimi dinlesinler,
Yoksa odalarının kapısı önünde, elimde davul
Çala çala yok ederim uykularını.

GLOUCESTER

Ne kadar isterdim aranızı bulmayı!

(Çıkar.)

LEAR

Ah yüreğim, kabaran yüreğim! Yatıştır kendini!

SOYTARI

Amca, sen de o beceriksiz aşçı kadının yılan balıklarına dediklerini, söyleme yüreciğine: hani börek yapmak için tutmuş yılan balıklarını diri diri hamurun içine yatırmış da, hayvancıklar hamuru delip başlarını çıkardıkça elindeki değnekle kafalarına kafalarına vurur «Yatışın bakim edepsizler, sokun içeri başınızı» deyip dururmuş. Yine aynı aileden bu kadının bir de erkek kardeşi varmış: sırf iyilik olsun diye, atının otuna tereyağı sürermiş[105].

(Cornwall, Regan, Gloucester ve Hizmetliler girerler.)

LEAR

İyi günler ikinize de.

CORNWALL

Hoş geldiniz Majesteleri!

(Kent'i serbest bırakırlar.)

(105) Atların herhangi yağlı bir nesneye karşı iğrenti duydukları bilindiğinden, burada anlaşıldığı gibi, adamın da kızkardeşi gibi geri zekalı olduğu vurgulanmış. Soytarı bu fıkrayla, Lear'in çaresizliğini ima etmektedir.

REGAN

Efendimizi gördüğüme çok sevindim.

LEAR

Ben de öyle sanıyorum, Regan.
Niçin öyle sandığımı da biliyorum.
Sevinmeseydin beni gördüğüne,
Yok sayardım annenin mezarını
Bir orospu barındırıyor diye.

(Kent'e.)

Artık serbestsin demek! Neyse bunu sonra konuşuruz —
Kardeşin çok kötü bir kadın sevgili Regan
Nankörlüğün sivri dişini şurama sokuverdi:
Yırtıcı bir akbaba gibi kemiriyor yürcğimi!

(Elini göğsüne koyar.)

Sana nasıl anlatayım, bilmiyorum.
Ne kadar ahlaksız çirkin karakterli olduğunu bilemezsin —
Ah Regan, tahmin edemezsin!

REGAN

Rica ederim efendim, sakinleşiniz.
Kardeşimin, size olan görevini ihmalden çok
Sizin, onun değerini bilmediğinizi sanıyorum.

LEAR

Yani ne demek istiyorsun?

REGAN

Kardeşimin size olan görevini azıcık bile ihmal ettiğini sanmam,
Ama eğer adamlarınızın başıboşluğunu önlemek zorunda
kaldıysa,

Bunu haklı nedenlere dayanarak iyi niyetle yapmıştır;
Böyle olunca da, kabahat bulmak güç ona[106].

LEAR

Ey, çevik yıldırımlar, kör edici alevlerinizi
Onun küçümseyen gözlerine fırlatın!
Ey, güçlü güneşin bataklıklardan emip çıkardığı sis,
Boğun onu, yokedin gururunu!

REGAN

Aman Tanrım! Demek kendinizi kaybedip böyle öfkelenince
Aynı şeyleri dileyeceksiniz benim için de.

LEAR

Hayır Regan, sen hiçbir zaman almayacaksın lanetimi.
Senin o sevecen, duyarlı karakterin
Katı yürekliliğe sürükleyemez seni.
Bir yabanilik var onun bakışlarında,
Ama seninkiler yakmıyor, huzur veriyor insana.
Sen çok görmezsin benim zevklerimi,
Azaltmazsın maiyetimi,
Her söylediğimi tıkmazsın ağzıma, ödeneğimi kısmazsın;
Kısacası, Regan, kapıyı yüzüme çarpıp kilit vurmazsın.
Sen, doğanın gerekli kıldığı görevleri daha iyi bilirsin,
Daha dikkatlisin evlatlık ödevlerine, törelere,
Nezaket kurallarına ve gönül borçlarına.
Krallığımın yarısını sana bağışladığımı da
Unutmazsın.

REGAN

Efendim, sadede gelin lütfen.

(Boru sesleri.)

(106) Lear'in "Yani ne demek istiyorsun" sözünden Regan'ın "kabahat bulmak güç ona" sözüne kadar olan kesim Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge 1179/142-7.

LEAR

Kim vurdu benim adamımı tomruğa?

CORNWALL

Bu boru sesi de ne?

REGAN

Kardeşimdir. Vakit geçirmeden geleceğini yazıyordu ya.

(Kâhya Oswald girer.)

Hanımın geldi mi?

LEAR

İşte size, kolayca takındığı kibrini
Kemiğini yaladığı kimsenin oynak lütfuna bağlayan bir köle.
Defol köpek, gözüme görünme!

CORNWALL

Ne demek istediniz, efendim?

(Goneril girer.)

LEAR

Adamımı tomruğa kim vurdu?
Regan, umarım senin bundan haberin yoktu. —
Kim o gelen? Hey Tanrım hey!
Yaşlıları seviyorsan eğer,
Hayra kullandığın o güç itaati onaylıyorsa —
Sen de yaşlıysan benim gibi, senin de davan olsun bu!
Elçilerini gönder yeryüzüne, benden yana ol!

(Goneril'e.)

Nasıl bakabiliyorsun utanmadan şu ak sakalıma? —
Ya sen Regan, nasıl tutabilirsin onun elini?

GONERIL

Niçin tutmasın efendim? Bir suç mu işledim?
Düşüncesizliğin suçlu bulduğu,
Bunaklığın suç dediği her şey suç değildir ki.

LEAR

Sen yüreğim, ne kadar da dayanıklıymışsın!
Tutabilecek misin bunca seli, tufanı?
Kim vurdu tomruğa adamımı?

CORNWALL

Ben emrettim efendim.
Gerçi bu şerefe bile layık değildi küstahlığı.

LEAR

Demek siz emrettiniz hal

REGAN

Rica ederim baba, güçsüzlüğünüzü bilin de
Ona göre hareket edin.
Şimdi hemen kardeşimin evine dönerseniz,
Orada kalıp ilk ayınızı tamamlar,
Adamlarınızın da yarısına yol verirseniz;
O zaman bana gelebilirsiniz efendim.
Zaten şu anda da evimden uzaktayım,
Bakımınız için gerekli hazırlıkları yapmak durumunda değilim.

LEAR

Ona dönmek ve adamlarımın yarısına yol vermek hal Asla!
Onun yanına dönmektense, sırt çeviririm bütün barınaklara,
Doğanın tüm düşmanlıklarıyla boğuşur,
Dost bilirim kurtları, baykuşları —
Gelsin, zaruretin keskin acıları!
Onunla dönmek hal Küçük kızımızı çeyizsiz alan
O ateşli Fransa Kralı'nın yanına gider,
Tahtının önünde diz çökülp bir hizmetlisi gibi

Aşağılanmış bir hayatı sürdürecek sadaka dilenirim daha iyi.
Onunla dönmektense, şu alçak herifin

(Oswald'ı gösterir.)

Kölesi, yük katırı olmamı isteyin
Çok daha iyi.

GONERIL

Siz bilirsiniz, efendim.

LEAR

Çıldırtma beni kızım, rica ederim.
Hoşça kal, çocuğum! Artık seni rahatsız etmeyeceğim!
Bundan böyle ne buluşacağız, ne de göreceğiz birbirimizi.
Ama ne de olsa, sen benim canım, kanım, kızımsın;
Yoo hayır, daha doğrusu, bedenime musallat olmuş,
Benim demek zorunda kaldığım bir hastalıksın.
Sen bozulmuş kanımın dışa vuran yarası,
Baş vermiş çıbanısın.
Ama bak azarlamayacağım seni, utanmanı da istemiyorum;
Utanacağın zaman da bir gün gelecektir.
Seni ne göklerin ulu hakimine şikâyet ediyorum,
Ne de yalvarıyorum ona, yıldırımlar yağdırsın diye.
İstediğin zaman düzelt kendini,
Dilediğin gün iyi insan olmayı dene.
Bilirim ben sabretmesini.
Gider Regan'da kalırım yüz atlımla birlikte.

REGAN

Sanmıyorum, efendim. Sizi böyle erken beklemiyordum,
Sonra gerektiği gibi ağırlanmanız için hazırlıklı da değilim.
Kardeşime kulak verin, efendim;
Heyecanınızı mantıkla tartanlar,
Artık gerçekten yaşlandığınızı kabul etmek zorundalar —
Kardeşim ne yaptığını bilir.

LEAR

Ona lanet olsun!

REGAN

Ah efendim, artık yaşlandınız.
Doğanın size verdiği güç artık doğal sürenin son haddine vardı.
Ruh durumunuzu sizden daha iyi anlayan,
Düşünebilen bir kimsenin sizi yönetmesi, size yol göstermesi gerekiyor.
Bunun için efendim, rica ederim,
Kardeşimin evine dönün, kendisine haksızlık ettiğinizi söyleyin.

LEAR

Ondan af mı dileyeyim yani?
Bak da gör, nasıl yakışır böyle bir davranış
Baba evlat ilişkilerine[107]:
«Sevgili kızım, kabul ediyorum yaşlandığımı.

(Diz çöker.)

Yaşlılık da bir işe yaramıyor bu dünyada,
İşte diz çöküp yalvarıyorum önünde,
Bana yiyecek, giyecek ver, esirgeme benden yatacak yeri.»

REGAN

Yeter efendim, yeter bu kadarı!
Hiç de hoş değil bu gösteriniz.
Kardeşimin evine dönünüz.

LEAR

(Kalkar.)

Asla Regan! Adamlarımın yarısını elimden aldı;
Yaraladı beni kara bakışlarıyla;
O zehirli diliyle tam yüreğimden soktu beni.

(107) Lear'in tersinlemesi.

Dilerim, göklerin tüm laneti yağsın o nankör başınal
Dilerim, yokedici[108] rüzgârlar çarpıtsın genç kemiklerini[109]!

CORNWALL

Susun, efendim, yapmayın!

LEAR

Ne biçim konuşuyorsun sen?

REGAN

Öyle ya efendim. Elli atlı yetmez mi?
Ne yapacaksınız fazlasını?
Bütün bu adamların masrafını,
Tehlikesini düşünürseniz, ne gerek var bu kadarına?
Hem sonra aynı çatı altında,
İki efendinin buyruğuyla yaşayan bunca kişi,
Nasıl olur da iyi geçinebilir?
Çok güç hemen hemen olanaksız.

GONERIL

Kardeşimin adamları ya da benimkiler, efendim;
Hizmetinizi göremezler mi?

REGAN

Neden olmasın? Eğer hizmette kusur ederlerse,
Biz biliriz onları yola getirmesini, efendim.
Eğer bana gelecek olursanız (tehlikeyi sezdiğimden)
Yirmi beş adamdan fazlasını getirmeyiniz lütfen.
Fazlasına ne yerim var, ne de onları kabul ederim[110].

(108) "Taking burada "infectious," "blasting," "bewitching" anlamındadır; Verity, 166/159, Kittredge, 1179/166.
(109) "Young bones," doğmamış çocuklar için kullanılan bir deyimdi. Ama buradaki konumuyla bunun Goneril'in gençliği için söylendiği anlaşılıyor.
(110) Buradaki "notice" sözcüğü "recognition" anlamına geliyor; Kittredge, 1180/252 Verity, 168/245.

LEAR

Varımı yoğumu size verdim —

REGAN

Hem de tam zamanmda[111]!

LEAR

Sahip olduğum her şeyi elinize, yönetiminize teslim ettim,
Ama şartım vardı: yüz atlı olacaktı maiyetimde.
Regan, şimdi bana yirmi beş atlıyla mı gel, diyorsun?
Böyle mi dedin gerçekten?

REGAN

Evet efendimiz, tekrar ediyorum, fazlasını kabul edemem.

LEAR

Göze iyi görünür kötü kişiler
Daha kötüleri varsa eğer:
En kötü olmamak da
Bir bakıma övgüye değer.

(Goneril'e.)

Seninle geleceğim. Elli adam bırakıyorsun bana hiç değilse,
Elli yirmi beşin iki katı,
Onunkinin iki katı demek ki sevgin de.

CORNWALL

Bakın efendimiz; istediğiniz adamlardan
Kat kat fazlasını size hizmet için emir aldıkları bir evde
Yirmi beş adama ne diye ihtiyacınız olsun?
Hatta on kişiye, beş kişiye —

REGAN

Hatta bire!

(111) Lear'in bu şekilde sözünü kesmek, sakin, ama zehirleyici Regan'ın karakterine uygundur.

LEAR

Yoo, sakın ihtiyaçtan söz etmeyin bana!
En sefil dilencinin bile
İhtiyacından fazlası bulunur çıkınında.
İhtiyacı olandan fazlasını vermezsen doğaya,
Hayvanınkinden farkı kalmaz insan hayatının da.
Sen bir saraylısın:
Yalnızca sıcak tutsun diye bu giysilere bürünmek
Göz alıcı bir şey olsaydı,
Seni sıcak bile tutmayan
Bu allı pullu giysilerine doğanın ne ihtiyacı vardı[112]?
Gerçek ihtiyaca gelince —
Ey gökler, sabır verin bana, ihtiyacım olan sabrı bahşedin!
Görüyorsunuz ey tanrılar, şuracıkta,
Yılların ve acıların altında ezilmiş zavallı bir ihtiyarım,
Çaresiz bir ihtiyar!
Bu kızların yüreklerini
Babalarına karşı ayaklandıran sizseniz eğer,
Bunu sessizce karşılayacak kadar güçsüz[113] kılmayın beni;
Soylu bir öfke kaplasın benliğimi,
Kadınların silahı, gözyaşları
Lekelemesin yanaklarımı!
Sizi canavar cadılar sizi!
Öyle bir öç alacağım ki ikinizden de,
Bütün dünya — evet öyle şeyler yapacağım ki —
Daha bilmiyorum ne yapacağımı ama
Dehşetten sarsılacak bütün dünya!
Ağlayacağımı sanıyorsanız, aldanıyorsunuz.

(112) Göz alıcı bir biçimde giyinmek doğal bir gereksinim değildir. Çünkü korunmak için giyimde gösteriş —ısınmak, korunmak gibi— doğal bir gerksinim olamaz.

(113) "Fool me not so much," "Do not make me such a weakling" anlamındadır; bkz. Kittredge, 1180/278, 279.

Hayır, ağlamayacağım. Gerçi ağlamak için çok neden var ama
Binbir parça olana kadar şu yüreğim, ağlamayacağım.
Gel soytarı gel, çıldırmak üzereyim!

(Lear, Gloucester, Kent ve Soytarı çıkarlar.)
(Uzaktan fırtına sesi.)

GONERIL

Fırtına geliyor; içeri girelim.

REGAN

Bu ev de küçük; ihtiyar ve adamlarını barındıramaz.

GONERIL

Kabahat onda; kendi bozdu rahatını
Şimdi çılgınlığının tadını tatmalı.

REGAN

Yalnız başına olsaydı,
Onu seve seve kabul ederdim,
Ama tekini bile eve sokmam adamlarının.

GONERIL

Ben de. Gloucester Kontu nerde?

CORNWALL

İhtiyarın ardından gitti. Hah işte geliyor.

(Gloucester girer.)

GLOUCESTER

Kral ateş püskürüyor.

GONERIL

Nereye gidiyor?

GLOUCESTER

Atların hazırlanmasını istedi[114], ama bilmiyorum nereye gideceğini.

CORNWALL

Engel olmayın; kimseyi dinlemez, aklına eseni yapar.

GONERIL

Kontum, sakın ısrar etmeyin kalması için.

GLOUCESTER

Yazık, gece olacak nerdeyse,
Dondurucu bir fırtına uluyarak esiyor,
Civarda bir çalı bile bulunmaz kilometrelerce gitse de.

REGAN

N'apalım efendim. Başının dikine giden insanlar
Kendi yüzlerinden başlarına gelenlerden ders almalıdırlar.
Kapayın kapılarınızı! Kralın yanındakiler tehlikelidirler.
Madem biliyoruz[115] kralın onlara kulak verip
Aldanmaya hazır olduğunu,
Onlardan sakınmayı gerektirir akıl ve sağduyu.

CORNWALL

Kapatın kapılarınızı Kontum; berbat bir gece bu.
Regan'ın hakkı var. Koruyalım kendimizi fırtınadan.

(Çıkarlar.)

(114) Cornwall'ın "Nereye gidiyor?" sorusundan, Gloucester'in "Atların hazırlanmasını istedi" sözünün sonuna kadar olan kesim Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1181/299, 300.

(115) Regan da, Lear'in şövalyeleri hakkında, Goneril'in uydurduklarını bile bile tekrarlamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Birinci Sahne[116]

(Bir fundalık. Fırtına sürmektedir.)
(Kent ile bir Beyzade ayrı yerlerden girerler.)

KENT

Kim var orada, bu pis hava dışında?

BEYZADE

Ruhu bu hava gibi olan, huzursuz bir kişi.

KENT

Sizi tanıdım, kral nerede?

BEYZADE

Doğanın gazaba gelmiş yanlarıyla çarpışmada;
Emirler yağdırıyor rüzgârlara:
Karaları denize savursunlar,

(116) Aynı günün devamı olan bu sahnede, gerilimli II. Perde sonundaki havanın gevşetildiği, daha sonraki sahnelerdeki dramatik gerilim için seyirciye soluk alma fırsatı verildiği görülüyor. Kent, fırtınada Lear'ı kaybetmiştir. Bu sahne, aynı zamanda, olay dizisi açısından önemli olan Kent-Cordelia ilişkisini gösterir.

(117) Quarto'larda "elements" değil, yalnızca havayı ima eden "element" yazılıdır; bkz. Verity, 170/4.

Köpüren dalgaları şahlandırıp karaları[118] sulara boğsunlar diye;
Dünya[119] ya değişsin ya yok olsun istiyor, ak saçlarını yoluyor;
Kudurmuş rüzgârlarsa kör bir öfkeyle,
Saçlarını saygısızca[120] savuruyor;
O küçücük varlığıyla[121], birbiriyle boğuşan yağmurla fırtınaya
Kafa tutmaya çalışıyor.
Yavrusunun memelerini kuruttuğu ayı bile inine sindiği,
Aslanların, karınları kaburgalarına yapışmış kurtların bile
Postlarını kuru tuttukları böyle bir gecede.
O, baş açık oradan oraya koşuyor
Ve çaresiz bir kumarbaz gibi [122] her şeye rest çekiyor[123]

KENT

Yanında kim var?

BEYZADE

Kimse yok soytarısından başka;
O da, efendisinin yüreğine işleyen acıları
Nükteleriyle yatıştırmaya çalışıyor.

KENT

Sizi iyi tanırım, efendim;
Güvenilir bir insan olduğunuzu bildiğimden,
Size çok önemli bir sır verecğim:

(118) "the main," "the mainland" anlamındadır; seyrek kullanılır; aynı, 170/6..
(119) "things," "the world" anlamında; Kittredge, 1181/7.
(120) "Make nothing of," "show no respect for" anlamındadır; Kittredge, 1181/9.
(121) Evren karşısında insan bir mikrokozmostur.
(122) "Take all," kumarda her şeyini kaybetmiş olan bir oyuncunun son çare olarak çektiği resttir; Kittredge, 1181/15, Verity, 171/15.
(123) "Ak saçlarını yoluyor" sözünden "rest çekiyor"a kadar olan kesim Folio'larda yoktur; Kittredge, 1181/7-15.

Albany ve Cornwall'ın arasında
Büyük bir anlaşmazlık var;
(Gerçi bunu şimdiye kadar gizli tutmayı bildiler kurnazca.)
Talihin yüzlerine gülüp yüksek makamlara çıkardığı kimseler gibi,
Bunların da onlara yalnızca hizmet eder görünen kulları var;
Ama aslında Fransa Kralı'nın gözcüleri, casuslarıdırlar.
Burada olup bitenler hakkında bilgi veriyorlar:
Görüp duyduklarını, iki dükün çatışmalarını, entrikalarını,
Her ikisinin de yaşlı krala nasıl gem vurmaya çalıştıklarını,
Belki de en önemlisi,
Fransız saldırısının gerçek amacını gizleyen bahaneleri[124] oraya ulaştırıyorlar[125] —
Her neyse, işin aslı şu ki,
Bu ikiye bölünmüş ülkeye Fransa Kralı bir ordu göndermiştir.
Bu ordu, ihmalimizden yararlanarak
En önemli limanlarımızda gizlice karaya çıkmış bulunuyor;
Ülkemizde sancaklarını dalgalandırmak üzereler.
Şimdi sizin yapacağınız şey:
Bana güveniyorsanız, hemen doludizgin Dover'e gidin;
Kralın şikâyetine neden olan akıl almaz, insanı çılgına çeviren azabını
Bütün açıklığıyla onlara iletin;
Bu hizmetinizden dolayı
Size minnet duyacak biri olacaktır orada.

(124) "Furnishings," "pretexts" anlamındadır; Kittredge 1182/29, Verity, 172/29. Kent, sözünü tamamlamaz. Şunu söylemektedir: Fransızlar, her ne sebepten olursa olsun İngiltere'yi istila ediyorlar — ister casusların ilettikleri bilgiler, ister Lear'in durumu olsun, Fransa Kralı bunları bahane edip İngiltere'yi işgale hazırlanıyor. Kent'in bilgiyi Cordelia'dan aldığı anlaşılıyor.

(125) "Talihin yüzlerine gülüp"ten "oradan oraya ulaştırıyorlar" sözüne kadar olan kesim Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1181-2/22-9.

Ben, soylu bir aileden gelen, doğuştan beyzadeyim,
Güvenilir bir kaynaktan aldığım bilgiye dayanarak
Bu görevi size veriyorum[126].

BEYZADE

Biraz daha görüşemez miyiz[127]?

KENT

Yo, hayır. Göründüğümden[128]
Daha önemli bir kişi olduğumu kanıtlamak için
Şu keseyi veriyorum size: açın, içindekiler sizin.
Cordelia'yı görürseniz (göreceğinizden kuşkum yok zaten)
Ona bu yüzüğü gösterin;
Tanımadığınız bu dostunuzun kim olduğunu söyler size.
Ne fırtına ama! Ben Kralı aramaya gidiyorum.

BEYZADE

Verin elinizi. Başka diyeceğiniz var mı?

KENT

Çok az, ama önemli olan şu andan yapacağımız:
(Siz şu yandan, ben bu yandan gidip Kral'ı ararız)[129]
Kral'ı bulan ötekine seslensin.

(Ayrı yönlere doğru) çıkarlar.

(126) "Her neyse" ile başlayan tümceden "Bu görevi size veriyorum" sözünün sonuna kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; bkz. Kittredge, 1182/30-42, Verity, 172/30-42. Bu kesimin çıkartılmasının bir nedeni, belki de Elizabeth dönemi seyircisinin Fransız istilasını hazmedemeycceği düşüncesidir.

(127) Beyzade, kılık değiştirmiş Kent'in kim olduğunu anlamak için biraz daha konuşmak ister.

(128) Kent bir hizmetli gibi giyinmiştir.

(129) Parantez içindeki sözler Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1182/53-4.

İKİNCİ SAHNE

(Fundalıkta başka bir yer.)
(Fırtına sürmektedir. Lear ve Soytarı girerler.)

LEAR

Uğuldayın rüzgârlar, uğuldayın!
Çatlayıncaya kadar şişirin yanaklarınızı!
Kudurun! Uçurun dünyayı!
Seller, kasırgalar, tepemize boşanın,
Sulara gömün kuleleri rüzgâr horozlarına kadar!
Düşünce hızıyla çakıp sönen kükürtlü alevler,
Bir vuruşta meşeleri ikiye bölen yıldırımın öncüleri,
Şu ak saçlı başımı alazlayın!
Ve siz, ey evreni sarsan gök gürültüleri,
Yamyassı edin şu semiz dünyayı o korkunç kükremenizle
Paramparça edin doğanın insan döken kalıplarını,
Yokedin hemen nankör insan üreten tohumlarını!

SOYTARI

Amca, kuru bir evde, sahibinin suyuna gitmek[130], dışarda böyle yağmur suları altında gitmekten daha iyidir. Hadi amcacığım, dön de kızlarının hayır dualarını iste. Böyle bir gece, ne akıllılara acır, ne kaçıklara.

LEAR

Gürleyin gökler vargücüüzle!
Yağdırın, saçın ateşlerinizi! Sellere boğun bizi!
Yağmur, fırtına, yıldırım, ateş, sizler kızlarım değilsiniz.

(130) "Court holy water," "yaltaklanmak, dalkavukluk etmek, suyuna gitmek" anlamındadır. Zaten Soytarı'nın bundan sonraki sözleri de bunu destekler; Kittredge, 1182/12; Verity, 173/10.

Ben sizi nankörlükle suçlayamam ki.
Size koca bir ülke vermedim, evlatlarım da demedim.
Boyun eğmekle yükümlü değilsiniz bana.
Onun için, bu korkunç eğlencenizi bozmayın benim için,
Yağdırın üzerime neniz varsa!
İşte kölenizim artık, zavallı, düşkün, dermansız
Ve hor görülen bir ihtiyarım.
Ama yine de, «körükörüne yardakçılık ediyorsunuz,»
Demekten kendimi alamıyorum:
O uğursuz kızlarımla birlik oluyorsunuz,
Böyle yaşlı bir başa ve ağarmış saçlara
Göklerden savaşçılar[131] gönderiyorsunuz!
Ayıp! Utanın!

SOYTARI

Başını sokacak bir evi olanın sağlıklı bir başlığı[132] var demektir.

Evi olmadan çocuk peydahlayan
Bitli bir serseri oluverir;
Bunun için değil mi ya,
Birçok dilenci de evlenir.
Yüreğinin yerine ayak parmağı koyan,
Yüreğinde bulur nasırı da:
Öyle bir acı verir ki ona,
Geberir gece uykusuzluktan.

Sonra aynanın karşısında kırıtmayan bir tek kadın yoktur dünyada.

(Kent girer.)

(131) Buradaki «battles," "battalions, armies" anlamındadır; Kittredge, 1183/23.

(132) Soytarı'nın sözlerinde "headpiece" iki anlama gelir: 1 - başa giyilecek şey, 2 - başta bulunması gereken şey: beyin, akıl.

LEAR

Anlaşıldı peki bir sabır anıtı olduğum;
Ağzımı bir daha açmayacağım.

KENT

Kim var orda?

SOYTARI

Kim olacak, saygıdeğer biriyle kuyruğu;
Yani bir akıllı, bir kaçık.

KENT

Vah efendim, burada mısınız?
Karanlığı seven yaratıklar bile kaçar böyle gecelerden.
Gazaba gelmiş gökler dehşet saçıyor
Karanlıkta dolaşmaya alışık hayvanlara;
Onları inlerinde kalmaya zorluyor.
Kendimi bildim bileli ne gördüm ne de işittim
Böyle dalga dalga gelen ateşleri,
Patlamalarla yükselen korkunç gürlemeleri,
Böylesine uğuldayıp inleyen yağmuru, rüzgârı.
Dayanamaz bu eziyete, korkuya insan doğası.

LEAR

Öyleyse, üzerimizde bu korkunç velveleyi koparan yüce Tanrılar,
Yasalarını çiğneyenleri şimdi ortaya çıkarsınlar.
Titreyin, ey suçları gizli kalan, adaletin şamarından kurtulan sefiller!
Saklanın, ey kanlı eller, yemininden dönenler,
Erdemli görünüp akrabalarıyla çiftleşen düzenciler!
Parça parça olun korkudan,
Ey gizli kapaklı düzenlerle, ikiyüzlülükle
İnsan canına kastedenler!
Siz, ruhlarda saklanan suçlar,
Sizi sarmalayan duvarları yıkıp ortaya çıkın;

Af dileyin, sizi hesap vermeye çağıran bu korku verici
yargıçlardan!
Bense suçlu değil, davacıyım.

KENT

Vah vah böyle baş açık!
Saygıdeğer efendim, bir kulübe var şu yakında,
Hiç olmazsa fırtınadan korur sizi.
Biraz dinlenirsiniz orada;
Bu arada, ben de o acımasız eve
(Demin sizi ararken kapılarını yüzüme çarptıkları,
O yapıldığı taştan daha katı yüreklilerin evine) gideyim de
Bir daha zorlayayım esirgedikleri insanlığı.

LEAR

Galiba aklımı yitiriyorum[133].
Gel çocuğum, sen ne alemdesin? Üşüyor musun? Ben üşüyorum.
Şu sözünü ettiğin samanlık nerde dostum?
Ne garip bir değişimi[134] var muhtaç olmanın;
Değersiz şeylere değer kazandırıyor. Hadi kulübeye!
Zavallı soytarım, çocuğum benim,
Sana acıyan hâlâ bir köşe kaldı yüreğimde.

SOYTARI

(Şarkı söyler.)

Bir dirhemcik bile aklı olanlar —
Yağmur yağsa da, rüzgâr esse de —
Uydurmalı mutluluğu kaderine,
Her gün yağar çünkü yağmurlar[135].

(133) Lear'in bunalımının ilk belirtisi.
(134) Buradaki kullanımı içinde "art" sözcüğü bir çevirmenin sandığı gibi, "sanat" değildir; o dönemin simya uygulamasını çağrıştırır; örneğin basit bir madenin altın ya da gümüş görünüşüne sokulmasıyla ilintilidir; bkz. Kittredge, 1183/71.
(135) Soytarı'nın bu şarkısını *Onikinci Gece*'nin sonundaki Soytarı'nın şarkısıyla karşılaştırın.

LEAR

Haklısın çocuğum. Hadi bize göster şu kulübeyi.

(Lear ile Kent çıkarlar.)

SOYTARI [136]

Öyle güzel bir gece ki bu, bir aşifteyi bile sindirir.
Gitmeden bir kehanet yumurtlayayım bari:

Rahipler, ne zaman pratikte değil de, vaazda ustalaşırlarsa;
Biracılar, ne zaman su katıp biralarını bozarlarsa;
Soylular, ne zaman terzisinden daha iyi giyimden anlarlarsa;
İmansızlar değil de, zamparalar yakılırsa;
Her dava ne zaman doğru dürüst görülürse,
Beyler borçtan, soylular parasızlıktan kurtulursa;
Diller ne zaman iftiradan arınırsa,
Yankeseciler ne zaman pazarlara dadanmazsa;
Tefeciler, elâlemin önünde altın sayarlarsa,
Pezevenkler, orospular kilise yaptırırlarsa:
Her şeyin altı üstüne gelir, duman olur İngiltere Krallığı.
Yaşayıp da bu dönemi görecek biri olursa
Herkesin yürüdüğünü görecek iki ayağıyla[137].

Bu kehanette, ilerde Merlin[138] bulunacak, çünkü ben, onun yaşayacağı dönemden çok önce yaşamaktayım[139].

(136) Soytarı'nın bu tiradı Folio'larda vardır, ama Quarto'larda yoktur. Bazı incelemeciler bu tiradın sonradan metne eklendiği görüşündedir; bilgi için bkz. Kittredge, 1184/79-95. Bir incelemeci de, bu tiradın, Soytarı'yı canlandıran bir oyuncu tarafından eklenmiş olabileceğini belirtir; bkz. Verity, 175/74-88.

(137) Son dize soytarıca söylemiştir: "Dünya yeniden daha normal bir duruma girecek" anlamındadır.

(138) Merlin, Kral Arthur efsanelerinde adı geçen ünlü kâhindir.

(139) Bu sözler Soytarı'yı gerçekten bir kâhin durumuna getirir; çünkü Merlin'in yaşadığı dönem, Lear'in yaşadığı dönemden birkaç yüzyıl sonradır.

Üçüncü Sahne

(Gloucester'in Şatosu.)

(Gloucester ile Edmund girerler.)

GLOUCESTER

Yazık Edmund, yazık. İnsanlıkla bağdaşmayan bu gibi hareketlerden hoşlanmıyorum. Kral'a merhametli davranmak isteriğimden izinlerini istedim; kendi evimde dilediğimce hareket etmemi yasakladılar: «Ondan söz etmiyeceksin, onun için aracı olmayacaksın, hatta hiçbir yardımda bulunmayacaksın! Yoksa senden sonsuza kadar yüz çevirirliz,» diye beni tehdit ettiler.

EDMUND

Acımasız, insanlığa yakışmayan bir hareket doğrusu!

GLOUCESTER

Neyse, sen dilini tut, yeter. Albany ile Cornwall'ın araları iyice açıldı; daha önemlisi: dün gece bir mektup aldım — sözünü bile etmek tehlikeli — çalışma odama[140] kilitledim. Krallığın uğradığı haksızlıkların intikamı sonuna kadar alınacak. Ordunun bir bölümü karaya ayak basmış bile. Kral'ın yanında olmalıyız. Onu arayıp bulacağım ve yardım edeceğim. Sen de git, konuşarak Dük'ü oyala ki, bu hareketimin farkına varmasın. Beni ararsa, hasta, yatıyor, dersin. Bu iş hayatıma bile malolsa, eski efendim Kral'a yardım edeceğim. Çok garip şeyler olacağını seziyorum, Edmund. Aman dikkatli ol, yavrum.

(Çıkar.)

(140) "Closet" = "private room" anlamındadır; bkz. Kittredge, 1163/65.

EDMUND

Böyle davranman yasaklanmıştı sana;
Dük'ün hemen haberi olacak bundan da, mektuptan da.
İyi bir hizmet olacak Dük'e bu haberi vermek,
Babamın kaybettiği her şey tümüyle bana gelecek.
Yaşlılar yıkılınca, gençler yükselecek.

(Çıkar.)

Dördüncü Sahne

(Fundalık. Bir kulübenin önü.)
(Fırtına sürmektedir. Lear, Kent ve Soytarı girerler.)

KENT

İşte burası efendim, buyurun girin.
Böylesine haşin bir gecede dışarda kalmaya insanın gücü yetmez.

LEAR

Rahat bırakın beni.

KENT

Buyrun girin efendim.

LEAR

Yüreğimi parçalamak mı istiyorsun?

KENT

Kendi yüreğimi parçalarım daha iyi. Buyrun lordum, girin lütfen.

LEAR

İliklerimize kadar işleyen bu gözüdönmüş fırtınayı
Çok önemsiyorsun sen. Öyledir belki sana göre;
Ama hastalığın büyüğü bulunduğu yerde, küçüğü hissedilmez.
Bir ayıyla karşılaşsan elbette kaçarsın;
Ama kaçtığın yol çıkıyorsa kükreyen denize,
Döner, kapışırsın ayıyla.
Ruh huzurluysa, beden duyarlıdır.
Oysa ruhumdaki fırtına körletti tüm duygularımı,
Yalnız şuramda, içime oturmuş, beni kıvrandıran bir şey var:
Evlat nankörlüğü!
Bu, tıpkı ona ekmek veren eli ısırmak gibi değil mi?
Ama canavarından vuracağım onları!
Hayır, artık ağlamayacağım. Böyle bir gecede
Yüzüme kapıyı çarpıp beni dışarda bırakmak ha!
Yağın yağmurlar, boşanın! Dayanacağım her şeye rağmen[141]!
Böyle bir gecede! Ah Regan, Goneril!
Cömert gönlümün size her şeyini verdiği, sizi seven yaşlı
babanıza hem de!
Yo yo, işte deliliğe giden yol bu; kaçmmam gerek bundan!
Artık düşünmemeliyim.

KENT

N'olur efendim artık girin.

LEAR

Sen gir dostum; kendi rahatına bak sen.
Bu fırtına hiç olmazsa,
Beni daha fazla yaralayacak düşüncelere dalmama izin vermiyor.
Yine de girelim ama[142].

(Soytarı'ya.)

(141) "Böyle bir gecede" sözünden "Dayanacağım her şeye rağmen" sözüne kadar olan kesim Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1184/17-8.

(142) Lear, hasta olmak üzere olan Soytarı'yı düşünerek kulübeye girmeye karar verir.

Hadi, çocuğum, sen gir önce —
Ah, evsiz barksız yoksulluk —
Hayır, sen gir. Ben önce dua eder, sonra uyurum[143].

(Soytarı girer.)

Çırılçıplak biçareler, her kimseniz,
Bu acımasız fırtınanın sellerine göğüs gerenler,
Başlarınızı sokacak bir damınız olmadan,
Bir deri bir kemik kalmış bedenlerinizle,
Lime lime olmuş paçavra giysilerinizle,
Nasıl koruyabiliyorsunuz kendinizi böyle havalardan?
Garip, ben bunları hiç düşünmemiştim şimdiye kadar!
Ey dünyanın yüce ve kudretli kişileri,
İşte size kayıtsız yüreklerinizi iyileştirmenin ilacı:
Bu zavallıların çektiklerini siz de çekin ki,
İhtiyacınızdan fazlasını onlara verip
Tanrıların şimdikinden daha âdil olduğunu gösterebilesiniz.

EDGAR

(Dışardan sesi duyulur.)

Birbuçuk kulaç, su birbuçuk kulaç! Zavallı Tom[144].

(Soytarı kulübeden fırlar.)

SOYTARI

Aman buraya girme, amca. İçerde hayalet var. İmdat, imdat!

KENT

Korkma, ver elini bana. Hey, kim var orada?

SOYTARI

Bir hayalet, bir hayalet! Adı Tom'muş.

(143) "Hadi çocuğum"dan "uyurum"a kadar olan kesim Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1184/26-7.
(144) Bu sözler Quarto'larda yoktur; Kittredge, 1185/37.

KENT

Sen de kimsin? Orada, samanlar içinde ne mırıldanıyorsun? Hadi, dışarı çık!

(Edgar kulübeden çıkar. Deli, dilenci kılığındadır.)

EDGAR

Kaçın, kaçın! Kötü ruh peşimde! Keskin akdikenden soğuk rüzgâr esiyor. Vuuu... dı dı dı... Hadi yat da soğuk yatağına, ısınsın kemiklerin.

LEAR

Sen de mi varını yoğunu kızlarına verdin de bu duruma düştün?

EDGAR

Zavallı Tom'a kim ne verir ki? O kötü ruh neler çektirmedi zavallıya: ateşlerden ve alevlerden, ırmaklardan ve anaforlardan, çamur ve bataklıklardan geçirdi onu. Neler yapmadı neler: yastığının altına bıçaklar, balkon[145] parmaklıklarına ilmikli ipler, lapasının yanına fare zehiri koydu. Sırtını sıvazladı, doru bir at sırtında sırat köprüsünden tırıs tırıs geçirdi, haindir diye kendi gölgesini kovalattı. Tanrı beş duyunu[146] da korusun senin! Tom üşüyor. Vuuuu... dı dı dı dı... Tanrılar kasırgalardan korusnlar seni! Seni göktaşlarından, bulaşıcı hastalıklardan uzak tutsunlar! Zavallı Tom'a bir sadaka versene. Bak, kötü ruh nasıl da eziyet ediyor ona. Ben şimdi onu[147] yakalarım — işte orada — şimdi de burada — yine oraya gitti!

(145) "Pew," kilise sırası değil, "balkon" anlamındadır; Kittredge, 1185/55, Verity, 177/52-3.

(146) O dönemin inanışına göre, beş duyu akıl, imgelem, fantazi, değerlendirme ve bellek güçleriydi.

(147) Edgar, bedeninin orasını burasını tutarak kötü ruhu yakalamaya çalışır.

LEAR

Onu da mı kızları böyle umutsuz bir duruma getirmişler? Şişşt, ellerinden hiçbir şey kurtaramadın mı? Yoksa her şeyini onlara mı verdin?

SOYTARI

Yok canım, baksana bir bez parçası alıkoymuş kendine. Yoksa hepimiz utançtan kıpkırmızı kesilirdik.

LEAR

İnsanların hataları üstünde asılı duran tüm belalar.
İnsin kızlarının başına!

KENT

Onun kızları yok, efendim.

LEAR

Kahrol hain! Nankör evlâtları olmadıkça
Hiçbir şey insanı bu kadar alçaltamaz.
Kovulan babaların kendi tenlerine bu kadar eziyet etmeleri[148]
Zamanın modası oldu galiba!
Tam uygun bir ceza!
O nankör pelikan[149] kızlara
Can veren de bu ten değil mi?

EDGAR

Pillicock[150] oturdu Pillicock tepesine.
Hey hey, hu huuu[151]!

SOYTARI

Bu soğuk gecede hepimiz oynatacağız galiba.

(148) Edgar, II. P, 3. sahnede söylediği gibi, kollarına bacaklarına dikenler batırıp kanatmış ve kendisine deli bir dilenciye benzetmiştir.

(149) Pelikan yavruları, ana babalarının yardımıyla hayata uyum sağladıktan sonra, ana babalarını tokatlarlarmış.

EDGAR

Kötü ruhtan sakın kendini; ananın babanın sözünden çıkma; sözünü tam olarak tut; küfretme; kimsenin nikâhlı karısıyla yatma; onu şımartacak süslerle donatma sevdiğini. Vuuu... Tom donuyor.

LEAR

Daha önce sen neydin?

EDGAR

Aşk görevlisi! Kendini beğenmiş, dik kafalının biri; saçlarımı kıvırır, şapkama kadın eldivenleri takardım[152]. Sevgilimin içindeki şehveti doyurmak için cehennemde dans ederdim; yeminden başka söz çıkmazdı ağzımdan, ama cennetin tatlı yüzüyle karşılaştım mı birer birer dönerdim yeminlerimden. Geceleri şehvet planları kurarak uykuya dalar, sabah uyandım mı hemen harekete geçerdim. Şaraba, kumara bayılır, kadınlarımla Türk Sultan'ına bile taş çıkarırdım. Yüreğim fesat, kulağım tetikte, iki elim kandaydı. Domuz gibi tembel, tilki gibi sinsi, kurt gibi

---

(150) Edgar, Lear'in Pelikan sözünü, deliymiş duygusunu arttırmak için, Pillicock diye yanılır. Pillicock, eski bir ninnide geçer.

"Pillycock, pillycock sat on a hill
If he's not gone, he sat there still."

Collier, bunu, *Gammer Gurton's Garland* (ed. Ritson), 1810, 36 adlı yapıtından aktarır; bkz. Kittredge, 1186/78; Verity, 178/74. Pillicock aynı zamanda sevgili, gözde anlamlarına gelir. Argo'da bu erkeğin üretme organı için kullanılmıştır; bkz. *Historical Slang*, 692.

(151) Yırtıcı bir kuşla avlananların atmacayı çağırmalarına benzeyen bir ünlem.

(152) Eskiden delikanlılar, yiğit ve âşık olduklarını göstermek için şapkalarına sevdikleri kadının eldivenlerini takar öyle gezerlerdi; bkz. Verity, 179/83, Kittredge, 1186/88.

açgözlü, köpek gibi çılgın, aslan gibi avcıydım[153]. Ayakkabı gıcırtısı, ipeklerin hışırtısı zavallı yüreğini kadına kaptırmana yol açmasın sakın. Geneleve adımını atma, tebelleş olma eteklere, faizcinin defterine adını yazdırma ve en önemlisi, evet en önemlisi kötü ruhtan sakın! Hâlâ esiyor akdikenler arasından o buz gibi rüzgâr... Vuuuuu... Benim veliaht[154] oğlum, işte geçiyor; bırak tırısa kalksın[155].

(Fırtına sürer.)

LEAR

Böyle çırılçıplak bir durumda kudurmuş göklere karşı durmaktansa, mezarında yat daha iyi. Acaba insan bundan fazla bir şey değil mi? Daha yakından bakayım. Sen, ne böceğe ipek borçlusun, ne hayvana kürk, ne koyuna post, ne de kediye misk kokusu. Hıhım... Biz üçümüz özentili kişileriz. Sense doğanın ta kendisisin. Uygarlık süsleriyle donanmış insan, tıpkı senin gibi zavallı, çırılçıplak, iki ayaklı hayvandan başka bir şey değil. Gitsin, gitsin bu yapmacık şeyler. Çözün düğmelerimi!

(Üstündekileri parçalamak ister.)

SOYTARI

Dur amca, dur, kendine gel! Yüzmek için tam da gecesini seçtin. Şimdi şu vahşi yerde ufacık bir ateş ihtiyar bir zamparanın yüreği gibidir —

(153) Yedi günah hayvanlarla simgelenirdi; Skeat, *Ancren Riwle (Rule of Anchoresses)*, ed. Morton, 198 ff. göre, aslan gururu, yılan kıskançlığı, tek boynuzlu at öfkeyi, ayı tembelliği, tilki cimriliği, domuz oburluğu, akrep ise şehveti temsil eder. Daha fazla bilgi için bkz. Kittredge, 1186-7/96-7, Verity, 179/88; ayrıca bkz. Spenser, *The Faerie Queen*, I, 4, 18-35.

(154) "Dolphin" = «Dauphin". 1830'lara kadar Fransız veliahtlarına verilen sıfat.

(155) Bu dizenin çağrıştırdığı eski bir ballad için bkz. Kittredge, 1187/103-4. Ancak Edgar'ın bilinçli deli konuşmasını dikkate alıp bunda mantıklı bir gelişme aramak bence pek önemli değildir.

Buz gibi bir bedenin ortasında ufacık kıvılcım.
Aaa işte bak, sana iki ayaklı, yürüyen bir ateş[156].

(Gloucester, elinde meşale girer.)

EDGAR

İşte kötü ruh Flibbergibbet[157]. Bu, karanlık basınca[158] ortaya çıkar, horozun ilk ötüşüne[159] kadar ortalıkta dolaşır. Katarakta[160] neden olan, gözleri şaşı, dudakları yarık yanan hep odur; buğdayı çürütür, yeryüzündeki zavallılara acı verir.

Ermiş Vitalis[161] kırları üç kez dolaştı;
Dokuz cine binmiş Karabasan'a rastladı:
İn hemen şu cinlerin üstünden, dedi.
Kimseye zarar vermeyeceğine söz istedi.
Defol kötü ruh! Defol cadı[162]!

KENT

Efendimiz nasıllar?

(156) "a walking fire". Ambulones (Lat. ambulare = yürümek) adı verilen bir tür ruha inanılırdı. Bu ruh yanıltıcı ateşler (ignis fatuus) yakıp yolcuları yanlış yönlere döndürürdü. Alman efsanelerinde bunun adı "Elf-licht" idi. Edgar, "İşte kötü ruh Flibbergibbet" diye bu yüzden bağırır; bkz. Verity, 179-80/107.

(157) "Flibbergibbe,t" Harsnet'in *Declaration*'ında dans eden kötü ruhlardan ya da cinlerden biridir; bkz. Kittredge, 1188/120, Verity, 180/108.

(158) "at curfew," gece saat dokuz suları; aynı 1188/121, aynı 180/109.

(159) "first cock;" horoz ötüşlerinin saatleri şöyle saptanmıştı: horozun ilk ötüşü geceyarısı, ikincisi sabaha karşı saat 3:00'te ve üçüncüsü de gün ağarmadan bir saat önceydi; bkz. aynı, 1188/121-2.

(160) "the web and the pin," günümüzde katarakt adı verilen göz hastalığının o dönemdeki adı; Verity, 180/109-10, Kittredge, 1188/22-3.

(161) "Saint Withold" = Ermiş Vitalis, insanları Karabasan'dan uzak tutan geleneksel koruyucu.

(162) Bu dizeler Karabasan'a karşı yapılan büyüde yeralır. Varyantları vardır. Kaçıklar, çingeneler ve çeşitli dervişler bu büyüyü yaparlardı.

LEAR

O gelen kim?

KENT

Kimsiniz? Burada ne arıyorsunuz?

GLOUCESTER

Siz kimsiniz? Adınız sanınız?

EDGAR

Ben, Zavallı Tom'un. Yeşil kurbağa, kara kurbağa, yavru kurbağa, duvar kertenkelesi, su kertenkelesi yerim; o kötü ruh beni ele geçirdi mi, salata diye inek gübresi, lağım faresi, köpek leşi yer, durgun su birikintilerinin yosunlu yeşil köpüklerini içerim. Mahalleden mahalleye kırbaçla kovalarlar beni, tomruğa vururlar, kodese tıkarlar. Bir zamanlar sırtıma giyecek üç elbisem, altı gömleğim, binecek bir atım, kuşanacak kılıcım vardı.

Ama şimdi yedi uzun yıl oluyor,
Sıçanla fare av eti niyetine Tom'u doyuruyor.

Peşimi bırakmayan kötü ruhtan sakının! Sakin ol Smulkin[163]!. Kötü ruh, çek git!

GLOUCESTER

Aman Tanrım! Efendimizin bunlardan daha iyi arkadaşları yok mu?

EDGAR

Karanlıklar Prensi soylu ve kibar kişidir amal O hem Modo'dur, hem Mahu[164]!

(163) "Smulkin", Harstnet'eki bir kötü Ruh'un adıdır; Kittredge, 1189/146, Verity, 181/131.

(164) Modo, cehennemdeki Styx ırmağının komutanı, Mahu ise cehennemin diktatörüdür. Bunlar cehennem zebanilerinin iki generalidir.

GLOUCESTER

Bizim etimizden ve kanımızdan olanlar,
Öylesine alçak ve iğrenç oldular ki efendim;
Onlara can verenlerden nefret ediyorlar.

EDGAR

Zavallı Tom çok üşüyor.

GLOUCESTER

Benimle gelin efendimiz. Size olan bağlılığım,
O acımasız buyruklarına izin vermez kızlarınızın.
Kapımı size kapamam için kesin emir verdiler,
Sizi bu korkunç gecenin eline bırakmamı istediler.
Ama ben her şeyi göze alıp sizi arayıp buldum, efendim,
Ateşte ısınacağınız ve karnınızı doyuracağınız bir yere
Sizi götürmeye geldim.

LEAR

Önce şu bilginle[165] konuşmak istiyorum.
Gök neden gürler[166]?

KENT

Saygıdeğer efendim, lütfen kabul edin;
O eve gidin.

LEAR

Şu Tebai'li bilgin ile bir iki şey konuşacağım.
Ne uzmanısın sen üstat?

EDGAR

Kötü Ruh savma, haşarat doğrama.

(165) "Philosopher," o dönemde "man of science" anlamındaydı; "philosophy" ise "science" = bilim anlamına geliyordu; Kittredge, 1189/159.

(166) Gök gürlemesi, o dönemde en çok tartışılan konuydu.

LEAR

Seninle biraz özel konuşabilir miyiz?

KENT

Bir kez daha rica etseniz, efendim.
Aklı bulanmaya başladı.

GLOUCESTER

Ona kabahat bulabilir miyiz?

(Fırtına sürmektedir.)

Kızları ölümünü istiyorlar. Ah, nerde acaba o iyi yürekli Kent!
Böyle olacağını apaçık söylemişti — zavallı sürgün!
Demek Kral aklını yitiriyor; arkadaş, bak dinle,
Hemen aklımı yitirmiş gibiyim ben de.
Bir oğlum vardı, söküp attım yüreğimden.
Daha geçen gün beni öldürmek istedi.
Ah dosltum, onu öyle severdim ki —
Hiçbir baba oğlunu bu kadar sevemezdi.
Doğrusu, duyduğum acı, aklımı başımdan aldı.
Ne gece ama! Efendimiz yalvarırım size —

LEAR

Özür dilerim, şimdi meşgulüm.
Üstat, izin verin, sizinle kalayım.

EDGAR

Donuyorum...

GLOUCESTER

Donuyorsan kulübeye girsene, ısınırsın.

LEAR

Gelin, hepimiz girelim.

KENT

Bu taraftan efendim.

LEAR

Olmaz! Ben bilginimden ayrılmam.

KENT

İyi yürekli efendim, istediğini yapın bari;
Şu deli de bizimle gelsin.

GLOUCESTER

Öyleyse, deli oğlanı siz getirin.

KENT

Efendi, hadi sen de geliyorsun.

LEAR

Gel üstadım, gidelim.

GLOUCESTER

Şışş! Sessiz olun!

EDGAR

Sör Roland[167] Karanlık Kule'ye gelince durdu;
Söylediği ise hep şuydu:
Fası pası topla tarağı tası
Britanyalı kanı kokuyor burası[168].

(167) "Rowland" = Roland, Şarlman'ın yeğeniydi ve Kral'ın meclisindeki şövalyelerin başıydı.

(168) Bu dizelerin Roland'la hiçbir ilişkisi yoktur. Delilik numarası yapan Edgar, burada, birden *Jack, The Giant-killer* adlı öyküden, Dev'in konuşmasını aktarır; Kittredge, 1190/191-2.

Beşinci Sahne[169]

(Gloucester'in Şatosu.)
(Cornwall ile Edmund girerler.)

CORNWALL

Evinden ayrılmadan ondan intikamımı alırım ben[170].

EDMUND

Efendimize olan bağlılığa, evlatlık duygularını feda ettiğim için yargılanabileceğim[171] düşüncesi beni kaygılandırıyor.

CORNWALL

Şimdi anlıyorum: kardeşinizin babanızı öldürmeye kalkması, yalnızca onun kötü olmasından kaynaklanmıyormuş; ama babanızın da bunu haketmesinden dolayı, kardeşinizdeki o kötü yan uyarılmış.

EDMUND

Bahtım ne kötü bir oyun oynadı bana: doğru davranabilmek için vicdan azabı çekmem gerekiyor! İşte sözünü ettiği mektup, efendim. Fransa Kral'ı hesabına bilgi topladığı açıkça belli oluyor. Ah, bu ihanet keşke olmasaydı ben de onu ihbar eden olmazdım.

CORNWALL

Gel, Düşes'in yanına birlikte gidelim.

EDMUND

Mektupta yazılanlar doğruysa sizi zorlu bir iş bekliyor efendim.

(169) Aynı fırtınalı gece. Bu sahnede Edmund, babasını tutuklamak üzere Cornwall tarafından görevlendirilir.
(170) Edmund, sırf özçıkarları için babasını Cornwall'a ihbar etmiştir.
(171) "censured" burada "blamed" değil, "judged" anlamına gelir; aynı, 1190/2.

CORNWALL

Doğru olsun olmasın. Bu seni Gloucester Kont'u yapıyor. Babanı ara bul, tutuklanmaya hazırlansın.

EDMUND

(Kendi kendine.)

Onu Kral'a yardım ederken yakalarsam, bu Dük'ün kuşkularını daha da kesinleştirir.

(Yüksek sesle.)

Kan bağım ile görevim arasındaki çatışma ne kadar çetin, ne kadar acı olursa olsun, ben size olan bağlılığımdan dönmeyeceğim, efendim.

CORNWALL

Sana güveniyorum. Göreceksin sevgimde daha müşfik bir baba bulacaksın.

(Çıkarlar.)

Altıncı Sahne[172]

(Gloucester'in Şatosu yakınında bir çiftlik evi.)
(Gloucester, Lear, Kent, Soytarı ve Edgar girerler.)

GLOUCESTER

Burası, dışardan muhakkak ki daha iyidir; buna da şükürl Rahat etmeniz için elimden geleni yapacağım. Fazla kalmam, hemen dönerim.

(172) Aynı fırtınalı gece. Gloucester, Lear'i çiftlik evinde bırakarak şatosuna döner ve Kral'ın öldürülmesi için hazırlanan planı öğrenir öğrenmez geriye dönüp Lear'in Dover'e götürülmesi için hazırlık yapar.

KENT

Aklının dayanma gücü, öfkesine yenildi. Tanrılar bu iyiliğiniz için sizi ödüllendirsin!

(Gloucester çıkar.)

EDGAR

Frateretto[173] sesleniyor bana: Neron, karanlıklar gölünde balık avlıyormuş[174].

Hey, sen, günahsız adam, dua et, Kötü Ruh'tan sakın!

SOYTARI

Amca, söyle bakalım: deliler soylulardan mı olur, toprak ağalarından mı?

LEAR

Kraldan olur, kraldan!

SOYTARI

Bilemedin: oğullarına soyluluk sanı verilen ağalardan olur; neden?

Çünkü kendisi sıradayken soyluluğu oğluna kaptıran ağa delidir de ondan[175].

LEAR

Ah keşke, bin kişi olsa da, ellerindeki kızgın şişlerle cızıldayarak dağlasalardı o cadıların bedenlerini.

(173) Harsnet'te sözü edilen cinlerden biri; Verity, 183/6, Kittredge, 1191/7.

(174) 1575 yılında, İngilizceye çevrilen Rabelis'nin *Gargantua'nın Tarihi*, adlı kitapta, Trayanus cehennemde balık tutarken Neron da ona flüt çalar, tıpkı Neron'un, hayattayken, Roma yanarken flüt çaldığı gibi; Verity, 183/6-7, Kittredge, 1191/8.

(175) Soytarı'nın bu sözleri Quarto'lardan çıkarılmış ve Lear'in sözleri, onun sonraki sözlerine bağlanmıştır; Kittredge, 1191/13-5.

EDGAR

Ayy! Kötü Ruh sırtımdan ısırdı.

SOYTARI

Kurdun evcilliğine, atın sağlığına[176], delikanlının aşkına, orospunun sözüne inanan delidir.

LEAR

Evet, bunu kesinlikle yapmalıyım: onları hemen şimdi mahkeme edeceğim.

(Edgar'a.)

Sen şuraya otur, derin bilgisi olan yargıç.

(Soytarı'ya.)

Sen de şuraya, bilgiçlik taslayan efendi.
Şimdi de sıra sizde dişi tilkiler!

EDGAR

Bak, nasıl da durup burayı gözlüyor! Mahkemede seyirci ister misiniz bayan[177]?
Dereyi geç de yanıma gel Bessy[178].

SOYTARI

Su alıyor kadının teknesi,
Yanına gelmeye cesaret edemez,
Söyleyemez nedenini.

(176) O dönemde, atın, hastalıklara öteki hayvanlardan daha açık olduğuna inanılırdı.

(177) Edgar hayali Regan ya da Goneril'e hitap eder. Mahkemede seyirci istedikleri takdirde, onları Kötü Ruh'un da gözleyeceğini ima eder; Verity, 184/23. Önceki çalışmalarda burası da yanlış çevrilmiştir.

(178) İncelemecilere göre, bu, William Birch tarafından yazılmış, *Kraliçe Elizabeth ile İngiltere arasında geçen Şarkı* başlıklı bir İngiliz baladıdır. İngiltere söze bu dizeyle başlar; Verity, 184/25, Kittredge, 1191/27.

EDGAR

Kötü Ruh şimdi de bülbül gibi şakıyarak zavallı Tom'un aklını çeliyor. Hoppedance[179] Tom'un karnına girmiş taze ringa balığı isterim diye guruldanıyor. Guruldama öyle Kara Melek, sana verecek yiyeceğim yok.

KENT

İyi misiniz efendim? Yalvarırım dalmayın öyle,
Uzanın şu şiltenin üzerine dinlenin.

LEAR

Önce bir mahkeme edilsinler bakalım. Tanıkları getirin!

(Edgar'a.)

Sen, adaletin cüppesini[180] giyen adam, geç yerine!

(Soytarı'ya.)

Sen de, adalet boyunduruğunda onun yoldaşı, otur yanına!

(Kent'e.)

Siz de bu mahkemenin başkanısınız, yerinizi alınız!

EDGAR

Adaletli davranalım.

Dertsiz çoban, uyuyor musun hâlâ?
Daha yeni mi uyanıyorsun yoksa?
Koyunların dalmış ekinlere,
Hadi al kavalı eline de üfle,
Kavalın minik ağzından çıkan tek bir sesle
Zarar gelmeyecek koyunların hiçbirine.

Pırrr! Pırrr! Kedi kül rengidir.

(179) "Hoppedance," Harsnet'te "Hobberdidance" ya da Haberdidance" adlı bir cindir; Kittredge, 1192/32.

(180) Lear, orada eline geçirdiği bir örtüyü yargıç cüppesi olarak Edgar'ın sırtına koymuştur.

LEAR

Önce şunu sorguya çekin: adı Goneril'dir.
Burada, yüce mahkemenin önünde yemin ederim ki,
Bu kadın, zavallı babası Kral'ı evinde istemedi.

SOYTARI

Yaklaşın bayan, adınız Goneril mi?

LEAR

Bunu inkâr edemez işte.

SOYTARI

Özür dilerim, ben sizi el yapısı bir iskemle sandım.

LEAR

Burada biri daha var: fesat ve sinsi bakışları,
Yüreğinde biriktirdiği karanlığın aynasıdır.
Tutun onu, yakalayın! Kaçmasın, davranın silahlarınıza!
Vay vay vay, rüşvet kokuyor buraları.
Yargıç, yargıç, sahtekâr herif; nasıl göz yumarsın kaçmasına[181]?

EDGAR

Tanrı aklını korusun senin!

KENT

Yazık, çok yazık! Efendimiz, o soğukkanlılığınız[182] nerde kaldı?
Nerde hani özdenetiminiz?

(181) Bu mahkeme sahnesi, Folio'lardan çıkarılmıştır; bkz. Kittredge, 1191/18-59, Verity, 183-4/17-55. Bu geçişin, temsil metninde budanmış oluşu, o dönemdeki tragedya anlayışı açısından anlaşılabiliyor; çünkü bu kara mizahı içeren mahkeme sahnesi, çağdaş seyirci için ne kadar trajik ve anlamlıysa, o dönemdeki tragedya anlayışı açısından oldukça şaşırtıcı olmalı. Gerçekten de bu geçiş, trajik akış bozulmadan oynanması gerektiği için çok dikkatli bir oyun düzeni ve ince ayrıntıları ortaya çıkaran bir oyunculuk gerektirir.

(182) Burada "patience," sabır anlamında değil, "self-control" = özdenetim, soğukkanlılık anlamındadır; Kittredge, 1192/61.

EDGAR

(Kendi kendine.)

Bu durumu bana o kadar dokunuyor ki,
Gözyaşlarımı tutamayıp ele vereceğim kendimi.

LEAR

Şu minik köpeklerim bile bana havlıyorlar!
Tray, Blanch, Sweetheart, tanımıyor musunuz beni [183]?

EDGAR

Merak etme sen, Tim kendi başını fırlatır, onları kovar.
Defolun edepsiz köpekler!

İster kara ister ak olsun ağzın,
İster ısırınca dişlerin zehir saçsın;
Çomar ol, tazı ol, ister melez bir huysuz,
İster zağar, öpanyel, kopoy ya da soysuz,
İster kuyruğu kesikler, kıvrık kuyruklular —
Tom bilir onları ağlatıp vıyaklatmayı;
Çünkü şöyle bir atıverdim mi başımı
Kapıdan atlar köpekler, fırlayıp kaçar.

Dıdı dı dı... Hadi gel, gece şenliklerine[184], panayırlara, pazar yerlerine gidelim. Zavallı Tom, içki kabın[185] kupkuru.

LEAR

Öyleyse, yatırıp Regan'ın göğsünü yarsınlar. Baksınlar, yüreğinde taş mı var. Yüreğini sertleştiren şey nedir, bulup çıkarsın-

(183) Lear, burada, geçirdiği bunalımın etkisiyle, sevdiği ve adlarını verdiği köpeklerinin bile ona ihanet ettiklerini sanmaktadır.

(184) "Wake," dinsel bir bayram arifesinde düzenlenen şenlik.

(185) "Poor Tom, thy horn is dry": Kayıtlara göre, "Tom o'Bedlam" dilencileri boynularında bir öküz boynuzuyla dolaşır, meyhaneye geldiklerinde bunu öttürür ve içine şarap koydururlarmış; John Aubrey, *The Natural History of Wiltshire*, II, 4, ed. Britton, 93; ayrıca bkz. Aydelotte, *elizabethan Rogues and Vagabonds*, 1913, 36; Kittredge, 1193/79, Verity, 186/74.

lar! *(Edgar'a)* size gelince — sizi de maiyetimdeki yüz atlının arasına alıyorum; yalnız giyiminiz hiç mi hiç hoşuma gitmiyor. Belki bu Acem[186] kıyafetidir, diyeceksiniz. Ama olsun, değiştirin.

KENT

Şimdi şuraya uzanın efendim, biraz dinlenin.

LEAR

Gürültü etmeyin, susun. Perdelerini çekin yatağımın. Tamaam, hah şöyle. Akşam yemeğini sabahleyin yeriz.

SOYTARI

Ben de öğleyin yatarım.

(Gloucester girer.)

GLOUCESTER

Gelsene arkadaş, çabuk! Efendim kral nerede?

KENT

Burada; ama rahatsız etmeyin onu, aklını yitirdi.

GLOUCESTER

Ona bir suikast hazırlandığını duydum: hayatı tehlikede,
Onu hemen kucağına al, yatır şu getirdiğim tezkereye,
Vakit geçirmeden Dover'e doğru yola çıkın;
Orada hem iyi kabul göreceksiniz,
Hem de himaye edileceksiniz.
Hadi, yüklen efendini. Yarım saat içinde buradan gitmezseniz
Onun da, senin de, Kral'ı koruyup kurtarmak isteyenlerin de

(186) Bilindiği gibi, o dönemde İranlılar çok süslü ve parlak şeyler giyerlerdi. Ama Edgar'ı değişik bulan Lear, hiç bilmediği bir ülkenin adını eder. Oysa işin doğrusu Edgar bu çıplaklığıyla Hint Fakiri'ne benzemektedir.

Hayatı yokolur kesinlikle.
Hadi hadi, acele edin! Arkamdan gelin!
Onun güvenliğini sağlayacak şeyleri bulalım vakit geçirmeden.
Yanınıza atlı da vereceğim.

KENT

Acının eritip bitirdiği insan uyuyor.
Bu dinlenme merhemi olabilirdi gerilen sinirlerinin[187],
Ama işler böyle giderse bir hayli zorlaşacak iyileşmesi.

(Soytarı'ya.)

Hadi, gel de yardım et efendini taşımama,
Sen de arkada kalma.

GLOUCESTER

Çabuk hadi?

(Edgar dışında herkes çıkar.)

EDGAR

Bizden büyüklerin aynı acıları çektiklerini gördükçe,
Düşünemiyor insan kendi sefaletini, acılarını.
Kendi başına acı çeken, ruhunda acıyı daha fazla duyar,
Çünkü geridedir her türlü tasasız şeyler,
Geçmişte kalmıştır mutlu bakışlar.
Ancak acının ortağı, dayanmanın dostu varsa,
Ruhun da çilesi hafifler.
Benim belimi büken şeyin Kral'a boyun eğdirdiğini izleyince,
Çektiklerim hafifliyor, artıyor dayanma gücüm.
Ona kızları yaptı yapacağını, babam da bana.
Hadi Tom, düş yollara!
Gözünü dört aç, kaçırma büyüklerin çatışmalarını,
İftiralarla kötüye çıkan adını temizleyip suçsuzluğunu
kanıtlayınca

(187) Quarto'larda "senses" yerine "sinewes" sözcüğü var; "broken sinews" yani "racked nerves" = gerilen sinirler anlamında.

Açıkla asıl kimliğini, barış babanla.
Bu gece ne olursa olsun,
Yeter ki Kral sağsalim kurtulsun.
Şimdilik gizlenmeyi sürdürmeliyim.

(Çıkar.)

Yedinci Sahne[188]

(Gloucester'in Şatosu.)
Cornwall, Regan, Goneril, Piç Edmund ve hizmetliler girerler.

CORNWALL

(Goneril'e)

Vakit kaybetmeden kocanızın yanına dönün, ona şu mektubu verin. Fransa Kralı'nın ordusu karaya çıktı bile — Siz de o Gloucester hainini bulun!

(Birkaç hizmetli çıkar.)

REGAN

Hemen asın!

GONERIL

Gözlerini oyun!

CORNWALL

Siz o işi bana bırakın. Edmund, baldızımıza refakat edeceksiniz! O vatan haini babanızdan alacağımız intikamı görmemeniz daha hayırlı olur. Albany'e söyleyin, acele etsin; savaş hazırlıklarını en kısa sürede bitirsin. Biz de böyle hareket edeceğiz.

(188) Bu sahne bir öncekinden hemen sonradır, aşağı yukarı fırtınalı gecenin sabahı.

Habercilerle postalar, bilgi alışverişi için mekik dokuyacaklar. İyi yolculuklar, sevgili baldızım, güle güle Gloucester Kontu!

(Kâhya Oswald girer.)

Eee, Kral nerede?

OSWALD

Kont Gloucester, efendim, onu buradan uzaklaştırmış. Atlılardan otuz- otuz beş kişi onu köşebucak aradıktan sonra, içlerinde hızlı olanlar, onu kent kapısında bulmuşlar. Gloucester'in bazı adamlarıyla birlikte onlara katılarak Dover'e yollanmışlar. Orada iyi silahlanmış dostlar bulacaklarını söyleyip duruyorlarmış, efendim.

CORNWALL

Hanımının atlarını hazırlasınlar.

GONERIL

Tanrı'ya emanet olun lordum, elveda kardeşim.

CORNWALL

Güle güle Edmund!

(Goneril, Edmund, Oswald çıkarlar).

Hemen gidin, hain Gloucester'i bulup getirin,
Adi bir haydut gibi bağlayın kollarını.

(Birkaç hizmetli çıkar.)

Gerçi mahkeme etmeden ölümüne karar veremeyiz,
Ancak bu kez, öfkemizin hizmetinden olacak kudretimiz;
Sorumlu tutulabiliriz bu hareketimiz yüzünden,
Ama kimse engelliyemez bunu artık.

(İki, üç kişi Gloucester'i getirirler.)

Kim var orada? Hah, yakaladınız mı haini?

REGAN

Yakalanmış ya. Nankör tilki!

CORNWALL

Sımsıkı bağlayın o çelimsiz kollarını.

GLOUCESTER

Bu ne demek oluyor, efendilerim?
Unutmayın, konuklarımsınız benim.
Böyle kötü şakalardan hoşlanmam.

CORNWALL

Bağlayın, dedim size!

(Hizmetliler Gloucester'in kollarını bağlarlar.)

REGAN

Sımsıkı bağlayın. Alçak hain seni!

GLOUCESTER

Sen, acımasız bir kadınsın, ama ben hain değilim.

CORNWALL

İskemleye bağlayın onu! Alçak, sen şimdi görürsün.

(Regan, Gloucester'in sakalını çekip yolar.)

GLOUCESTER

Bırak sakalımı, Tanrı hakkı için, bu bana hakarettir.

REGAN

Sakalı ak pak, ama yine de hain!

GLOUCESTER

İğrenç yaratık, çenemden yolduğun bu ak kıllar,
Elbet bir gün can bulup senden hesap sorarlar.
Ben sizin ev sahibinizim;

Evinde konuk olduğunuz adamın yüzüne
Nasıl böyle iğrenç bir biçimde saldırırsınız o haydut ellerinizle!
Nedir benden istediğiniz?

CORNWALL

Söyleyin bakalım, şu son günlerde
Fransa Kralı'ndan ne gibi mektuplar aldınız?

REGAN

Kaçamak yok, biz her şeyi biliyoruz.

CORNWALL

Yurdumuza saldıran o hainlerle birlikte
Ne gibi düzenler kurdunuz?

REGAN

Kime gönderdiniz deli Kral'ı? Konuş!

GLOUCESTER

Evet, bir mektup aldım; birtakım tahminler yürütülüyordu.
Yazan da düşman değil, tarafsız bir dosttu.

CORNWALL

Düzenbaz!

REGAN

Ve yalancı!

CORNWALL

Nereye gönderdin Kral'ı?

GLOUCESTER

Dover'e.

REGAN

Neden Dover'e? Sana emir verilmedi mi?
Bunun cezası —

CORNWALL

Dur, neden Dover'e göndermiş, önce onu söylesin.

GLOUCESTER

Beni böyle ayı gibi kazığa bağladığınıza[189] göre,
Bu havlamalarınıza dayanmalıyım.

REGAN

Söylesene! Onu niçin Dover'e gönderdin?

GLOUCESTER

Niçin mi? Çünkü senin o zorba tırnaklarının
O ihtiyarın fersiz gözlerini oymasına razı olamazdım;
Çünkü senin o yırtıcı kardeşinin o domuz dişleriyle
Onun krallık yağıyla kutsanmış bedenini parçalamasına
Seyirci kalamazdım.
O cehennem karası gecede, başı açık göğüs gerdiği fırtınada,
Denizler devleşip dalga dalga
Söndürebilirdi göklerdeki yıldızların ateşini.
Ama o zavallı, terkedilmiş ihtiyar,
Kudurup tepesine boşansın diye kışkırtıyordu gökleri.
Böyle korkunç bir gecede,
Kurtlar bile uluşaydı kapında,
Seslenirdin kapıcıya : «Bırak, içeri girsinler,» diye.
Böyle davranırdı en acımasız yaratıklar bile.
Ama göklerdeki kanatlı intikamın
Sizin gibi evlatların üzerine çullanacağı günü
Görürüm elbette.

CORNWALL

Asla göremeyeceksin! Tutun şu iskemleyi.
Ayaklarımla ezeceğim o gözlerini.

(189) Ayı avı ile ilgili eski bir deyim. Ayı bir kazığa bağlanır, köpekler de ayının üstüne saldırtılırdı; bu acımasız eğlence köpekler geri çağrılıncaya kadar sürdürülürdü; Kittredge, 1194/54.

GLOUCESTER

Tanrıya inananlar yardım edin bana!
Bu ne vahşet! Tanrılar! Aaaaaah!

REGAN

Öbürünü de çıkart. Biri öbürüyle alay eder sonra.

CORNWALL

Gör bakalım intikam tanrılarını —

1. HİZMETLİ

Durun! Yeter artık, efendim.
Çocukluğumdan beri hizmetinizdeyim;
Size en büyük hizmetimi
«Durun» diyerek şimdi yapıyorum.

REGAN

Sana ne oluyor, köpek!

1. HİZMETLİ

Çenenizde sakalınız olsaydı eğer,
Yolardım bu yaptığınız için.

REGAN

Ne demek oluyor bu?

CORNWALL

Pis köle!

(Kılıcını çeker, Hizmetli de çeker.)

1. HİZMETLİ

Gel öyleyse; öfkeyle dövüşmenin neye malolacağını gör.

(Dövüşürler. Hizmetli Cornwall'ı yaralar.)

REGAN

Ver kılıcını! Bir köylü böyle başkaldırsın ha!

(Bir kılıç kapar ve Hizmetli'ye arkadan saplar.)

1. HİZMETLİ

Aah, ölüyorum. Kontum, efendim,
Başlarına gelecek belaları görmen için
Hiç olmazsa bir gözün kaldı. Aahl

(Ölür.)

CORNWALL

Daha fazlasını[190] görmesin diye, engelliyeceğim görmesini.
Al bakalım, aksın gözün! Hani ışığın nerde şimdi?

GLOUCESTER

Aaahl Her şey karanlık, çok ıstıraplı.
Oğlum Edmund nerelerdesin?
Yüreğindeki evlat sevgisinin kıvılcımları canlansın,
Bu vahşetin intikamını mutlak almalısın.

REGAN

Kes, alçak hain!
Senden nefret eden birinden medet umuyorsun.
O açığa çıkardı senin ihanetini;
Onun gibi dürüst kişiler acımaz senin gibi hainlere.

GLOUCESTER

Ah budala, ahmak, nasıl da göremedim!
Demek iftiraya uğradı Edgar'ım.
Yüce Tanrılar, beni bağışlayın, koruyun evladımı.

REGAN

Hadi, atın şunu dışarı,
Koklaya koklaya bulsun Dover yolunu.

(190) Buradaki "more," "more harm than you have already done me," anlamındadır; Kittredge, 1195/83.

(Biri Gloucester'i dışarı çıkarır.)

Nasılsınız efendim, yüzünüz sapsarı.

CORNWALL

Kötü yaralandım Regan, hemen benimle gel.
Kapı dışarı edin şu gözsüz alçağı,
Şu köleyi de gübreliğe atın.
Regan, çok kan kaybediyorum.
Çok zamansız oldu bu yara.
Kolunu ver bana.

(Cornwall, Regan'ın yardımıyla) çıkarlar.)

2. HİZMETLİ

Bu adamın sonu iyiye varırsa,
Ben de gözümü kırpmadan adam öldürebilirim.

3. HİZMETLİ

Şayet bu kadın da uzun yaşayıp eceliyle ölürse,
Bütün kadınların canavar kesilmesini önleyecek bir şey kalmadı, demektir.

2. HİZMETLİ

Gel, yaşlı Kont'un peşinden gidelim.
O deli dilenciyi buluruz, ona yol gösterir.
Hem serseri, hem deli olduğu için
Ona kimse dokunmaz. O istediğini yapabilir.

3. HİZMETLİ

Sen önden git. Ben sargı ve yumurta akı getireyim de
O kan içinde kalan yüzünü saralım.
Tanrı yardımcısı olsun[191]!

(Çıkarlar.)

(191) Cornwall ile Regan çıktıktan sonra, Hizmetliler arasında geçen bu konuşma, Folio'lardan çıkarılmıştır; bkz. Kittredge, 1195/99-107, Verity, 19198-106.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Birinci Sahne

(Fundalık. Edgar girer.)

EDGAR

Bu kıyafetle, aşağı görülmenin bilincinde olmak
Aşağı görülüp de pohpohlanmaktan çok daha iyi.
Talihten yana en yoksul, en aşağıda olan kimse,
Hep bir umut ile yaşar, çekinmez hiçbir şeyden.
En acıklı değişim, yüksekteyken, iyiden kötüye olanıdır;
Kötü durumdakiler içinse her değişim iyiye doğrudur.
Onun için selam sana, kollarıma alıp göğsüme bastığım hava!
Bir solukta üfleyip sefalete sürüklediğin
Bu zavallının fırtınalarından da, boralarından da
Korkusu yoktur.

(Yaşlı bir adamın yardımcı olduğu Gloucester girer.)

Dur[192], bu gelen de kim?
Babam bu, hem de bir dilenci gibi! Dünya, dünya, ah dünya!
Senden nefret etmemize neden olan şey talihimizin cilvesidir;
Yoksa böylesine boyun eğmezdik yaşlanmaya, ölüme.

İHTİYAR

Ah, efendim, ben seksen senedir,
Babanızın zamanından beri, çiftliğinizdeyim.

(192) "Onun için selâm sana"dan buraya kadar olan kesim Quarto' lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1195/6-9.

GLOUCESTER

Git, git buradan! Git dostum, bırak beni.
Hiç yararı yok beni teselli etmenin bu sefil durumumda;
Başın belaya girebilir.

İHTİYAR

Yolunuzu göremezsiniz ama.

GLOUCESTER

Yolum kalmadı ki, göze ihtiyacım olsun;
Zaten görebildiğim zamanlar da yolumda tökezledim[193].
Varlık, çoğu kez aşırı güven veriyor herkese,
Oysa yokluk, düşkünlük yararlı oluyor bizlere.
Ah, sevgili oğlum Edgar,
Aldatılan babanın öfkesi seninle beslendi!
Ölmeden önce, sana dokunup seni bir görebilseydim,
Gözlerime yeniden kavuştum, derdim.

İHTİYAR

Hey, kim var orada?

EDGAR

(Kendi kendine.)

Ey, tanrılar! Kim diyebilir, «bahtı benim kadar beter kimse yoktur,» diye?
İşte benim için beterin de beteri.

İHTİYAR

Zavallı, kaçık Tom'muş.

EDGAR

(Kendi kendine.)

Ama ben bundan da beter olabilirdim.
Onun için beteri, beteri olduğu sürece,
Umut etmek gerekir.

(193) Gloucester, bu sözlerle, Edmund'a inanıp oğlu Edgar'ı bir anda gözden çıkardığı için kendini suçlamaktadır.

İHTİYAR

Arkadaş, ne tarafa?

GLOUCESTER

Dilenci mi?

İHTİYAR

Hem dilenci, hem kaçık.

GLOUCESTER

Biraz aklı kalmış demek, yoksa beceremezdi dilenmeyi.
Dün geceki fırtınada böyle bir adam gördüm,
İnsan meğer solucandan başka bir şey değilmiş, diye düşündüm.
Sonra nedense birden oğlum Edgar geldi aklıma,
O sırada, ona karşı hiç dostça değildi duygularım.
Ama çok şey öğrendim dün geceden bu yana.
Sinekler neyse yaramaz oğlanlara, biz de oyuz tanrılara,
Öldürüyorlar bizi keyifleri için.

EDGAR

(Kendi kendine.)

Nasıl yaparlar bunu ona?
Acıya karşı deliyi oynamak çok hazin;
Hem kendini hem başkalarını üzmekten başka bir şey değil —
Tanrılar sizi korusun, efendim!

GLOUCESTER

O çıplak adam mı bu?

İHTİYAR

Evet lordum.

GLOUCESTER

Öyleyse, yalvarırım, sen git dostum.
Hatırım için şu çıplağa giyecek bir şey getir, lütfen.

Bize yetişmeye çalış, Dover yolunda oluruz, iki üç kilometre ilerde;
Eski hukukumuza dayanarak bunu istiyorum senden.
Ona rica ederim, bana yol göstersin diye.

İHTİYAR

Aman efendim, o delinin biridir.

GLOUCESTER

Zamanımızın lâneti bu: deliler gösteriyor körlere yolu.
Hadi dediklerimi yap ya da dilediğin gibi davran.
Ama şimdi git buradan.

İHTİYAR

Ona en iyi giysilerimi getireceğim, uysa da uymasa da.

(Çıkar.)

GLOUCESTER

Hey, çıplak adam bu yana baksana —

EDGAR

Zavallı Tom üşüyor.

(Kendi kendine.)

Devam edemeyeceğim artık bu oyuna.

GLOUCESTER

Buraya gelsene, dostum.

EDGAR

(Kendi kendine.)

Ama devam etmem de gerekli[194] —

(Yüksek sesle.)

Tanrı şifa versin gözlerine, kan içindeler.

(194) Edgar'ın buradaki kendi kendine konuşması Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1196/54.

GLOUCESTER

Dover yolunu biliyor musun?

EDGAR

Geçitlerin, kapıların, at ve yaya yollarının hepsini bilirim ben. Zavallı Tom, korkudan aklını oynattı. İyi insanın oğlu, tanrılar korusun seni Kötü Ruh'tan! Tom'un içine beş cin birden girivermiş: Şehvet cini Obidicut, dilsizlik prensi Hobbididence[196], hırsızlık prensi Mahu, cinayet cini Modo, taklit cini Flibbertigibbet [196]. Bu sonuncusu, beni bırakıp gittikten sonra oda hizmetçilerini baştan çıkarmış. Onun için, tanrılar sizi korusun, efendim!

GLOUCESTER

Al bakayım şu keseyi!
Seni öylesine ezmiş ki göklerin lânetleri,
Sineye çekiyorsun kaderin her sillesini.
Al hadi, felaketime bak da mutlu ol biraz.
Ey gökler, aynını yapın sizler de!
Şehvete doymuşlara, başkalarını düşünmeden bollukta yüzenlere,
Vurdumduymaz, kayıtsız yaşamlarıyla,
Siz tanrıların ilkelerini[197] hiçe sayıp köle edenlere
Gösterin gücünüzü vakit geçirmeden,
Ortadan kalksın bu dengesizlik,
Herkes ihtiyacı kadar edinsin artık.
Dover'i iyi bilir misin?

EDGAR

Evet, efendim.

(195) Harsnet'in cinlerinden biri Tocobetto, öbürü Hoberdidance'tır; aynı, 1196/61-4.
(196) Harsnet'te bu "dans eden" cindir.
(197) O dönemdeki inanışa göre, tanrılar, insan düzenini yaratırken, zengin ve yoksul diye iki kesime ayırmışlar, ama bir de ilke koymuşlar:zenginler yoksullara yardım edecklerdir. Bu tanrılar tarafından verilmiş bir görevdir.

GLOUCESTER

Orada, başını yükseklerden denize eğmiş bir kayalık vardır,
Sarıp sarmaladığı derinliklere dehşetle baktırır.
İşte tam onun kenarına götürürsen beni,
Üzerimde taşıdığım çok değerli bir şeyle gideririm bu sefaletini.
Ondan sonra da gerek yok yol göstermene.

EDGAR

Kolunu ver bana; zavallı Tom yol gösterir sana.

(Çıkarlar.)

İkinci Sahne

(Albany Dükü'nün saray önü.)
(Goneril ve Piç Edmund girerler.)

GONERIL

Evime hoş geldiniz, efendim.
Benim halim selim kocam, bizi niye yolda karşılamadı?
Şaştım doğrusu.

(Kâhya Oswald girer.)

Efendin nerelerde?

OSWALD

İçerde, efendim. Bu kadar değişemez bir insan.
Ona sözedince karaya çıkan ordudan:
Güldü. Sizin yolda olduğunuzu söyleyince de,
«Bu daha da kötü,» diye söylendi.
Gloucester'in ihanetinden
Ve oğlunun hizmetlerinden sözettiğimde,
«Budala,» dedi bana, «her şeyi tersyüz ediyorsun sen.»
Hoşlanmaması gereken şeylerden hoşlanıyor;
Hoşlanması gerekenlerdense tiksiniyor.

GONERIL

(Edmund'a.)

Öyleyse, yapılacak bir şey yok.
Elini kolunu bağlamış ruhuna sinen korkaklık.
Karşılık vermek zorunda olduğu hakaretleri
Anlamamazlıktan geliyor artık.
Yoldaki dileklerimiz[198] belki gerçekleşebilir.
Edmund, siz dönüp hemen Cornwall'ın yanına gidin,
Adamları toplayıp ordunun başına geçin.
Ben kocamla silah değiş tokuş edeyim bari,
Ondan kılıcını alıp vereyim eline örekeyi[199].
Bu sadık adamım aramızda postalık eder.
(Kendiniz için her özveriyi göze alırsanız eğer)
Efendiniz, sevgilinizden[200] bir emir alabilirsiniz çok geçmeden.
Bunu takın... şşş... söz istemem.

(Bir armağan verir.)

Eğin başınızı. Bu öpücük, eğer dili olsaydı,
Coşturup cesaretinizi ta göklere salardı.
Anlayın beni Hadi, yolunuz açık olsun.

EDMUND

Sizinim yaşasam da ölsem de!

GONERIL

Güle güle benim sevgili Gloucester'im.

(Edmund çıkar.)

Ne çok fark var erkekten erkeğe[201]!

(198) "Our wishes": Goneril ile Edmund yolda birlikte olmuşlar ve Albany'i ortadan kaldırıp evlenmeyi dilemişlerdir.
(199) "distaff" = öreke, yün eğirmekte kullanılırdı. O dönemde kadınların silahı olarak simgelenmişti.
(200) "A mistress' command"; şu anlamda kullanılmıştır: Mevki olarak senin efendin olan ben, aynı zamanda senin sevgilin olarak emir veririm.
(201) Bu dize Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1197/26.

Bütün kadınlığımın nimetleri feda olsun sana bir bir;
O soytarı kocam ise ancak zorla vücudumu alabilir.

OSWALD

Hanımefendi, Dük hazretleri!

(Oswald çıkar, Albany girer.)

GONERIL

Bir zamanlar senin için bir değerim vardı.

ALBANY

Ah Goneril ah! Haşin rüzgârların yüzüne savurduğu
Toztoprak kadar bile değerin kalmadı benim gözümde!
Kaygı veriyor [202] bana yaradılışın.
Varlığın kaynağını küçümseyen kimse
Engel, sınır tanımaz yolu üstünde.
Yaşam özünü aldığı, beslendiği gövdeden
Kendini çekip koparan dal kurumaya mahkûmdur.
Kuruyunca da yakıp yoketmek için kullanılır.

GONERIL

Bu vaaz yeter! Saçma sapan laflar!

ALBANY

Akıl ve erdem iğrenç olana iğrenç gelir;
Pislik ancak pislikten tad alır[203].
Nedir bu yaptıklarınız?
Siz kız evlâtlar değil, yırtıcı kaplanlarsınız,

(202) Burada "fear" korku değil, "be worried about" = kaygılanmak anlamındadır; bkz. Kittredge, 1197/31.

(203) Latince özdeyiş: *"pravis omnia prava"* Nathan Field'in *Amends for Ladies* adlı oyununun III. Böl. 3. sahnesinden aktarılmıştır. (Collier's Dodsley, XIII, 43); "savour" = "get the taste of" anlamında; Verity, 195/39; Kittredge, 1198/39.

Ne biçim davrandınız?
Burnuna halka geçirilmiş somurtkan bir ayının bile,
Elini yalayacağı bir babayı,
O yaşlı, o mübarek adamı
Vahşiler, soysuzlar gibi deli ettiniz.
Kayınbiraderim gibi bir insan,
Kraldan bu kadar nimet gören bir prens,
Buna nasıl izin verdi?
Tanrılar, bu kahpece cinayetleri önlemek için,
Göze görünür yaptığı elçilerini bir an önce
Göndermezse yeryüzüne,
İnsanlık, çok yakında, deniz canavarları gibi,
Parçalayıp yok edecek birbirini[204].

GONERIL

Yüreksiz ödlek! Tokatlanacak yanağı, hakaret edilecek başı olan adam;
Yüzünde, şerefle nasıl yaşanacağını,
Soylu bir kini, itilmenin nedenlerini ayırtedebilecek gözleri olmayan insan:
Hainliklerini gerçekleştirmeden ceza gören alçaklara,
Budalalardan başka kimsenin acımadığını anlamıyor musun!
Hani nerde davulların, boruların?
Fransa Kralı, sessiz kalan ülkemizde giderek yayılıyor,
Miğveri başında sana ve hükümetine meydan okuyor,
Ama sen, ahlak budalası ukala
Kılını kıpırdatmıyor, «ah neden böyle yapıyor?»
Diye yakınıp duruyorsun[205].

(204) Albany'nin "Kaygı veriyor" sözünden buraya kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; bkz. Kittredge, 1197/31-50; Verity, 194/31-50.

(205) Goneril'in "Hainliklerini gerçekleştirmeden"le başlayan sözlerinden buraya kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1198/53-9; Verity, 195/53-9.

ALBANY

Sen kendine baksana, iblis!
Bir iblise uygun o çarpıklık,
Bir kadında durduğu kadar korkunç değil.

GONERIL

Hadi oradan budala!

ALBANY

Sen, değişen ve kadın görünümüne bürünmüş iblis, utan!
Bari bu görünümünü değiştirip de canavarlaşma!
Eğer şu elleri, öfkeyle[206] kaynayan kanıma
Alet etmek yakışsaydı bana,
Etlerinden kemiklerini bir bir ayırır, parçalardım.
Neyse ki, bir iblis olsan da,
Kadınlık görünümün koruyor seni benden.

GONERIL

Aman aman ne de erkekleştin birden[207]!

(Bir haberci girer.)

ALBANY

Ne haber?

HABERCİ

Ah efendim, Cornwall Dükü öldü.
Gloucester'in öteki gözünü de oyacağı sırada
Dükün adamlarından biri tarafından öldürüldü.

(206) "my blood" = "my passionate (angry) impulse" anlamında; Kittredge, 1198/64; Verity, 196/64.

(207) Albany'nin "Sen, değişen ve kadın (...)"la başlayan sözünden buraya kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1198/62-9; Verity, 195-6/62-9. Ayrıca, Goneril'in "Marry, your manhood mew!" sözündeki *mew* Quarto'ların bazısında *now* olarak yer almıştır.

ALBANY

Gloucester'in gözleri mi!

HABERCİ

Cornwall'ın büyütmesi olan bir hizmetli,
Duyduğu merhametin dürtüsüyle
Kılıcını efendisine doğrultarak engel olmak istedi
Onun yaşlı Gloucester'e ettiklerine;
Dük de, gazaba gelerek saldırdı onun üstüne
Başkalarının da yardımıyla yere serdi.
Ancak bu ara onu öldürecek olan darbeyi de yemişti.

ALBANY

Ey, haksever tanrılar, yeryüzünde işlenen cinayetlerin intikamını
Bu kadar çabuk almanız, şaşmaz delilidir varlığınızın!
Zavallı Gloucester! Öteki gözünü de kaybetti mi?

HABERCİ

Evet, evet, ikisini de efendim. —
Hanımefendi bu mektubu hemen yanıtlayacakmışsınız.
Kardeşiniz gönderdi.

GONERİL

(Kendi kendine.)

Bu bir bakıma iyi oldu[208];
Ama kardeşim şimdi dul,
Ve benim Gloucester'im de onun yanında;
Hayalimde kurduğum o yapı üstüme yıkılabilir,

(208) Goneril, Cornwall'ın ölümünü gizli bir sevinçle karşılar; çünkü onun plânındaki bir engel kendiliğinden ortadan kalkmıştır. Goneril, kocasını bertaraf edip Edmund'la evlendikten sonra Regan'ın topraklarını da ele geçirip kendi topraklarına katarak Britanya kraliçesi olmayı düşlemektedir.

Bu da sonum olur benim.
Ama düşündüğüm gibi olursa, bu haber hiç de kötü değil. —
(Yüksek sesle.)
Okuyup hemen yanıtlarım.
(Çıkar.)

ALBANY
Gözlerini çıkarırken oğlu nerelerdeydi?

HABERCİ
Hanımınızla buraya gelmişti.

ALBANY
Ama burada değil şimdi.

HABERCİ
Evet efendim; gelirken ona rastladım,
Gloucester Şatosu'na dönüyordu.

ALBANY
Bu vahşetten haberi var mı?

HABERCİ
Var efendim. Zaten oydu babasını ele veren,
Uygulanacak cezada istenildiği gibi hareket edilsin diye
Bilerek ayrıldı evden.

ALBANY
Gloucester! Kral'a gösterdiğin sevgiye teşekkür etmek,
Gözlerinin de intikamını almak boynumun borcu olsun!
Benimle gel dostum, daha ne biliyorsan hepsini anlat.
(Çıkarlar.)

Üçüncü Sahne[209]

(Dover yakınında Fransız Ordugâhı.)
(Kent ile Beyzade girerler.)

KENT

Fransa Kralı niçin böyle apansız geri döndü? Bu konuda bildiğin var mı?

BEYZADE

Yarım bırakmış olduğu bir hükümet işi; o buraya geldikten sonra patlak vermiş. Bu, ülke için öyle kaygı verici ve tehlikeli bir durum olmaya başlamış ki, kral'ın gitmesi zorunluymuş.

KENT

Peki komutayı kime bıraktı?

BEYZADE

Mareşal Mösyö La Far'a.

KENT

Götürdüğünüz mektubu Kraliçe nasıl karşıladı? Üzüldüğünü belli etti mi?

BEYZADE

Evet efendim. Mektubu aldı, önümde okudu,
O zarif yanaklarından arasıra küçük yaşlar yuvarlanıyordu.

(209) Bu sahnenin tümü Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1199; Verity, 197. Kent'le konuşan Beyzade, Kent'in daha önceki sahnelerin birinde Dover'e, Cordelia'ya göndermiş olduğu kişidir. Lear Dover'e gelmiştir. Gloucester de Dover kayalıklarına doğru Edgar'la gitmektedir. Buraya bir sonraki 4. sahnede erişecektir. Bu bölümün, 4,, 5. ve 6. sahneleri aynı günde geçer.

İsyan edip onu hükmü altına almak isteyen duygularını bastırıyor,
Onlara kendisi hakim olmaya çalışıyordu

KENT

Demek çok etkilendi!

BEYZADE

Evet, ama aşırı biçimde değil.
Kendini kontrol etmesiyle üzüntüsü arasındaki çatışma,
Yüzüne çok güzel bir anlam kazandırıyordu[210].
Yağmur yağarken güneşin açtığını görmüşsünüzdür:
Onun gülümsemesi ve ağlaması da böyle, ama daha güzeldi.
Olgun dudaklarında titreşen minik gülümsemeler,
Gözlerinden, elmaslardan damlayan inci taneleri gibi akan
Gözyaşlarının farkında değildi sanki.
Kısacası, keder, ona yakıştığı kadar başkalarına da yakışsaydı,
Herkesin peşinden koşacağı değerli bir şey olurdu.

KENT

Hiçbir şey söylemedi mi?

BEYZADE

Yalnız bir iki kez, göğsü sıkışıyormuş gibi,
İç çekerek, zorlukla «baba» diyebildi;
Sonra da, «Kardeşlerim, kardeşlerim! Kadınlığın yüzkarası
kardeşlerim!
Kent! Baba! Kardeşlerim! Hem de fırtınada hal Geceyarısı!
«Merhamet kalmadı mı bu dünyada?» diye hıçkırdı.
O saf gözlerinden dökülen cennetin kutsal suyuyla yıkadı
kederini;
Sonra da kederiyle başbaşa kalmak için çıktı, gitti.

(210) "express her goodliest" = "give her the most beautiful expression" anlamındadır; bkz. Kittredge, 1199/19.

KENT

Evet, evet, gökteki yıldızlardır karakterlerimizi etkileyen;
Yoksa aynı çiftten bu kadar değişik evlâtlar nasıl olabilir ki!
Ondan sonra hiç görüşmediniz mi?

BEYZADE

Hayır.

KENT

Fransa Kral'ı gitmeden önce mi görüşmüştünüz?

BEYZADE

Hayır efendim, gittikten sonra.

KENT

Anlaşıldı. Zavallı, acılı Lear burada, Dover'de.
Kendinde olduğu zamanlar, buraya niçin geldiğini anımsıyor,
Ama kızını görmeye de bir türlü karar veremiyor.

BEYZADE

Neden efendim?

KENT

Bir türlü yenemediği bir utanç yakasını bırakmıyor;
Katı yürekli davranışı yüzünden,
Ayrılırken, kızına hayır duasını çok görmesi,
Onu korumasız yabancı diyarlara terketmesi,
Kutsal haklarını o köpek kadar acıması olmayan kızlarına vermesi —
Bütün bunlar kafasını öyle bir zehirle kavuruyor ki,
Utancın ateşiyle Cordelia'ya yaklaşamıyor.

BEYZADE

Yazık, zavallı efendimiz!

KENT

Albany ile Cornwall'ın ordularından haber var mı?

BEYZADE

Gelen haberler harekete geçtiklerini gösteriyor.

KENT

Anlaşıldı. Şimdi sizi, efendimiz Lear'in yanına götüreceğim,
Siz orada kalıp gözkulak olursunuz kendisine.
Önemli olduğu için, ben bir süre daha gizleneceğim.
Ama gerçek kimliğimle ortaya çıktığımda,
Pişman olmayacaksınız dostluk gösterdiğiniz için bana.
Şimdi lütfen benimle gelin.

(Çıkarlar.)

Dördüncü Sahne

(Fransız Ordugâhı.)
(Davul ve flamalarla, Cordelia, Doktor ve askerler girerler.)

CORDELIA

Evet oymuş! Az önce rastlamışlar kendisine,
Dalgalı denizler kadar çılgın, şarkı söylüyormuş yüksek sesle,
Başında da şahtere, delice, dulavratotu, baldıran, ısırgan çuha çiçeği ile
Burcak ve besleyici ekinleri saran yaban otlarından bir çelenk varmış.
Bir bölük asker çıkarın: köşe bucak arasından ekin tarlalarını,
Onu bulup buraya getirsinler!

(Bir subay çıkar.)

Onun kederden yitirdiği aklını eski durumuna getirmede,

Bilim ne kadar yardımcı olabilir?
Bütün malımı mülkümü veririm onu iyileştirene.

DOKTOR

Çaresi var efendim. Ruhumuzun[211] sütanası dinlenmedir;
Onun ihtiyacı olduğu şey de bu.
Ayrıca, iyileşmesine yardımcı olacak çeşitli şifalı otlar
Ruhundaki acının gözlerini kapatabilir.

CORDELIA

Ey doğanın kutsal gizleri,
Toprağın daha nice bilinmeyen şifalı bitkileri,
Gözyaşlarım sulasın da ortaya çıkarsın sizi!
Derdine derman olsun bu iyi insanın!
Arayın onu! Her yanı iyice arayın!
Yol gösterici akıldan[212] yoksun kalmış yaşamını,
Şiddetli bir bunalım anında sona erdirmesinden korkarım.

(Bir haberci girer.)

HABERCİ

Haber geldi efendim. Britanya kuvvetleri Dover'e doğru ilerliyor.

CORDELIA

Bu biliniyordu zaten.
Ordumuz onları karşılamak üzere hazır bekliyor.
Ah, sevgili babacığım. Senin adına döndüm buralara.
Senin için tuttuğum yas, ısrarlı[213] gözyaşları,
Büyük ruhlu Fransa Kral'ını merhamete getirdi.
Boş bir ihtiras değil silahlarımızı harekete geçiren,

(211) "Our foster nurse of nature" = "the foster nurse of *our nature*" anlamında; Kittredge, 1200/12.
(212) "the means" ≒ "reason," akıl anlamında; "rage" = "frenzy," çılgınlık, bunalım anlamında; Kittredge, 1200/19, 20.
(213) "important" = "importunate," ısrarla isteyen; Verity, 197/26.

Ama sana olan sevgimdir, evlât sevgisidir,
Bir de haklı davasıdır yaşlı babamızın[214].
Dilerim, sana kavuşurum yakında!

(Çıkarlar.)

Beşinci Sahne

(Gloucester'in Şatosu.)
(Regan ile Kâhya Oswald girerler.)

REGAN

Kayınbiraderimin ordusu harekete geçti mi?

OSWALD

Evet efendim.

REGAN

Kendisi ordunun başında mı?

OSWALD

Evet, ama epeyce zor oldu bu;
Kızkardeşiniz muhakkak ki daha iyi bir asker.

REGAN

Kont Edmund, evde efendinle görüşmedi mi?

OSWALD

Görüşmedi efendim.

REGAN

Kardeşim ona bu mektubu niçin gönderdi acaba?

(214) Bir Fransız ordusunun Britanya topraklarına çıkmış olmasını kaldıramayacak olan Elizabeth dönemi seyircisini yatıştırmak için Shakespeare tarafından özellikle yazılmış olan sözlerdir bunlar.

OSWALD

Bilemeycceğim efendim.

REGAN

Böyle acele gittiğine bakılırsa, önemli bir işi olmalı.
Gloucester'in gözleri oyulduktan sonra,
Serbest bırakılması büyük bir hata;
İnsanları aleyhimize çeviriyor her gittiği yerde.
Sanırım Edmund acıyınca babasının sefaletine,
Onun o karanlıklar içindeki yaşamına son vermeye gitti;
Aynı zamanda düşmanın da kuvvetini öğrenmeye.

OSWALD

Peşinden gidip bu mektubu ona vermeliyim, efendim.

REGAN

Bizim kıt'alarınız yarın harekete geçiyor.
Bizimle kal; yollar çok tehlikeli.

OSWALD

Kalamam efendim. Hanımım bu işi hemen yapmamı emretti.

REGAN

Edmund'a niçin mektup yazıyor, anlamıyorum?
Sen söyleyemez miydin ona istediğini?
Ama belki de bazı şeyler — nerden bilirim —
Bilir misin Oswald, ben seni çok severim —
Hadi ver de mektubu açayım.

OSWALD

Aman efendim, bunu yapmaktansa —

REGAN

Hanımının kocasını sevmediğini biliyorum;
Bundan eminim. Daha geçen gün burada,
Baygın baygın bakıyordu soylu Edmund'a,

Onu anlamlı bakışlarla süzüyordu.
Biliyorum, onun sırdaşı olduğunu.

OSWALD

Ben mi efendim!

REGAN

Anlayışla karşılıyorum bunu. Senden sır saklamaz, eminim.
Onun için kulak ver[215] şimdi söyleyeceklerime:
Kocam öldü. Edmund'la konuşup anlaştık;
O, hanımından çok bana uygun.
Bu söylediklerimi düşün, gerisini de sen çıkar artık.
Edmund'u bulursan bunu[216] ona ver lütfen;
Hanımına bu dediklerimi aktarınca,
Rica et, aklını başına toplasın.
Hadi, şimdi iyi yolculuklar sana!
Ha, o hain kör hakkında haber alacak olursan,
Unutma, ödül var onu gebertecek olana.

OSWALD

Ah efendim, ona bir rastlayacak olursam,
Hangi tarafa hizmet ettiğimi görürsünüz o zaman.

REGAN

Güle güle!

(Çıkarlar.)

(215) "take this note" = "to take note of this," ya da "to receive and consider what I tell you" anlamında; Kittredge, 1201/29; Verity, 200/29. Bazı çevirmenler bunu "Al şu mektubu" diye çevirmişlerdir ki yanlıştır. Regan zaten kendi düşüncelerini Oswald'a açıkça söyler; kaldı ki Regan'ın bütün ısrarlarına rağmen, Oswald, Goneril'in Edmund'a yazdığı mektubu vermez. Bu da Oswald'ın Goneril'e olan bağlılığını kanıtlar. İş böyleyken Regan ne diye Oswald'ın eline özel bir mektup versin?

(216) "this" ile Regan bir armağan gönderir; Edmund'un onu anımsaması için değerli bir şeydir bu — ama kesinlikle bir mektup değildir.

Altıncı Sahne

(Dover yakınında bir kır.)
(Gloucester ile köylü kıyafetiyle Edgar girerler.)

GLOUCESTER
Ne zaman varacağız o kayalığın tepesine?

EDGAR
İşte çıkıyoruz ya. Bakın nasıl güç harcıyoruz.

GLOUCESTER
Yer bana düzmüş gibi geliyor.

EDGAR
Son derece dik. Dinleyin, duyuyor musunuz denizin uğultusunu?

GLOUCESTER
Yoo, hiçbir şey duymuyorum.

EDGAR
Demek gözlerinizin verdiği acı, duyularınızı da körletiyor.

GLOUCESTER
Öyle olmalı herhalde... Tanrı aşkına —
Sesin değişmiş gibi geliyor bana;
Eskisinden çok daha özlü, çok daha düzgün konuşuyorsun.

EDGAR
Yanılıyorsunuz efendim. Giysilerimden başka
Hiçbir değişiklik yok bende.

GLOUCESTER

Bilmem, bana öyle geliyor[217].

EDGAR

Yaklaşın. İşte geldik efendim! Durun şimdi:
Bu kadar aşağılara bakmak ne korku verici,
Ne baş döndürücü bir şey!
Aşağılarda uçan küçüklü büyüklü kargalar,
Buradan bakınca mayıs böcekleri kadar ufaklar.
Uçuruma iple sarkıtılmış bir adam
Rezene topluyor kayalarından arasından —
Dehşet verici bir uğraş bu —
O da kafasından daha büyük görünmüyor;
Deniz kıyısındaki balıkçılar farelere benziyor;
Ya uzaktaki demirli gemi ancak sandalı kadar;
Sandalı da zar zor seçilebilen bir şamandıra;
Sayısız aylak çakılı durmadan homurdanarak döveri
Büyük dalgaların sesi bu kadar yukardan duyulmuyor.
Artık bakamayacağım: başım döner, gözlerim kararır da
Tepe üstü düşerim, diye korkuyorum.

GLOUCESTER

Beni o durduğun yere götür.

EDGAR

Bana elinizi verin. İşte, burası uçurumun tam kenarı,
Dünyaları verseler istemezdim, şimdi şu durduğunuz yerde
olmayı[218].

(217) Edgar, az sonra, şimdiki kişiliğini "Kötü Ruh" olarak tanıtacağından Gloucester'in atlamasına kadar olan kesimde sesini gerçekten değiştirmiştir. Bunu plânının bir bölümü olarak bilinçli yapmıştır.

(218) "leap upright" = "if I were as near the edge as you are at the moment anlamında; bkz. Kittredge, 1201/27. Çevirmenlerce burası "aşağı atlamazdım" diye çevrilmiş.

GLOUCESTER

Elimi bırak. İşte dostum, sana bir kese daha;
İçinde bir yoksulu sevindirecek kadar mücevher var.
Perilerle tanrılar bereket getirsinler bununla sana.
Şimdi beni kendi halime bırak, veda et bana,
Buradan uzaklaştığını duyayım, hadi.

EDGAR

Tanrı'ya emanet olun, iyi yürekli efendim.

GLOUCESTER

Dilerim öyle olsun.

EDGAR

(Kendi kendine.)

İyileşmesi için umutsuzluğuyla böyle oynuyorum[219].

GLOUCESTER

Ey yüce tanrılar!

(Diz çöker.)

Bu dünyayı artık terkediyorum,
Huzurunuzda bu onulmaz acımı
Üzerimden tevekkülle silkip atıyorum.
Karşı konulmaz iradenize isyan etmeden
Bu açıya dayanabilseydim eğer,
Yanık, ışık vermeyen bir fitile dönen hayatımın
Şu arda kalan rezilliğini beklerdim
Kendi kendine yanıp kül oluncaya kadar.
Şayet yaşıyorsa, size emanettir Edgar!
Hadi elveda dostum.

(219) Bu seyirciler açısından önemli bir açıklamadır. Gloucester'in kendini öldürme düşüncesinden vazgeçmesini sağlamak için, Edgar, babasını, tehlikesiz bir yere getirmiştir.

EDGAR

İşte gidiyorum ben de, Tanrıya emanet ol!

(Gloucester kendini öne doğru fırlatır ve düşüp bayılır.)

Nasıl oluyor bilemiyorum ama,
İnsanın hayal gücü öylesine etkili ki,
Tüm canlılığına karşın, hayat denen o hazineyi
Bazan aşırıp soyuveriyor,
Hayatın kendi buna karşı koyamayınca.
Sandığı yerde olsaydı, çoktan ölmüştü şimdi. —
Yaşıyor musun, öldün mü?
Hey siz beyim[220]! Arkadaş! İşitiyor musun? Konuşsana! —
Böyle de ölebilir ya... Ama hayır, yaşıyor.
Siz kimsiniz efendim[221]?

GLOUCESTER

Git başımdan, bırak da rahat öleyim.

EDGAR

Bir örümcek ağı lifi, bir tüy, hava olmalıymışsınız siz.
Bu kadar yüksekten tepeüstü düştünüz.
Şaşılacak şey! Bir yumurta gibi paramparça olmalıydınız.
Oysa nefes alıyorsunuz, hayal değilsiniz,
Bir yeriniz kanamıyor, konuşabiliyorsunuz, sapasağlamsınız.
Dikine düştüğünüz uçurumun yüksekliği
Uçuca ekli on gemi direğinden fazla.
Yaşamanız bir mucize! Hadi konuş.

GLOUCESTER

Ben düştüm mü, düşmedim mi?

(220) Edgar, şimdi de uçurumun altındaki deniz kıyısında gezinirken onu düşerken gören bir adamı oynamaktadır.

(221) Edgar, babasını, kendini öldürme düşüncesinden vazgeçirmek için, bu oyunu oynar; sanki tanrılar bukadar yukardan düştüğü halde, ölmesini istememişlerdir. Bu mucizeye inandırırsa, Gloucester'in kendini öldürme düşüncesinden vazgeçeceğini bilmektedir.

EDGAR

Düştün ya, hem de şu kireçli kayaların o korkunç tepesinden düştün.
Başını kaldır da bir bak! Tepedeki tiz sesli tarlakuşunu
Ne görebilir, ne de işitebilirsin buradan. Bir baksana.

GLOUCESTER

Bakamam, gözlerim yok. Yoksa reziliik denen şey
Kendini ölümle ortadan kaldırmak nimetinden de mi yoksun?
Oysa zorbanın gazabını atlatmak, gururlu iradesini bozmak için
Sefaletin elindeki tek tesellidir bu.

EDGAR

Elini ver bana... Hadi kalk! Hah şöyle.
Nasıl hisediyorsun? Derman kalmış mı bacaklarında?
İşte ayakta durabiliyorsun.

GLOUCESTER

Evet, evet.

EDGAR

İnanılmaz bir şey bu.
O kayanın tepesindeyken yanından garip biri ayrıldı,
Neydi o?

GLOUCESTER

Zavallı, talihsiz bir dilenci.

EDGAR

Buradan, aşağıdan bakınca
Gözleri iki dolunay gibi göründü bana;
Sanki bin tane burnu, dalgalı denizler gibi
Kıvrım kıvrım boynuzları vardı.
O mutlaka bir şeytandı.

Onun için, sen, talihli babacığım[222],
Kendilerine yardım edemeyen[223] insanlara
Yardım ederek kendilerine onurlar kazandıran
Yüce tanrılara şükret, onlar korudular seni.

GLOUCESTER

Şimdi her şeyi anımsıyorum[224]. Bundan böyle
Istırabım, «yeter artık, yeter» diye haykırıp dininceye kadar
Acıma katlanıp sonra öleceğim.
O sözünü ettiğin şeyi, insan sanmıştım ben.
Tevekkeli, ikide bir «Kötü ruh, Kötü ruh» deyip duruyordu —
Beni tepeye o getirdi.

EDGAR

Kaygılanmayın efendim, rahatlayın.

(Bunalım içindeki Lear yaban otlarıyla garip bir biçimde bezenmiş olarak girer.)

Kim o gelen? Sağlıklı bir kafa,
Hiçbir zaman sokamaz kendini bu kılığa.

LEAR

Kalp para bastım diye kimse kılıma dokunamaz benim;
Ben Kral'ın ta kendisiyim.

EDGAR

Ne yürek parçalayıcı bir manzara!

(222) Edgar'ın burada "father" = baba, diye hitap etmesi, kendi kimliğini açıklamasından değil, kendinden yaşlı birine yönelmesinden, bir de kimliğini saklasa da, "baba" demek hoşuna gittiğinden dolayıdır.

(223) "Of men's impossibilities" = "who cannot help themselves," anlamında; Kittredge, 1202/74; Verity, 203/74. Yanlış çevrilen yerlerden biri de budur.

(224) Gloucester, deli dilencinin davranışlarını ve konuşma biçimini anımsamaya başlar.

LEAR

Mevkiim söz konusu olunca, sanattan daha üstündür doğa[225]. Şu herif, yayını, karga kovalayan çocuklar gibi tutuyor. Bari, uzun bir ok yerleştir şu yaya. Bakın bir fare... susss... ses çıkarma. Bir parça kızarmış peynir işini görür onun. İşte eldivenim; deve meydan okuyarak şunu bir deneyelim. Yaklaştırın boyalı kargaları... Vay vay vay, ne de güzel gitti ok, tıpkı bir şahin gibi[226]! Hedefi onikiden vur, tam göbeğinden! Vınnnl.. Parolayı ver!

EDGAR

Tatlı merzengûş[227]

LEAR

Tamam geç.

GLOUCESTER

Bu sesi tanıyorum.

LEAR

Ya, demek ak sakallı bir Goneril ha[228]! Köpek gibi kuyruk salladılar bana; ve henüz tüysüz bir delikanlıyken, bir yaşlı kadar akıllı olduğumu söylediler[229]. «Evet» dediğime «evet», «hayır»

(225) «Sanat doğayı değiştirmek içindir" *(Kış Masalı,* IV. Böl., 4. sahne); ancak iş krallık konusuna gelince değişir, çünkü kral yetkisini doğadan alır ve bunu hiçbir şey bozamaz, anlamında.

(226) "well flown, bird," avcı şahin yetiştirmede kullanılan bir deyimdi; ama Lear bu deyimi okçuluğa uyguluyor; bkz. Verity, 203/91; Kittredge, 1203/92.

(227) Edgar bunu, Lear'in başındaki yaban otlarından çağrıştırarak söyler.

(228) Lear, Gloucester'i, ak sakal takarak kılık değiştirmiş Goneril sanır; bkz. Kittredge, 1203/97.

(229) "told me I had white hairs ere the black ones were there," bir deyimdir; bkz. Kittredge, 1203/97.

dediğime «hayır» dediler hep! Yaltaklanmayla söylenen «evet» ile «hayır» Tanrı'ya inananlara yakışmaz[230]! Ama yağmurlar iliklerime işleyip rüzgârların beni titrettiği gün; gökgürültüsü çağrılarıma kulak verip susmayınca, ne mal olduklarını anladım, kokuları çıktı ortaya. Hadi oradan, onlar sözünün eri değil! Bana, «sen her şeyimizsin,» diyorlardı. Yalan, koca bir yalan! — Hummaya bağışıklığım yok, işte ateşler içinde kıvranıyorum.

GLOUCESTER

Evet, bu ses özelliğini çok iyi tanıyorum.
Bu Kral değil mi?

LEAR

Kral ya, tepeden tırnağa kadar hem de!
Şöyle kaşlarımı çatıp etrafa bir göz gezdirdim mi,
Görün nasıl tir tir titrer kullarım.
Şu adamın hayatını bağışlıyorum. Suçun neydi?
Zina mı? Hayır, ölmeyeceksin. Zinadan ölünür mü hiç?
Ölünmez. Çalıkuşu da aynı şeyi yapıyor,
Küçük, parlak sinekler de gözümün önünde durmadan çiftleşiyor.
Bırakın çiftleşme serpilip gelişsin;
Gloucester'in piç oğlu bile,
Yasal bir yatağın yorganları arasında
Ortaya çıkan kızlarımdan
Daha çok sevgi gösterdi babasına.
Şehvet iş başına, üst üste alt alta!
Asker gerekli bana.
Şu nazlı nazlı gülümseyen kadına bakın hele,
Bacak arasındaki yüzü buz kesmiş sanki,
Yapmacık tavırlarıyla bürünmüş erdemin utangaçlığına,
Güya irkiliyor zevk sözünü bile işitince.

(230) Tıpkı bir köpek gibi yaltaklanmak anlamında; bkz. Kittredge, 1203/98; Verity, 203/98-9.

Oysa sansar ya da aygır bile
Onun kadar iştahla koşamaz bu zevke.
Bunların üstü kadın, alt tarafları hayvandır[231].
Bellerinden yukarısı tanrılarındır,
Ama aşağısı şeytanın malıdır.
Hep oradadır cehennem, karanlık, kükürt kuyuları, kaynar sular,
Ateşler, pis kokular, bulaşıcı hastalıklar.
Öf, öf, öf, Pöf, pöf, pöf!
Eczacı, eczacı, otuz gram misk kokusu ver bana;
Arıtayım düşüncelerimi. İşte paran.

GLOUCESTER

İzin verin de, şu mübarek eli öpeyim.

LEAR

Dur, önce sileyim, ölüm kokuyor elim.

GLOUCESTER

Ah, doğanın yıkılmış şaheseri!
Demek şu uçsuz bucaksız evren de bir gün yok olup gidecek.
Beni tanıyor musunuz?

LEAR

Gözlerin hiç de yabancı gelmiyor. Ne o, göz mü ediyorsun bana? Yoo, ne yaparsan yap, kör Küpidon, beni kandıramazsın. Âşık olmam artık. Sen hele şu yazılı metni bir oku: nasıl da meydan okuyorlar bana; dikkat et üsluba.

GLOUCESTER

O yazının her harfi bir güneş olsa, göremem yine de[232].

(231) Shakespeare, burada, mitolojik bir yaratık olan "Centaurs" = Kentaros'un adını eder. Bu mitolojik yaratıkların belden yukarısı insan, aşağısı da aygırdır. Şehveti temsil ederler. Yazar, herhalde Kentaros'ların Pirithous'un gelinini dağa kaldırmalarını düşünmüş olmalı.

(232) Gloucester, Lear'in çılgın kafasında uydurduğu "meydan okuma" metnini gerçek sanır.

EDGAR

(Kendi kendine.)

Bunları biri anlatsaydı, inanmazdım;
Ama işte gözlerimle görüyorum
Ve yüreğim dayanmıyor bu manzaraya.

LEAR

Okusana!

GLOUCESTER

Neyle, göz çukurlarımla mı?

LEAR

Hımm, yani kafanda göz yok, kesende de para! Bunu mu demek istiyorsun[233]?
Demek gözlerin üzücü bir karanlıkta[234], kesene de delikten ışık giriyor.
Ama yine de dünyanın gidişatını görüyorsun, değil mi!

GLOUCESTER

Duygularımla görüyorum, efendim.

LEAR

Ne, deli misin sen? Dünyanın durumu gözsüz de görülebilir. Kulaklarınla seyret. Bak, şuradaki yargıç, şu zavallı hırsıza nasıl sövüp sayıyor. Gel, kulağına söyleyeyim! Şimdi şu ikisinin yerlerini değiştir; duma duma dum! Kim yargıç, kim hırsız? Bir çiftlik köpeğini dilenciye havlarken gördün, değil mi?

(233) "Are you there with me?" = "Is that what you mean?" anlamında; bkz. Kittredge, 1204/147; Verity, 204/129.

(234) "in a heavy case" = "in a sad condition" anlamındadır; Kittredge, 1204/149; Verity, 204/131. Ancak burada "heavy" ve "case" sözcükleriyle cinas yapılmıştır ki, Türkçeye çevrilirken bu ikinci anlamı da verebilmek olanaksızdır.

GLOUCESTER

Gördüm efendim.

LEAR

Zavallı dilencinin, köpeğin önüsıra kaçtığını da görmüşsündür elbet! Hah, işte tam burada iktidarın heybetli bir örneğini görebilirsin: makamındaysa, köpeğe bile itaat etmek gerek. Hey sen, alçak kolcu, çek şu kanlı elini! Ne kırbaçlayıp duruyorsun o zavallı orospuyu? Kırbaçlayacaksan, kendi sırtını kırbaçla! Onu kırbaçlamana neden olan şeyi, sen onunla yapmak için yanıp tutuşmuyor musun? Tefeci, onu dolandıranı astırır. Lime lime giysiler, en ufak, en önemsiz hataları bile gösterir. Ama günahına altın kaplat da gör, adaletin güçlü, uzun kılıcı bir şey yapamadan kırılır. Bir de sen o günahı paçavralara sar, bir cücenin saman çöpü bile onu deler. Hiç kimse suçlu değildir — hiç kimse diyorum! Ben her şeyi yapmalarına izin veriyorum. Sen de al şu af kararımı[235], dostum; ben seni suçlayanların ağzını mühürleyecek güce sahibim[236]. Kendine cam gözler al ve adi bir politikacı gibi, görmediğini görür gibi yap. Ee, hadi, çekin bakalım çizmelerimi şimdi. Daha kuvvetli, daha kuvvetli! Hah şöyle[237]!

EDGAR

Tutarsız bir konuşmada akıllıca sözler!
Delilik içinde akıllılık!

(235) Lear, Gloucester'i karşısına çıkardıkları bir suçlu sayar ve ona imzalayıp mühürlediği af belgesini verir gibi yapar; Kittredge, 1204/173.

(236) "Günahını altın kaplat"tan buraya kadar olan kesim, Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1204/169-74.

(237) Bu tirad, bir anakronizmdir; çünkü bu tirad, oyunun aksiyonunun geçtiği dönemdeki ilkel toplum kavramını değil, Shakespeare'in kendi dönemindeki toplumu eleştirir.

LEAR

Başıma gelenlere ağlayacaksın eğer,
Gözlerimi al. Seni çok iyi tanıyorum ben:
Senin adın Gloucester.
Tevekkül göstermelisin. Ağlayarak geldik bu dünyaya;
Biliyorsun, havayı ilk kez ciğerlerimize çektiğimizde
Cıyak cıyak bağırırız hepimiz de.
Sana bir vaaz vereyim; dinle!

GLOUCESTER

Yazık, doğduğumuz güne yazık.

LEAR

Doğduğumuzda ağlarız,
Çünkü bu büyük maskaralar sahnesine çıkarız.
Doğrusu, beyler, bu modaya uygun güzel bir şapka.
Süvari atlarının ayaklarına çuha sarmak
Çok ince bir savaş hilesi olurdu.
Denemeliyim ben bunu.
Bir de o damatlarımı ansızın bastırdım mı,
İşte o zaman hücum, saldır, öldür, boğazla!

(Maiyetiyle bir beyzade girer.)

BEYZADE

İşte burada! Sakın bırakmayın —
Efendimiz, çok sevgili kızınız —

LEAR

Kurtaracak kimse yok mu? Ne yani, tutsak mıyım şimdi?
Ben talihin doğal soytarısıyım. İyi davranın bana.
Kefaletimi hemen öderler benim. Önce bir hekim bulun.
Beynimden yaralandım ben.

BEYZADE

İstediğiniz her şey yerine getirilecektir, efendim.

LEAR

Yardıma gelen kimse yok mu? Yapayalnız mı kaldım?
Gözyaşlarına boğar böyle bir durum insanı,
Gözlerini bahçe kovaları gibi kullandırır,
Yatıştırsın diye sonbahar tozlarını.

BEYZADE

Efendimiz[238] —

LEAR

Tertemiz giyinmiş, bakımlı bir güvey gibi öleceğim.
Ne dersiniz? Güler yüzle ölüme gideceğim.
Neden olmasın, bir Kral'ım ben;
Bunu biliyor muydunuz, beyler?

BEYZADE

Siz bir kralsınız, bizler de sizin itaatli kullarınız.

LEAR

Öyleyse, iş işten geçmemiş daha!
O zaman gelin, yakalamak istiyorsanız, yakalayıp tutun.
Tut hadi, tut, tut, tut[239]!

(Koşarak çıkar, peşinden giderler.)

BEYZADE

En aşağılık zavallıda bile yürekler acısı bir manzara,
İnsan söyleyecek söz bulamıyor bir kralda!
Ama senin öyle bir kızın var ki Kral'ım,
Tüm dünyayı, öbür iki kızının bulaştırdığı
Evrensel lânetten kurtarıyor.

EDGAR

Selam size beyzadem!

(238) "Efendimiz —" Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1205/201.
(239) "sa, sa, sa, sa!," eskiden avcıların av çağrısıydı; avcılar, köpeklerinin avın peşinden koşmaları için böyle bağırırlardı; Kittredge, 1205/207.

BEYZADE

Tanrı gönlünüzce versin! Bir şey mi istediniz?

EDGAR

Yakında olacak çarpışmayı işittiniz mi efendim?

BEYZADE

Olacağı kesin, herkes de biliyor.
Kulağı olan herkesin duyduğu şey.

EDGAR

İzninizle bir şey daha sorayım:
Öteki tarafın ordusu ne kadar yakınımızda?

BEYZADE

Çok yakındalar ve hızla geliyorlar.
Esas kuvvetler her an burada olabilirler.

EDGAR

Teşekkür ederim efendim. Buydu öğrenmek istediğim.

BEYZADE

Kraliçe, hernekadar bazı özel nedenlerden burada kalmış olsa da,
Ordusu çoktan harekete geçti.

EDGAR

Teşekkür ederim efendim.

(Beyzade çıkar.)

GLOUCESTER

Siz, ey merhametli tanrılar; canımı zamanı gelince alın da[240],
Kötülük meleğim[241] beni yine ayartıp sizin kararınızdan önce
Ölüm düşüncesini sokmasın kafama!

(240) "take my breath from me" = "when the appointed time comes" anlamında; Kittredge, 1205/221.
(241) "my worser spirit" = "the evil side of my nature" anlamında; aynı, 1205/222.

EDGAR

İyi dua ettin, baba.

GLOUCESTER

Şimdi söyleyin bakalım, siz kimsiniz?

EDGAR

Kaderin sillesiyle kolu kanadı kırılmış bir zavallı,
Gördüklerim ve yüreğimde acısını duyduğum şeyler,
Beni, merhamet duymaya hazır bir duruma getirdi.
Elinizi verin; sizi sürekli kalabileceğiniz bir yere götüreyim.

GLOUCESTER

Var ol, evlat! Tanrı bütün nimetlerini,
Bütün mutluluklarını bu minnetime katsın!

(Kâhya Oswald girer.)

OSWALD

İşte ödül burada! Hem de tam zamanında[242]!
Senin o gözsüz başın beni servete kavuşturmak için
Yaratılmış meğer. Sen, uğursuz, ihtiyar hain,
Günahlarını hatırla ve pişmanlık duanı et[243]!
Seni gebertecek kılıç çıktı kınından.

GLOUCESTER

Vur, vur; o bana yardım edecek kolunu olanca gücünle indir.

(Edgar araya girer.)

(242) "happy" = "opportune" anlamında; aynı, 1206/231.
(243) «Briefly thyself remember" = "think over your sins and repent" anlamında bkz. Verity, 206/210; Kittredge, 1206/233.

OSWALD

Küstah köylü, ne yapıyorsun?
Yasa dışı ilan edilmiş bir haini nasıl korursun?
Çekil! Dikkat et o kötü talihi sana bulaşmasın.
Bırak kolunu!

EDGAR

Burahmam efendi, nedenini bilmeden burahmam[244].

OSWALD

Bırak köle, yoksa gebertirim!

EDGAR

Git işine be ağam, burah da biz zavallıları, yolumuza gidek. Böyle caha satmaynan canım çıkaydı eğer, bugünkü günden ta on beş gün öncesi ölmüş bulurdun beni. Yoo, öyle yandan yanaşma ehtiyara; bah sonram söylemedi dimiyesin, bi yanaştun mu, kellen mi yohcam bu zopa mı daha sağlam denerum ha! Gerçek diyom hani.

OSWALD

Çekil önümden bokböceği!

(Dövüşürler.)

EDGAR

Gel de, dişlerini sapır sapır dökem! O gılıçla gıç gıvırtarak yaptığın hemle vız gelir bana.

(Oswald düşer.)

(244) Edgar burada köylü şivesiyle konuşmaya başlar. O dönemde, yazarlar genellikle Somersetshire şivesini kullanırlardı; Verity, 206/216-26. Shakespeare bilgini Kittredge, bu şivede, modern sahnenin İrlanda şivesi, İngiliz "cockney" ve Amerikan şivelerinin karışımı olan bir konuşma biçimine dikkat çeker; bkz. 1206/240.

OSWALD

Alçak köle, beni öldürdün. Serseri, al şu kesetni.
Rahat yüzü görmek istiyorsan eğer, göm beni.
Üzerimde bulacağın mektubu Gloucester Kontu Edmund'a ver.
İngiliz ordugâhında bulursun onu.
Alı... ne zamansız... ölüm.

(Ölür.)

EDGAR

Ben seni çok iyi tanırım; her kötülüğe teşne olan alçak!
Hanımının bütün günahlarına, alçakça isteklerine koşan
Uşak ruhlu herif!

GLOUCESTER

Ne o? Öldü mü?

EDGAR

Oturun şuraya, rahatınıza bakın, baba.
Bir bakayım ceplerine:
Şu sözünü ettiği mektup belki işime yarayabilir.
Ölmüş. Üzgünüm, celladı bir başkası olsaydı keşke.
Hah... işte! Saygıdeğer mühür, izninle!
Gerçi bu efendice bir hareket değil ama
Düşmanlarımızın kafasından geçenleri bilmek için,
Mektupları şöyle dursun,
Yarıp açmak gerekir yüreklerini bile.

(Okur.)

«Birbirimize ettiğimiz yeminler unutulmasın.
Onu ortadan kaldırmak için elinizde çok fırsat olacak.
Eğer düşüncenizde bir değişiklik yoksa, zaman da zemin de bulunur. Düşmanlarını yenip de zaferle dönerse yapılacak bir şey kalmaz; çünkü o zaman ben tutsak, yatağım da zindan olur; o yatağın tiksindiğim sıcaklığından beni kurtarın ve emeklerinize karşılık onun yerini siz alın.
Karınız demeye can atan sevgili hizmetkârınız, Goneril.»

Ne kadar sınırsız bir ufkun var, ey kadın şehvetil
O iyi yürekli kocasının hayatına kastetmiş demek.
Kocasıyla değişeceği kimse de kardeş müsvettesi —
Burada, şu kumlarla örtüveririm üstünü, yeter;
Sen, şehvetin, cinayetin dinsiz imansız habercisi;
Zamanı gelince de, bu iğrenç mektubu seriveririm,
Canını almayı planladığınız Dük'ün gözleri önüne.
Albany'nin şansı varmış yine de,
Bu uşağın öldüğünü, ne işlere koşulduğunu söyleyebileceğim kendisine.

GLOUCESTER

Kral aklını yitirdi. Ne katı, kör duyularım varmış ki,
Böyle ayakta kalıp sınırsız acılarımı, derinden hissediyorum.
Daha iyi olurdu aklımı yitirseydim.
Hiç olmazsa düşüncelerim kederimden ayrılır,
Acılarım kuru hayallerle kendi kendini tanımaz olurdu.

(Uzaktan davul sesleri gelir.)

EDGAR

Elinizi verin. Uzaktan gelen davul sesleri var.
Gelin baba, sizi bir dostun yanına götüreyim.

Yedinci Sahne[245]

(Fransız ordugâhında bir çadır.)
(Cordelia, Kent, Doktor ve Beyzade girerler.)

CORDELIA

Soylu Kent, ne yapabilirim bu iyiliklerine layık olabilmek için?

(245) Bir sonraki gün olabilir. Lear bulunmuş ve Cordelia'nın ordugâhında bir yatağa yatırılmıştır.

Ömrüm yetmeyecek buna, yapabileceklerim de pek zavallı kalacak
Senin yaptıklarının yanında.

KENT

Efendim, hizmetimi böyle değerlendirmeniz
Benim için yeter de artar bile.
Anlattıklarım harfi harfine gerçeğe uygundur;
Ne fazla, ne eksik, her kelimesi doğrudur.

CORDELIA

Daha iyi bir şeyler giyiniz efendim.
Acı günleri anımsatıyor bu üstündekileriniz.
Çıkarın şunları rica ederim.

KENT

Bağışlamanızı dilerim, efendimiz.
Şu anda kim olduğumu açıklamam
Maksadımın gerçekleşmesini engeller.
Sizden özel bir ricam var:
Beni tanımamalısınız uygun bulacağım zamana kadar.

CORDELIA

Peki, öyle olsun lordum.

(Doktora.)

Kral nasıl?

DOKTOR

Hâlâ uyuyor efendim.

CORDELIA

Bağışlayıcı tanrılar, lütfedin,
O aldatılmış varlığında açılan derin yarayı iyileştirin!

Bu çocuklaşmış[246] babanın
O ölçüsü ve uyumu bozulmuş aklını düzenleyin!

DOKTOR

İzin verirseniz efendim,
Kral'ı uyandırabiliriz artık. Uzun zamandır uyuyor.

CORDELIA

Bilginiz neyi gerektiriyorsa, onu yapın,
Dilediğiniz gibi hareket edin. Üstündekiler değiştirildi mi?

(Hizmetlilerin taşıdığı bir koltuk üzerinde «uyuyan» Lear girer.)

BEYZADE

Evet efendim, derin derin uyurken
Yeni elbiseler giydirdik ona.

DOKTOR

Kral'ı uyandırırken yanında olun, efendim.
Sakinleştiği konusunda hiç kuşkum yok.

CORDELIA

Peki.

(Müzik çalar.)

DOKTOR

Lütfen daha yaklaşın. Hey, biraz daha yüksek çalın[247].

(246) "child-changed" = "changed to a child" anlamında, yoksa çevirilerde olduğu gibi "evlatları yüzünden" anlamında değil; bkz. Kittredge, 1207/17.

(247) Cordelia'nın "Peki" demesinden buraya kadar olan kesim Folio' lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1207/24-5. Eskiden ruh bozuklukları müzikle tedavi edilmeye çalışılırdı.

CORDELIA

Dilerim, sevgili babacığım, hastalığının merhemi olsun
dudaklarım,
Bu öpücük, kardeşlerimin ezdiği o kutsanmış varlığının acısını
Biraz olsun alır belki!

KENT

Ah, iyi yürekli prenses!

CORDELIA

Babaları olmasaydı bile,
Şu kar beyazı saçların yumuşatmalıydı onların yüreklerini.
Bu yüz, rüzgârların saldırısına mı uğramalıydı?
Göklerin o korkunç gürültülerine mi karşı durmalıydı?
Ani şimşeklerin eğri büğrü çakışları altında mı kalmalıydı?
Issızda yapayalnız kalmış bir fedai gibi,
Bu seyrek buklelerinle mi karşı koydun bu kıyamete[246]?
Beni ısırmış olsaydı bile, düşmanımın köpeğine
Ocağımın yanında yer verirdim böyle bir gecede,
Oysa sen, zavallı babacığım, domuzlarla, kimsesiz serserilerle,
Çürümüş saman çöpleri üzerinde korunmaya çalıştın.
Yazık, çok yazık! Büyük bir mucizedir
Aklınla birlikte yaşamını da yitirmemiş olman. —
Uyanıyor, konuşun onunla.

DOKTOR

Siz konuşsanız daha iyi olur efendim.

CORDELIA

Efendimiz nasıllar? Nasıl hissediyorlar kendilerini haşmetli
kralımız?

(248) "Göklerin o korkunç gürültülerine..."den buraya kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; aynı, 1207/24-5.

LEAR

Bana haksızlık ediyorsunuz mezarımdan çıkardığınız için beni.
Sen mutluluk veren bir ruhsun;
Oysa ben ateşten bir tekerleğe bağlıyım
Ve gözyaşlarım erimiş kurşun gibi
Akıp yakıyor benliğimi.

CORDELIA

Beni tanıdınız mı, efendim?

LEAR

Tanıdık bir ruhsun sen. Ne zaman öldün?

CORDELIA

Kendine gelemedi, hâlâ.

DOKTOR

Daha tamamen uyanmadı, efendim. Rahat bırakın biraz[249].

LEAR

Nerelerdeydim ben? Şimdi neredeyim?
Gün ışığı? Başka birini bu durumda görseydim,
Ölürdüm merhametten. Bilmiyorum ne diyeceğimi.
Şu ellerin bile benim olduğuna yemin edemem.
Dur bakayım: iğnenin battığını duyuyorum oysa.
Keşke kendimden de bu kadar emin olabilseydim!

CORDELIA

Bana bakın efendim,
Ellerinizi uzatıp hayır duası edin bana.
Hayır efendim, diz çökmeyin.

(249) Lear'in artık bunalımdan çıktığı bellidir. Ancak tam olarak kendine gelebilmesi için birkaç dakikaya gereksinimi vardır. Lear'in bu uyumayla uyanıklık arasındaki anlarını doktor çok iyi anlamıştır.

LEAR

Lütfen benimle eğlenmeyin,
Ahmak, yaşlı bir bunağım ben.
Yaşım sekseni geçti, ne bir saat fazla, ne eksik[250];
Doğrusunu söylemek gerekirse,
Korkarım aklım tam başımda değil.
Sizi ve şu adamı tanıyacak gibiyim,
Ama emin değilim;
Çünkü nerede olduğumu kesinlikle bilmiyorum;
Hafızamı zorluyorum, ama bu giysilerimi tanımıyorum;
Ne de dün nerede geceledim, anımsamıyorum.
Benimle alay etmeyin ama,
Ben bensem, bu da kızım Cordelia galiba.

CORDELIA

Evet, benim! Benim!

LEAR

Ne o, yaş mı var gözünde? Evet ya.
Yalvarırım ağlama.
Benim için zehirin varsa, ver içeyim.
Biliyorum beni sevmediğini;
Anımsadığıma göre, kardeşlerin haksızlık ettiler bana.
Senin geçerli nedenlerin var, onların yok oysa.

CORDELIA

Hayır, hayır, hiçbir geçerli neden yok, baba.

LEAR

Fransa'da mıyım şimdi?

KENT

Hayır efendim, kendi topraklarınızdasınız.

(250) "ne bir saat fazla, ne bir saat eksik" Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1208/61.

LEAR

Aldatmayın beni.

DOKTOR

İçiniz rahat olsun, kraliçem,
Bunalımının şiddeti kalmadı gördüğünüz gibi;
Ancak tehlikeli olan, hafızasından silinen,
O zaman boşluğu içindeki olayları hatırlamasıdır[251].
Rica edin, efendim içeri girsin.
Biraz daha iyileşinceye kadar rahatsız edilmesin.

CORDELIA

Yüce efendimiz, biraz dinlenmez misiniz[252]?

LEAR

Bana katlanacaksınız. Rica ederim unutun ve bağışlayın.
Ben yaşlandım artık, bunadım.

(Kent ile Beyzade dışında herkes çıkar.)

BEYZADE

Cornwall Dükü gerçekten öyle mi ölmüş efendim?

KENT

Kesinlikle efendim.

BEYZADE

Peki adamlarına kim komuta ediyor?

KENT

Dediklerine göre, Gloucester'in piç oğlu.

(251) "Ancak tehlikeli olan" dan buraya kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1208/79-80.
(252) "walk" = "withdraw" anlamında; Verity, 209/83; Kittredge, 1208/83.

BEYZADE

Sürgüne giden oğlu Edgar da,
Kent kontuyla birlikte Almanya'daymış.

KENT

Çeşitli söylentiler var.
Artık dikkatli davranmak gerekli.
Krallık ordusu hızla yaklaşıyor.

BEYZADE

Bu son çarpışma kanlı olacağı benzer.
Tanrılara emanet olun efendim.

(Çıkar.)

KENT

Bu çarpışmadaki yengiye ya da yenilgiye göre,
Hayatımın akışı da, kader ve kısmeti de
Bağlanacak ya iyiye ya da kötüye[253].

(Çıkar.)

(253) Bölüm sonundaki Beyzade-Kent konuşmasının tümü Follo'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1208/85-97.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Birinci Sahne

(Dover yakınında İngiliz ordugâhı.)
(Davul, bayrak ve flamalarla Edmund, Regan, Subaylar ve askerler girerler.)

EDMUND

Albany'e gidin sorun, bağlı kalacak mı son kararına?
Herhangi bir düşünceyle planını değiştirdi mi yoksa?
Çok kararsız, içi de rahat değil; kesin kararını getirin bana!

(Bir subay çıkar.)

REGAN

Kardeşimin gönderdiği adamın[254] başına mutlaka bir iş geldi.

EDMUND

Korkarım[255] öyle efendim.

REGAN

Sevgili lordum, hep sizin iyiliğinizi istemiş olduğumu bilirsiniz.
Onun için söyleyiniz bana — ama çekinmeden söyleyiniz:
Kardeşimi seviyorsunuz, değil mi?

(254) Oswald; Oswald, Regan'la konuştuktan sonra, Edmund'un bulunduğu yere doğru yola çıkmıştır. Ama Edmund, şatoya döndüğünde onun gelmediğini öğrenmiştir.
(255) "doubted" = "feared"; "doubtful" = "afraid" anlamındadır: Verity, 209/6; Kittredge, 1208/6.

EDMUND

Saygılı[256] bir sevgiyle.

REGAN

Umarım, Albany'nin size yasak olan yerini hiç almamışsınızdır.

EDMUND

Eğer böyle düşünürseniz, aldanırsınız.

REGAN

İçli dışlı olup yatmış olmanızdan[257],
Onun her şeyiyle sizin olmasından korkarım doğrusu[258].

EDMUND

Hayır efendim, size şerefim üzerine yemin ederim.

REGAN

Buna asla dayanamam. Sevgili lordum, onunla sıkı fıkı olmayın.

EDMUND

Bu konuda rahat olun. İşte kendisi de kocası Dük'le geliyor.

(Davul, bayrak ve flamalarla Albany, Goneril ve askerler girerler.)

GONERIL

(Kendi kendine.)

Şu çarpışmayı bile kaybetmeyi göze alabilirim,
Yeter ki kardeşim beni ondan ayırmasın[259].

(256) "honour'd" = "honourable" anlamında; Verity, 209/9; Kittredge, 1208/9.
(257) "conjunct" = "united" anlamında; Kittredge, 1209/12.
(258) Regan'ın bu repliği Folio'lardan çıkarılmıştır; aynı, 1208/11-13.
(259) Goneril'in bu konuşması Folio'lardan çıkarılmıştır; aynı, 1208/18-9.

ALBANY

Sevgili baldızım. Hoş geldiniz.
Duyduğuma göre efendim, Kral kızının yanındaymış,
Eğer vicdanım onaylamıyorsa[260] canımı dişime takarak
dövüşemem ben.
Ancak şu anda, Fransa Kral'ı yurdumuza saldırdığı için
Buna karşı durmak gerekiyor.
Yoksa Kral'ımıza ve haklı nedenlerle onunla birlik olanlara
Yardım ettiği için değil.

EDMUND

Çok soylu bir biçimde konuştunuz efendim[261].

REGAN

Neden konuşarak zaman kaybediyoruz?

GONERIL

Düşmana karşı birleşmeliyiz;
Bu ailevi sorunlar ve kişisel çatışmalar
Şu anda söz konusu değil.

ALBANY

Öyleyse, eski, deneyimli subaylarımızı[262] toplayıp
Bir yol çizelim kendimize.

(260) "Where I could not be honest" = "If I don't act with a good conscience" anlamındadır; Verity, 210/23; Kittredge, 1208/23.

(261) Albany'nin, "Eğer vicdanım onaylamıyorsa" diye başlayan konuşmasından buraya kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1208/23-8; Verity, 209/10/21-5. Edmund'un bu sözlerinde tersinleme var.

(262) "th' ancient of war" = "veteran officers, who are men of experience anlamında; Kittredge, 1208/32; Verity, 210/30.

EDMUND

Hemen çadırınıza gelirim efendim[263].

REGAN

Bizimle geliyorsun değil mi kardeşim?

GONERIL

Hayır.

REGAN

Gelmen daha uygun olur. Hadi gel bizimle.

GONERIL

(Kendi kendine.)

Çok iyi anladım ne demek istediğini. —
Peki geliyorum.

(Onlar çıkarken kılık değiştirmiş Edgar girer.)

EDGAR

Efendimiz benim gibi yoksul biriyle
Konuşmaya tenezzül ederlerse,
İzin versinler bir iki şey söylememe.

ALBANY

Ben size yetişirim. —

(Albany ve Edgar dışında, herkes çıkar.)

Söyle bakalım.

(263) Edmund'un bu sözleri Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1208/33.

EDGAR

Bu çarpışmaya gitmeden önce
Şu mektubu okuyun lütfen.
Eğer bu çarpışmadan dönerseniz zaferle,
Mektubu getireni boruyla çağırtın er meydanına;
Kılığım kıyafetim pek sefilse de,
Kâğıtta yazılanları kanıtlayacak bir savaşçı çıkartabilirim ortaya.
Başınıza bir iş gelirse eğer,
Sizin de bu dünyadaki göreviniz sona erer,
Yaşamınıza kastedenlerin de [264] işleri biter[265].
Talihiniz açık olsun!

ALBANY

Mektubu okuyana kadar bekle.

EDGAR

İznim yok beklemeye;
Zamanı geldiğinde çağırtın beni, hemen gelirim yine.

ALBANY

Peki öyleyse. Mektubu okuyacağım.

(Edgar çıkar. Edmund girer.)

EDMUND

Düşman gözüktü; toplayın askerlerinizi.
İşte[266] keşif kolumuzun raporuna göre,
Onların gerçek gücü ve birlikleri.
Yalnız şimdi sıra sizde, harekete geçmelisiniz hemen.

(264) "machination ceases" = "all designs (plottings) against your life will have an end" anlamında; Verity, 210/44; Kittredge, 1209/46.
(265) "Yaşamınıza kastedenlerin de işleri biter" tümcesi Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1209/46.
(266) Edmund, Albany'e bir kâğıt verir.

ALBANY

Gereğini yaparız zaman yitirmeden[267].

(Çıkar.)

EDMUND

Her iki kadına da aşk yemini ettim;
Ama kuşkulanıyorlar[268] birbirlerinden,
Tıpkı yılanlarm birbirinin zehirinden kuşkulandığı gibi.
Hangisini almalıyım acaba? İkisini birden mi?
Yalnız birini mi? Yoksa hiçbirini mi?
İkisi de sağ kaldıkça, benim olamaz biri bile.
Dulu alsam, kızkardeşi Goneril kudurur öfkeden;
Ötekinin de kocası sağ kaldıkça parsayı toplayamam.
Neyse, şimdilik bu çarpışmada
Kocasının yetkisinden ve desteğinden yararlanayım da,
Savaş bittiğinde, ondan kurtulmak isteyen o olduğuna göre,
Herhalde, bir şeyler düşünecektir onu ortadan kaldırmak için.
Albany'nin, Lear ile Cordelia'yı bağışlama niyetine gelince —
Hele şu savaş bitsin bakalım,
Bir elime geçtiler mi nasıl bağışlanırlarmış, görürüz;
Ama şu andaki durumum oturup düşünmeyi değil,
Kalkıp savunmamı gerektiriyor.

(Çıkar.)

(267) "greet the time" = "meet the crisis promptly" anlamında; Kittredge, 1209/53.

(268) "jealous" = "suspicious" anlamında; Verity, 210/54; Kittredge, 1209/56.

İkinci Sahne

(İki ordugâh arasındaki alan). (Savaş boruları çalar. Davullar, bayraklar, flamalarla Fransız ordusu, Lear ile Cordelia, elele tutuşmuş olarak sahne yukarsından geçerler.)

(Edgar ile Gloucester girerler.)

EDGAR

Şu ağacın gölgesine oturun baba, serinlersiniz.
Dilerim hak yerini bulur, doğrular kurtulur.
Tekrar yanınıza dönmek nasipse efendim,
Huzuru da birlikte getireceğim.

GLOUCESTER

Tanrılar seninle olsun evlât!

(Edgar çıkar.)
(Boru sesleri, birliklerin geri çekilme sesleri.)
(Edgar girer.)

EDGAR

Kaçalım, ihtiyar! Elini ver. Hemen kaçalım buradan!
Kral Lear yenildi, kızıyla birlikte tutsak edildi.
Elini ver! Hadi gidelim.

GLOUCESTER

Hayır, artık yürümeyeceğim, efendim.
İnsan pekala burada da çürüyebilir.

REGAN

N'oldu? Yine o kara düşünceler mi?
İnsanlar, bu dünyaya gelişlerine katlandıkları gibi,
Göçüp gitmeye de katlanabilmelidirler:
Önemli olan, hazırlıklı olmaktır ölüm gelince.

GLOUCESTER

Doğru, haklısın[269].

(Çıkarlar.)

Üçüncü Sahne

(Dover yakınında İngiliz ordugâhı.)
(Davullar, bayraklar... Çarpışmayı kazanmış olan Edmund, tutsak olarak Lear ile Cordelia, subaylar, askerler girerler.)

EDMUND

Birkaç subay götürsün şunları!
Haklarında hüküm vereceklerin yüce kararları
Belli oluncaya kadar hapsedin onları.

CORDELIA

İyilik düşünürken kötülüklerle karşılaşan ilk insanlar
Biz değiliz elbette. Ama Kral'ım, bana azap veren sana yapılanlar;
Yoksa kahpe feleğin gazabı vızgelir bana. —
Hey, şu kral kızlarını, şu kardeşleri göremeyecek miyiz?

(269) Gloucester'in bu yanıtı Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1209/11.

LEAR

Hayır, hayır; şeytan görsün yüzlerini!
Gel, biz hapse gidelim.
İkimiz başbaşa kalır, şarkı söyleriz kafesteki kuşlar gibi.
Sen hayır duamı istediğinde,
Ben dize gelir, bağışlanmamı dilerim senden.
Böylece yaşar gideriz işte: dua eder, şarkı söyleriz,
Eski günlerin kral masallarını[270] anlatır, güleriz yaldızlı kelebeklere.
Zavallı yoksulların birbirlerine verdikleri
Saray haberlerini dinler, onlarla dertleşiriz de —
Kim yitirmiş, kim kazanmış, kim yükselmiş, kim düşmüş, öğreniriz —
Her şeyi bilme gücüyle donanmış Tanrı'nın melekleri gibi,
İnsan ilişkilerinin en bilinmez gizlerini çözümleriz.
Hapishane duvarları ardından,
O büyük kişilerin çevirdiği dolapların, fesatlıkların,
Ayın değişkenliği altında nasıl büyüyüp
Sonra da nasıl darmadağın olduğunu seyrederiz.

EDMUND

Götürün şunları!

LEAR

Senin, benim uğruma yaptığın bu fedakârlıklar için Cordelia'm,
Tanrılar, kendileri rahip olup tütsü yakarlar.
Artık birlikteyiz değil mi?

(270) "tell old tales"; II. Richard, üçüncü bölüm, ikinci sahnede şu dizeler yer alır:

"For God's sake let us sit upon the ground
And tell sad stories of the death of kings!"

Ama o sırada, Lear'ın "eski masalları" trajik değildir; bkz. Kittredge, 1209/13.

Bizi ayırmak isteyenler göklerden ateşler yağdırsınlar,
Dumana boğup kaldığımız yeri tilkiler gibi dışarı çıkarsınlar.
Sil gözlerini kızım. Bizi ağlatmadan önce,
O lânetlenmiş hastalıkları[271] onların etlerini, derilerini yiyip bitirecek!
Önce yokluktan gebersinler bakalım. Gel hadi.

(Lear ile Cordelia, muhafızlar arasında çıkarlar.)

EDMUND

Gel buraya yüzbaşı, dinle: Al şu kâğıdı[272]!

(Bir kâğıt verir.)

Sen de hemen arkalarından git hapishaneye.
Seni bir üst rütbeye çıkarıyorum.
Harfiyyen yerine getirirsen kâğıtta yazılanları
Parlak bir geleceğin yolunu kendine açmış olursun.
Er kişiler içinde oldukları durumun adanıdırlar[273];
Kılıca merhamet yakışmaz, unutmal
Verdiğim önemli görevin tartışılacak yanı yoktur.
Ya yaparım dersin ya da başka kapıda ararsın ekmeğini.

YÜZBAŞI

Yaparım efendim.

(271) "goodyears": Kaynağı kesin olarak belli olmayan bir deyim. Ancak "hastalık," "kötülük," "veba," "salgın" gibi anlamları kapsıyor ve Fransızca "goujère" = frengi'den geldiği tahmin ediliyor; bkz. *Historical Slang*, 390; *Shakespeare Glossary*, 1358; Kittredge, 1209-10/24; Verity, 213/24.

(272) Lear ile Cordelia'nın öldürülme emri. Edmund, Regan'dan özel yetki almıştır.

(273) "men are as the time is" = "they may be merciful in time of peace, but must be savage in war," anlammda; bkz. Kittredge, 1210/30-1.

EDMUND

Öyleyse işbaşına! Bu işi bitirince açıldı say talihini[274]
Yalnız — işi hemen bitirmelisin;
Hem de aynen kâğıtta yazıldığı gibi.

YÜZBAŞI

Araba çekemem, kurutulmuş yulaf yiyemem,
Ama insan işiyse eğer, bunu yaparım[275].

(Çıkar.)

(Borular çalar. Albany, Goneril, Regan, subaylar ve askerler girerler.)

ALBANY

Yiğit bir soydan geldiğinizi gösterdiniz bugün,
Talih de size çok yardım etti.
Bugünkü çarpışmada tutsak ettiniz karşımızdakileri.
Onları bize teslim etmenizi istiyoruz;
Onlara, mevkilerine uygun biçimde,
Bizim de güvenliğimizin gerektirdiği gibi davranılacaktır.

EDMUND

Efendimiz, yaşlı ve zavallı Kral'ı,
Bu iş için seçilmiş muhafızlar gözetiminde
Tutuklu olarak bir yere kapamayı doğru buldum;
Yaşının, hele krallık ünvanını bir büyüsü, bir çekimi var,
Halkın sevgisini kendine çekebilir

(274) "write happy" = "consider your fortune made" anlamında, yoksa bundan önce çevrildiği gibi "mesut sayabilirsin" ya da "saadete kavuştun" anlamında değil; bkz. Verity, 213/36; Kittredge, 1210/36.

(275) Yüzbaşı'nın bu sözleri Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1210/38-9.

Ve bizim hizmetimizde olan askerlerin mızrakları
Bize karşı çevrilebilir.
Aynı nedenle Kraliçe'yi de birlikte gönderdim.
Yarın ya da başka bir gün
Divanı toplayacağınız yerde huzurunuza çıkmaya hazırdırlar.
Şu anda henüz kurumadı terimiz, dinmedi kanımız,
Arkadaş savaşta yitirdi arkadaşını;
Savaşı hâlâ bütün keskinliğiyle hissedenler,
Bu gerilimli hava içinde,
En haklı davalara bile lânet ederler.
Onun için, Cordelia ile babasının durumu
Daha uygun bir zamanda ve zeminde ele alınmalıdır[276].

ALBANY

İzin verin, açık konuşayım:
Bu savaşta sizi yalnızca kulumuz olarak tanıyoruz,
Kardeşimiz olarak değil.

REGAN

Ya ona biz vermişsek bu yetkiyi!
Böyle ileri geri konuşmadan önce
Bizim isteklerimizin de[277] sorulması gerekmez miydi?
Birliklerimizi o yönetti,
Benim yetkilerimi kuşanıp beni şahsen temsil etti,
Böyle doğrudan adıma hareket eden kimse
Pekala kulluktan kardeşliğe yükselebilir.

GONERIL

Dur bakalım, o kadar hırslanma!
Onu yükselten kendi nitelikleridir,
Senin verdiğin yetkiler, unvanlar değil.

(276) Edmund'un "Savaşı hâlâ bütün (...)" sözleriyle başlayan repliğinden itibaren buraya kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1210/54-9.
(277) "pleasure" = "wishes" anlamında; aynı, 1210/63.

REGAN

Ona bağışladığım haklarla en yüksek kişilere eşittir[278].

GONERIL

Hele bir de kocanız olsa, başı göklere değer.

REGAN

Soytarılar çoğu kez kâhinliklerini ispat eder[279].

GONERIL

Hah ha! Bunu sana böyle gösteren gözün şaşı bakmış olmalı.

REGAN

Kendimi iyi hissetmiyorum; yoksa öfkeyle dolu yüreğimi
boşaltır,
Gereken yanıtı verirdim sana. —
Komutan, askerlerim, tutsaklarım, malım mülküm senindir;
Dilediğin gibi yönet beni de, onları da Edmund;
Kaleyi içerden fethettin! Dünya tanığım olsun ki,
Burada kocam ve efendim ilân ediyorum seni.

GONERIL

Ona sahip olduğunu mu[280] sanıyorsun?

ALBANY

(Goneril'e)

Senin buna engel olmaya hiçbir yetkin yok!

EDMUND

Sizin de yok, efendim.

(278) "compeers" = "is the peer of," "equals" anlamında; aynı, 1210/69. Bazı çevirilerde bu sözcük "compares" anlamında, yanlış olarak kullanılmıştır.

(279) Eski bir özdeyişin varyantı: "Latifeyle söylenen şeyde, doğru olan çok söz vardır"; bkz. Apperson, *English Proverbs*, 647, 648.

(280) "enjoy"= "possess" anlamında; Kittredge, 1211/78.

ALBANY

Var, kanıbozuk piç, var!

REGAN

(Edmund'a)

Davullar çalınsın, benim unvanımın senin olduğunu göster onlara[281].

ALBANY

Acele etmeyin bakalım, önce söyleyeceklerimi dinleyin:
Edmund, seni tutukluyorum devlete ihanet suçuyla,
Seninle birlik olan şu yaldızlı yılanı da

(Goneril'i gösterir.)

Aynı suçla itham ediyorum.
Sana gelince, sevimli baldızım,
İsteğini karımın çıkarları için reddediyorum;
Çünkü bu beye sözlüdür o;
Ben de kocası sıfatıyla karşıyım evlenmene.
Kendine koca arıyorsan, bana göster işveni;
Bizim hanım söz kesmiş!

GONERIL

Aman ne komedya!

ALBANY

Silahlısın Gloucester, dövüşe hazırsın;
Borular çalınsın!
Senin o iğrenç, apaçık ihanetlerini
Yüzüne vuracak kimse çıkmazsa ortaya
İşte ben meydan okuyorum sana!

(Eldivenini atar.)

(281) Buradaki "prove" sözcüğü, her ne bahasına olursa olsun, hatta dövüşerek bu unvanın senin olduğunu kanıtla anlamında kullanılmıştır.

Ağzıma ekmek koymadan önce,
Burada söylediklerimin noktası noktasına doğru olduğunu,
Bağrını deşerek göstereceğim herkese.

REGAN

Ah, çok kötüyüm, bir şeyler oluyor bana!

GONERIL

(Kendi kendine.)

Olmasaydı eğer, güvenim kalmazdı zehire.

EDMUND

İşte cevabım.

(Eldivenini atar)

Bana hain diyen kim ise, çıksın meydana,
Alçakça yalan söylüyor. Çaldır borularını.
Kim cesaret ediyorsa ortaya çıkmaya,
İster sen, ister başkası olsun;
Kendimi ve onurumu sonuna kadar koruyacağım.

ALBANY

Bir çığırtkan gelsin!

EDMUND

Çağırın, bir çığırtkan gelsin!

ALBANY

Yalnız kendi gücüne güven, çünkü tek başınasın;
Senin bütün askerlerin benim adıma askere alındılar,
Benim adıma serbest bırakıldılar.

REGAN

Aah... İyice kötüleşiyorum, şimdi bayılacağım.

ALBANY

İyi görünmüyor. Çadırıma taşıyın.

(Regan taşınarak götürülür.)
(Çığırtkan girer.)

Sen gel buraya. Söyle boru çalsınlar.
Şunu da duyur herkese.

SUBAY

Boru!

(Boru çalınır.)

ÇIĞIRTKAN

(Okur.)

«Ordunun safları içinde, kendine Gloucester Kontu unvanını yakıştıran Edmund'un katmerli bir hain olduğunu kanıtlayacak, doğuştan soylu ya da unvan sahibi kimse varsa, üçüncü boruda ortaya çıksın! Edmund kendini savunmaya hazırdır.»

EDMUND

Çalın boruyu!

(Birinci boru çalınır.)

ÇIĞIRTKAN

Bir daha!

(İkinci boru çalınır.)

Bir daha!

(Üçüncü boru çalınır.)

(Sahne gerisinden başka bir boru sesi gelir. Edgar, üçüncü boru sesiyle, önde bir borucu, savaş giysileriyle girer.)

ALBANY

Sor bakalım, isteği nedir? Niçin ortaya çıktı boru sesiyle?

ÇIĞIRTKAN

Siz kimsiniz? Adınız, sanınız nedir?
Bu çağrıyı neden kabul ettiniz?

EDGAR

Adım, sanım çalındı benim;
Hıyanetin dişleriyle kemirilip içinden kurutuldu.
Ama en azından çarpışacağım kişi kadar soyluyum.

ALBANY

Kim bu çarpışacağın kişi?

EDGAR

Gloucester Kontu Edmund adına kim konuşacak?

EDMUND

Kendisi. Ne söyleyeceksin ona?

EDGAR

Çek kılıcını da, sözlerim soylu bir yüreği incitirse,
Silahın[282] hakkını arasın. İşte benimkisi!
Bu kılıç, benim soylu kanımın,
Şövalyelik yeminimin, şövalyelik görevimin imtiyazıdır.
Gücün, gençliğin, rütben ve mevkiin de olsa,
Yengiyi tatmış kılıcına, yeni parlayan talihine,
Yiğitlik ve yürekliliğine rağmen,
Alçak bir hainsin sen!
Tanrı'lara, kardeşine, babana ihanet ettin;
Tepeden tırnağa kadar hıyanete bulanmış
Zehirli bir kara kurbağasın sen.
«Hayır, değilim,» dersen eğer,
Bu kılıç, bu kol, gücüm, cesaretim, her şeyim,

(282) "arm" burada "kol" anlamında değil, "weapon, sword," yani silah ya da kılıç anlamındadır; bkz. Kittredge, 1211/128.

Senin yüreğini bulup yalan söylediğini
İçtenlikle ortaya koyacaktır.

EDMUND

Akıllılık edip adını sormam gerekirdi;
Ama alımlı ve yiğit bir görünüşün var,
Konuşmandan da soylu olduğun belli.
Şövalyelik yasasının sert ilkeleri üzerinde ısrar edebilirdim,
Erteleyebilirdim bu dövüşü bu ilkelere göre[283];
Ama hayır, bu dövüşü ertelemeyi küçüklük sayıyorum.
O hıyanet suçlamalarını yüzüne çarpıyorum;
Yüreğin, o cehennemlik nefretinin altında ezilsin;
Hedefini şaşıran bu iftiraların,
Şimdi şu kılıcımla açacağım yerde
Gömülü kalsın sonsuza kadar.
Borular! Hadi görelim!

(Boru sesi. Dövüşürler. «Edmund» düşer).

ALBANY

Sakın ölmesin, kurtarın onu[284].

GONERIL

Bu bir düzen, Gloucester. Dövüşme ilkelerine göre,
Adı sanı bilinmeyen bir rakibin çağrısını kabul etmen
gerekmezdi.
Sen yenilmedin; aldattılar, tuzağa düşürdüler seni.

ALBANY

Kes sesini kadın! Yoksa bu mektupla tıkarım ağzını.

(Edmund'a yazdığı mektubu ona gösterir.)

(283) Bu dize Quarto'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1212/144.
(284) Albany, itiraflarını duymak için Edmund'un hemen ölmesini istemez. Onun bir hain olduğunu herkesin duymasını ister.

(Edmund'a.)

Bir dakika[285]!

(Goneril'e.)

Rezilin rezili, utanmaz kadın, oku günahını.
Yırtmaya kalkma sakın! Yazıyı tanıdın değil mi?

GONERIL

Tanısam n'olacak? Kanun da benim, ferman da,
Sen değilsin. Kim benden hesap sorabilir ki?

ALBANY

Cehennem zebanisi! Biliyorsun değil mi kimin yazdığını!

GONERIL

Ne bildiğimi sorma bana.

(Çıkar.)

ALBANY

Peşini bırakmayın. Umutsuzluk içinde,
Onu gözden kaçırmayın.

(Bir subay çıkar.)

EDMUND

Tümünü işledim bana yüklediğiniz suçların,
Hatta daha da fazlasını.
Zaman hepsini çıkarır ortaya.
Bunlar hep geçmişte kaldı... ben de —
Ama beni bu duruma sokan sen, kimsin söyle!
Soyluysan bağışlıyorum seni.

EDGAR

Ben de seni.
Kanım, en azından seninki kadar soyludur, Edmund.

(285) "Hold sir" = "Just a moment" anlamında; Kittredge, 1212/155; aynı zamanda "işte" anlamında; Verity, 215/156.

Hatta biraz daha soyluysa,
Bana ettiklerinin vebali de o ölçüde artabilir.
Ben Edgar'ım, babanın oğluyum.
Tanrı'lar âdildir; bizi cezalandırmak için
Zevk yolunda işlediğimiz günahların ürününü alet ederler.
Babamın sana can verdiği o karanlık, günah kokan yer
Gözlerine maloldu onun.

EDMUND

Dosdoğru konuştun; hepsi gerçek.
Bak işte feleğin çarkı devrini tamamladı,
Beni aynı yere getirip bıraktı.

ALBANY

(Edgar'a.)

Tavrında bir soyluluk olduğunu sezmiştim zaten.
Gel seni kucaklayayım. Acılar yüreğimi parçalasın ki,
Ne sana ne de babana hiç kin beslemedim.

EDGAR

Biliyorum, soylu efendim.

ALBANY

Nerelerde saklandın? Nasıl öğrendin babanın başına gelenleri?

EDGAR

Acılarına merhem olmaya çalışırken, efendim.
Kısaca anlatayım bu hikâyeyi;
Bitince de acıdan parçalansın yüreğim!
Hayat o kadar tatlı ki!
Her an ölüm acısıyla bin kez ölürüz de
Göze alamayız hemen ölmeyi!
Bu yüzden, o beni çok yakından izleyen
Öldürücü karardan kaçıp kurtulmak düşüncesiyle
Deli paçavralarına büründüm.

Köpeklerin bile aşağılayacağı bir kılığa girdim;
Babama rastladım bu kılıkta:
Değerli taşları düşmüş yüzükler gibi
Boş kalan göz çukurlarından kanlar akıyordu.
Rehberi oldum onun; yol gösterdim, onun için dilendim,
Onu çekip çıkardım umutsuzluktan;
Ancak — büyük bir hata yaptım — kendimi hiç tanıtmadım,
Evet ancak yarım saat kadar önce,
Silahlarımı kuşandığımda, kendimi tanıttım ona.
İyi bir sonuçtan[286] umutlu olduğum halde,
Emin değildim, hayır duasını istedim.
Sonra da başımdan geçenleri bir bir anlattım.
Zaten kırgın olan yüreği,
Sevinçle acı arasında bu iki aşırı heyecanın çatışmasına
dayanamadı
Ve gülümseyerek can verdi.

EDMUND

Bu sözlerin beni çok etkiledi,
Bir hayır çıkar bundan belki;
Ama devam et; daha söyleyeceklerin varmış gibi geliyor bana.

ALBANY

Eğer dahası varsa, daha da acıklıysa, sus, hiç konuşma;
Bu kadarı bile yetti ağlamama.

EDGAR

Acıyı tam anlamıyla tatmamış olanlar için
Bu öykü acının son haddi sayılabilir;
Ancak bir başka öykü[287] var ki,

(286) "success" = "issue" anlamında; bkz. Verity, 216/195.
(287) "another" burada ya 1 — başka öykü, ya da 2 — başka bir insan anlamına gelmektedir; bkz. Verity, 216/205; Kittredge, "another" sözcüğünü, "another woe" = başka bir acı olarak kabul eder; bkz. 1213/205.

Zaten kederle taşmış duyguları temelinden sarsar
Ve acının son sınırını da aşar.
Ben babamın durumuna yüksek sesle ağlarken,
Bir adam çıkageldi;
Beni o deli dilenci kılığıyla görüp oradan kaçıp uzaklaştı;
Ama sonra bu acıyı çekenin kim olduğunu anlayınca
Güçlü kollarını boynuma doladı
Ve gökleri patlatacak haykırışlarla
Babamın üstüne kapandı.
Sonra da Lear ile kendisinin,
Hiçbir insan kulağının o zamana kadar duymadığı öyküsünü anlattı.
Anlatırken de giderek kederlendi
Ve yüreğindeki yaşam bağları bir bir çözülmeye başladı.
O sırada boru iki kez çaldı,
Orada, kendinden geçmiş bir durumda bırakmak zorunda kaldım onu.

ALBANY

Peki, kimdi o?

EDGAR

Kent'ti efendim, sürgüne gönderilen Kent;
Kılık değişitirip ona düşmanca davranan Kral'ın peşinden gitmiş,
Onun uğruna, bir kölenin bile yapmayacağı hizmetleri görmüş[288].

(Elinde kanlı bir bıçakla bir subay girer.)

SUBAY

Yetişin, yetişin! Yardım edin!

(288) Edgar'ın "Acıyı tam anlamıyla (...)" diye başlayan repliğinden, yine onun "(...) hizmetleri görmüş" sözlerine kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1213/204-21; Verity, 216/22.

EDGAR

Nasıl bir yardım?

ALBANY

Konuşsana be adam!

EDGAR

O kanlı bıçak nedir?

SUBAY

Daha sıcak, kanı soğumadı henüz —
Göğsünden çıkardım efendim... öldü o.

ALBANY

Kim? Konuş!

SUBAY

Eşiniz, soylu efendim, eşiniz!
Kızkardeşini de o zehirlemiş; ölürken itiraf etti.

EDMUND

İkisiyle de sözlüydüm.
Şimdi bir anda üçümüz ölümde birleştik.

(Kent girer.)

EDGAR

Kent geliyor efendim.

ALBANY

Ölü ya da diri, ikisini de buraya getirin!

(Subay çıkar.)

Tanrıların bu yargısı korku salıyor içimize,
Ama hiçbir acıma uyandırmıyor bizde. —
Bu Kent mi? Ne yazık ki, içinde bulunduğumuz durum,
Gerekli karşılamayı yapmamız için elverişli değil.

KENT

Efendimiz Kral'a sonsuza kadar veda etmeye geldim.
Burada değil mi yoksa?

ALBANY

En önemli kişiler aklımızdan çıkıverdi!
Edmund, söyle, Kral nerede? Cordelia nerede?

(Goneril ile Regan'ın cesetleri getirilir.)

Kent, şu manzarayı görüyorsun, değil mi?

KENT

Niçin oldu bütün bunlar niçin?

EDMUND

Her şeye rağmen beni sevmişlerdi.
Benim yüzümden zehirledi biri ötekini,
Sonra da öldürdü kendini.

ALBANY

Artık farketmez. Örtün yüzlerini.

EDMUND

Güçlükle soluk alıyoarum artık. Karakterime aykırı da olsa,
Ölmeden bir iyilikte bulunacağım buradaki dostlara.
Hemen vakit geçirmeden şatoya adam gönderin:
Lear ile Cordelia'yı öldürmeleri için yazılı emir verdim.
Çabuk olun, vaktinde yetişin.

ALBANY

Koşun, hadi çabuk, koşun!

EDGAR

Kime efendim? Bu işe kim görevlendirildi?
Emri geri aldığını gösteren bir şey ver.

EDMUND

İyi düşündün. Alın kılıcımı[289] yüzbaşıya verin.

ALBANY

Aman çabuk olun!

(Edgar çıkar.)

EDMUND

Eşinle ben emir verdik yüzbaşıya,
Cordelia'yı hapishanede asacak,
«Umutsuzluğa kapıldığı için kendi yaşamına son verdi,»
Diyecekti.

ALBANY

Tanrılar korusun onu! Götürün şunu buradan!

(Edmund'u götürürler.)

(Kollarında, ölmüş olan Cordelia'yı taşıyan Lear, Yüzbaşı ve subaylar girerler.)

LEAR

Ağlayın, inleyin, uluyun, haykırın!
Sizler taştan yapılmış insanlarsınız.
Sizin dilleriniz, sizin gözleriniz bende olsaydı
Öyle haykırır, öyle ağlardım ki,
Şu gökkubbe çatlar, darmadağın olurdu.
Ah, sonsuza dek yitirdim onu!
Ben çok iyi anlarım bir insanın yaşayıp yaşamadığını.
Öldü diyorum size tıpkı bir toprak gibi.
Çabuk bir ayna getirin bana.
Yaşıyor demektir soluğu aynayı buğularsa.

KENT

Kıyamet günü mü geldi?

(289) Böylece, bu kılıcı gösterecek olanlar, Edmund'un emrini yürütecek kişiler oluyorlar.

EDGAR

Yoksa o korkunç günün bir benzeri mi?

ALBANY

Başımıza yıkılsın da her şey bitsin!

LEAR

Bakın, tüy kımıldıyor; demek yaşıyor!
Bu gerçekse eğer, çektiğim bütün acılara değer.

KENT

Ah, iyi yürekli efendim.

LEAR

Lütfen çekilin.

EDGAR

Bu soylu Kent efendimiz, sizin dostunuz.

LEAR

Tanrı belanızı versin, katiller, hainler sizi!
Onu kurtarabilirdim ben;
Ama şimdi yitirdim onu sonsuzlara kadar!
Cordelia! Cordelia! Dur, bekle biraz.
Ne? Bir şey mi dedin?
Ne tatlı sesin vardı senin: yumuşaktı, okşardı, hafifti —
Bir kadın için çok güzel, cana değen bir şey.
Geberttim ben, seni asan o köleyi.

SUBAY

Doğru efendim, öldürdü.

LEAR

Nasıl da geberttim değil mi köpeği!
Bir zamanlar, aldım mı elime keskin kılıcımı,
Önümde zıplatırdım herkesi.

Artık yaşlandım, bu dertler yedi bitirdi beni.
Sen kimsin? İyi seçemiyor gözlerim.
Birazdan söylerim.

KENT

Kader, hem sevdiği, hem nefret ettiği
İki kişiyle övünebilirse eğer,
İşte karşınızda bunlardan biri[290].

LEAR

Gözlerim bulanık ama, sen Kent değil misin?

KENT

Ta kendisi — hizmetkârınız Kent.
Uşağınız Caius'u anımsarsınız herhalde.

LEAR

Bak o iyi bir insandı; yaman ve hızlı vururdu.
Öldü o, çoktan çürüdü.

KENT

Hayır efendimiz, o adam benim —

LEAR

Bunu daha sonra konuşuruz.

KENT

Talihiniz değişip sizden yüz çevirdiğinden beri,
Mutsuz yolunuzda, her adımınızı izledim.

LEAR

Öyleyse, sefalar getirdin.

(290) Öteki de Kent.

KENT

Hayır, ne ben, ne de başkası, sefa getiremez artık!
Her yanda hüzün, karanlık ve ölüm.
Kendi kendilerini yok etti büyük kızlarınız,
Umutsuzluk içinde ölüp gittiler.

LEAR

Evet, ben de böyle düşünüyorum.

ALBANY

Ne dediğinin farkında değil,
Hiçbir yararı yok kendinizi tanıtmanın.

EDGAR

Tamamen yararsız.

(Yüzbaşı girer.)

YÜZBAŞI

Edmund öldü, efendimiz.

ALBANY

Bu hiç önemli değil! Siz beyler, soylu dostlarım:
Ne tasarladığımızı sizlere bildirmek istiyoruz.
Bu zaafa düşen yüce ihtiyarı
Teselli edecek her şey yapılacaktır.
Bize gelince: biz mutlak iktidarımızı
Yaşadığı sürece yaşlı Kral'ımıza bırakıyoruz.

(Edgar ile Kent'e.)

Sizlere bütün haklarınız geri verilecektir;
Ayrıca soylu hareketleriniz en iyi şekilde ödüllendirilecektir. —
Bütün dostlarımız erdemlerinin ödülünü alacaktır,
Düşmanlarımız da hakettikleri cezalara çarptırılacaktır. —
Bakın, şuraya bakın!

LEAR

Zavallı saf çocuğumu astılar benim!
Hayır, hayır, hayır, hayat izi görülmüyor!
Bir köpek, bir at, bir fare yaşasın da
Sende bir solukcuk hayat niçin bulunmasın?
Seni asla bir daha göremeyeceğim,
Asla, asla, asla, asla, asla!
Yalvarırım, açın şu düğmelerimi! Hepiniz sağolun!
İşte, görüyorsunuz, değil mi? Bakın, bakın dudaklarına!
Bakın oraya, bakın oraya[291]!

(Ölür.)

EDGAR

Kendinden geçti! Efendimiz, efendimiz!

KENT

Parçalan yüreğim, n'olur parçalan!

EDGAR

Efendimiz, kendinize geliniz.

KENT

Ruhunu inciteceksiniz. Rahat bırakın onu!
Bu acımasız dünyanın işkence çarmıhında[292]
Onu daha da kıvrandırmak kötülük etmektir ruhuna.

EDGAR

Gerçekten ölmüş.

KENT

Bir mucizedir bu kadar dayanması bile.
Zorla yaşamaya çalışıyordu zaten.

(291) "Görüyor musunuz bunu (...)"dan buraya kadar olan kesim Folio'lardan çıkarılmıştır; Kittredge, 1214/310-1.
(292) "rack" = kremayer: İnsanların organlarını gererek oyluklarını çıkaran eski bir işkence aygıtı.

ALBANY

Götürün onları. Şimdi yapılacak ilk iş
Genel yas tutmaktır.

(Kent ile Edgar'a.)

Can dostlarım, bu krallığı siz yöneteceksiniz,
Bu ağır yaralı ülkeyi eski durumuna getireceksiniz!

KENT

Benim de bir yolculuğa çıkmam gerekiyor çok yakında;
Efendimiz çağırıyor, «hayır» diyemem ona[293].

ALBANY

Bu kederli günlerin yükünü birlikte taşımalıyız,
Şu anda gerekli olanları değil,
Hissettiklerimizi söylemeliyiz.
En büyük yükü yaşlılarımız[294] çektiler;
Biz, gençler asla görmemeliyiz böyle acılar,
Böyle uzun bir ömür de yaşamayacağız.

(Matem havasıyla hepsi çıkar.)

(293) Krala çok bağlı olan Kent, onun ölümünü hazmedememiştir. Çok kederlidir ve gözü hiçbir şey görmemektedir, dolayısıyla yöneticilik de yapacak durumda değildir; ama bu, onun yakında öleceği anlamına gelmemelidir.

(294) "The oldest have born most," ile Lear ve Gloucester kastedilmiştir.

W. Shakespeare

- Antonius ve Kleopatra
- Atinalı Timon
- Bir Yaz Gecesi Rüyası
- Hamlet
- IV. Henry
- Julius Caesar
- Kral Lear
- Macbeth
- Onikinci Gece
- Othello
- Romeo ve Juliet
- Venedik Taciri
- Yanlışlıklar Komedyası
- Yeter ki Sonu İyi Bitsin

ISBN 975-14-0347-2

9 789751 403476

KRAL LEAR